

HISTORIE A SOUČASNOST KOMORNÍHO HRÁDKU

Školicí a vzdělávací středisko
Ministerstva obrany
České republiky

AUNE NSIS

CIRCULUS

KAURZIMENSIS

CIR

Kolektiv autorů

Historie a současnost Komorního Hrádku

*Školící a vzdělávací středisko
Ministerstva obrany
České republiky*

Praha 2009

PŘEDMLUVA

Dostává se vám do rukou kniha s názvem „Historie a současnost Komorního Hrádku“, s podtitulkem Školici a vzdělávací středisko Ministerstva obrany, kterou zpracovali bývalí i současní příslušníci tohoto – v naší armádě ojedinělého – vzdělávacího zařízení. Od doby jeho vzniku před dvaceti lety jím prošlo mnoho významných zahraničních státních návštěv, ale hlavně posluchačů z řad příslušníků AČR, kterým jazykové znalosti zde získané pomohly otevřít bránu poznání v zahraničních misích celého světa.

Vámi otevřená publikace si neklade za cíl být vědeckým historickým dílem. Jejím cílem, smyslem zpracování a vydání je připomínka barvitě historie státního zámku Komorní Hrádek, jeho osudů v jednotlivých letech a obdobích, jakož i osudy lidí, kteří jeho branami prošli během věků historie našeho státu.

Ojedinělá kulturní památka patřila významnému českému rodu Valdštejnů, za jejichž vlády doznala největšího mocenského i esteticky kulturního významu. Byla též v držení rakouského rodu Khevenhüller-Metsch, po dramatických letech 2. světové války se dostala do majetku státu, jehož nájemcem je do současné doby Armáda České republiky. Armáda, která zachovala tento renesanční skvost do současné doby, a znovu jej probudila do původní krásy po „sametové revoluci“ v roce 1989 pod vedením citlivých architektů a restaurátorů, za vstřícného dohledu Národního památkového ústavu.

Kniha byla zpracována na základě dostupných dobových historických pramenů s využitím vzpomínek bývalých zaměstnanců, starousedlíků z nejbližšího okolí, řemeslníků ale i nalezených předmětů – němých svědků uměleckého vývoje maleb a stavitelství. Vyzdvihuje též nezdolnou touhu našich současníků, jimž patří dík za skvělý návrat k obnově toho nejcennějšího, o zachování paměti národa jako odkazu pro budoucí generace.

Závěrem si dovoluji vyslovit poděkování Prezentačnímu a informačnímu centru Ministerstva obrany České republiky za vytvoření podmínek pro zpracování všech materiálů při zrodu myšlenky a následného vydání této pozoruhodné publikace.

Zvláštní poděkování patří zpracovatelům rozsáhlé historické i technické dokumentace Miroslavu Brožovskému, plk. v.v. Ing. Karlu Hružovi, pplk. Mgr. Přemyslu Jeklovi, pplk. v.v. Dr. Pavlu Minaříkovi, CSc., prap. Luboši Moravanskému, pplk. v.v. Peteru Rusnákově, Ivaně Stoupové, plk. v.v. Josefu Tomanovi, Mgr. Antonínu Vítkovi, CSc., a Vítu Vítkovi.

plk. Ing. Pavel Vobúrka
náčelník Školiciho a vzdělávacího střediska
Ministerstva obrany České republiky

Líc a rub medaile Komorního Hrádku

ÚVOD DO HISTORIE

Müllerova mapa z roku 1720

Dříve, než vzniklo první feudální sídlo na skalnatém hřebenu nad levým břehem Sázavy, existoval v údolí po jejím pravém břehu, ve vsi zvané Chocerady, zemanský statek. Založení a jméno této vsi bývají odvozovány od dávné povinnosti zdejších obyvatel pečovat o kupce a jiné pocestné, kteří tudy, po staré zemské cestě vedoucí z Prahy přes Hostivař, Říčany, Mnichovice, Ondřejov, Divišov, Vlašim, Čechtice a Humpolec, procházeli na Moravu. Úkolem zdejších lidí bylo „chotce“ (tj. útulky pro pocestné) „radit“ (tj. dělat). Jméno Chocerady bylo později (v 17. století) zkomoleno na Kocerady. Nejstarší písemné zprávy o této vsi jsou z roku 1250, kdy se připomíná Bruno z Chocerad, patrně vladyka nebo majitel zemského statku.

Hledání historického počátku a zkoumání dějin Komorního Hrádku a jeho blízkého okolí není snadné. Písemné zprávy, pokud se z nejstarších dějinných období dochovaly, se týkají téměř výhradně vlastnictví nemovitého majetku a jenom málo vypovídají o životě tehdejších lidí. Protože soukromé vlastnictví půdy a jiných nemovitostí bylo za feudalismu základem společenských vztahů a jeho evidenci byla vždy věnována prvořadá pozornost, zachovaly se nám i v případě Komorního Hrádku a míst v jeho nejbližším okolí především zprávy umožňující sledovat časovou posloupnost majitelů panství a teprve pro mladší historická období je k dispozici více informací jiného druhu. Zkoumání dějin Komorního Hrádku je značně ztíženo také tím, že ke konci druhé světové války tehdejší soukromý majitel zdejšího zámku odvezl archivní materiál týkající se jeho panství do Riegersburgu v Rakousku a tam byly tyto dokumenty při osvobozovacích bojích zničeny.

Pohled na Chocerady s mlýnem

PŮVODNÍ HRAD HRÁDEK

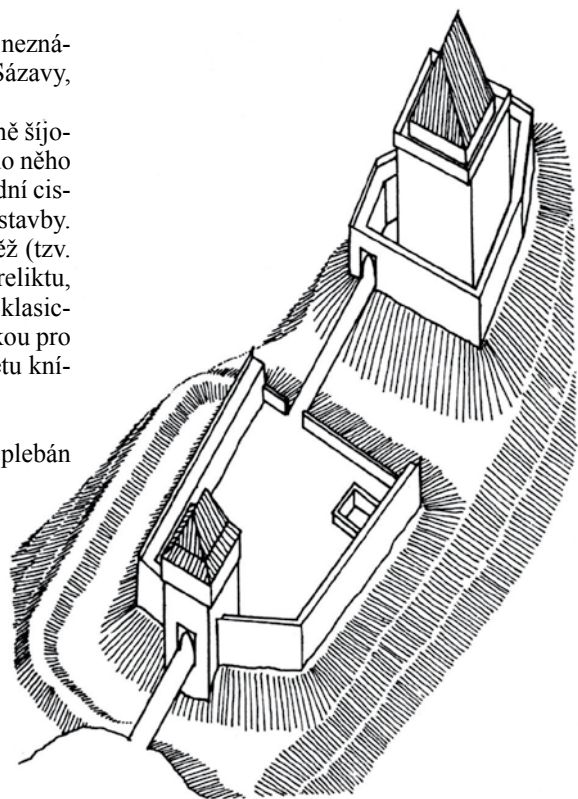
Ke střežení zemské cesty vybudovali pravděpodobně páni z Dubé (nám neznámí členové rodu Benešoviců) v době kolem roku 1300 nad levým břehem Sázavy, na skalní ostrožně západně od Chocerad, kamenný hrad.

Hrad se skládal z předhradí a jádra. Pětiúhelné předhradí zajišťoval kromě šíjového příkopu i boční příkop, před nímž byl ještě vyhozen val. Vcházelo se do něho mírně vysunutou věžovitou branou. V předhradí lze rozeznat pozůstatky vodní cisterny (nádrž na vodu) a při východní hradbě zřejmě místo hospodářské zástavby. Zhruba trojúhelnému jádru hradu dominovala velká čtverhranná obytná věž (tzv. donjon – či donžon), dochovaná dnes pouze v podobě terénního reliéfního reliktu, a dále obranná věž. K hradu náležela podhradní ves Sedlec. Hrad představuje klasickou variantu hradu donjonového typu v jeho jednodušším provedení, typickou pro 1. pol. 14. století. Ve 2. pol. 19. století byla část zřícenin obnažena z podnětu knížete Khevenhüllera-Metsche.

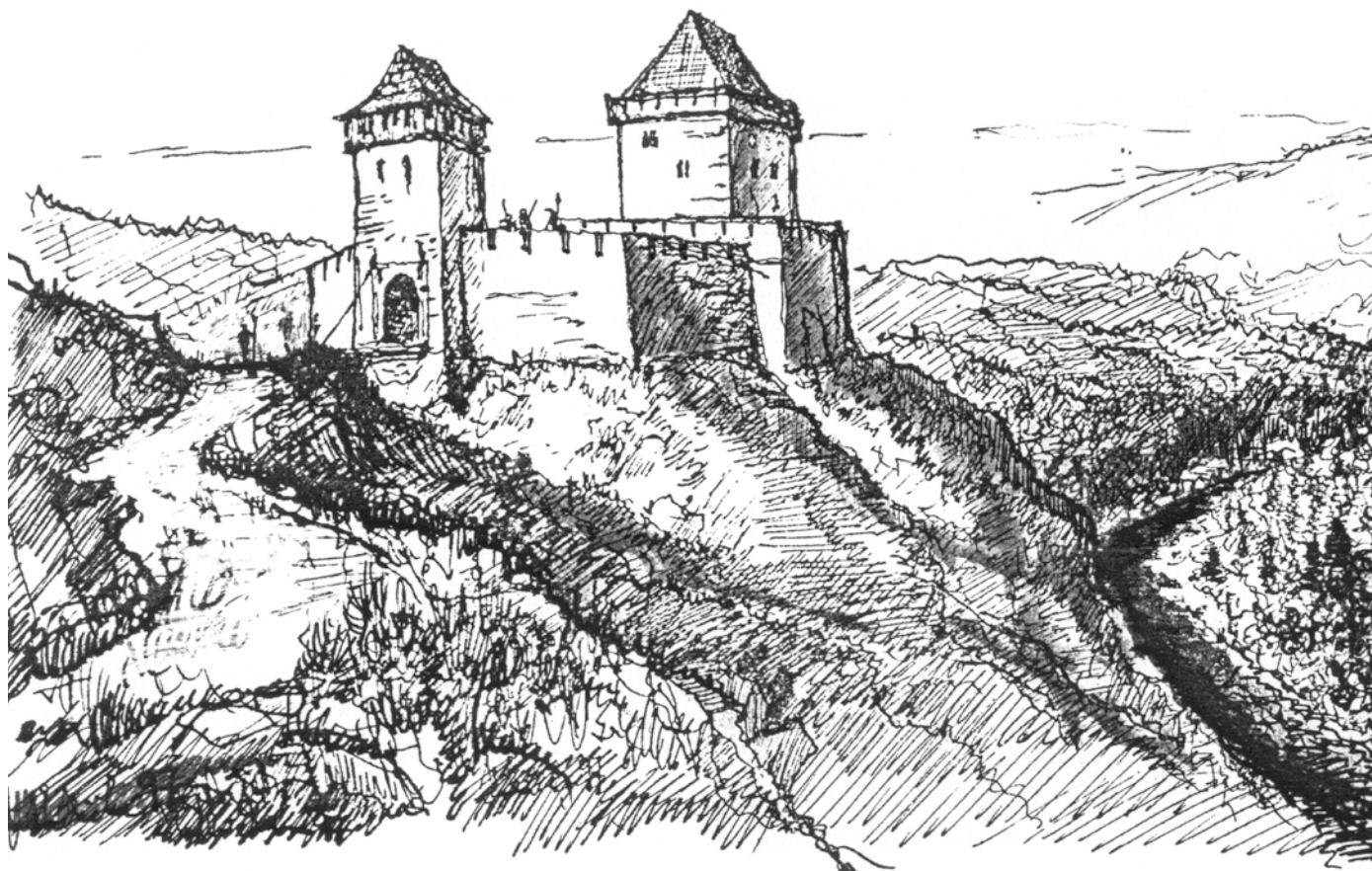
Majitelem hradu, zvaného **HRÁDEK**, byl zřejmě **Ondřej z Hrádku**.

Další zmínka o Hrádku je až z roku 1356, kdy v Choceradech zemřel plebán (starší označení pro faráře) Vítek a za jeho nástupce doporučili patroni choceradského kostela Odolen z Drachkova, bratři Jan a Čejchan z Chocerad a jejich příbuzný **Procek z Vestce, zvaný Procek z Hrádku**, kněz Ctibora.

Po Prockovi se stal držitelem Hrádku **Čejchan z Chocerad**. Hrad byl podle něho zván Čejchanův Hrádek nebo Čejchanov. Majiteli Hrádku potom byli **Rous a Chval z Hrádku**, kteří v roce 1380 spolu s Hrdiborem z Drachkova, Mikulášem z Vestce a Ondřejem z Dubé (sídlícím na nedalekém hradě Zlenicích) doporučili kněze Valentina za plebána v Choceradech. Od té doby patřily Chocerady, nebo aspoň jejich část, vladykům z Hrádku.

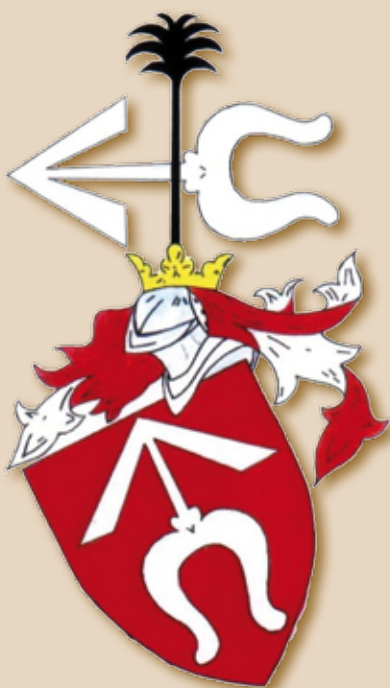
Čejchanov – hmotová rekonstrukce hradu

Čejchanov podle Martina Hrdličky

Erb loupeživého rytíře Zúla z Ostředka

Erb pánů z Dubé

Na sklonku 14. století, za Václava IV., kdy rozbroje mezi příslušníky panujícího rodu vedly až k domácí válce a dvojitým královu zajetí, se Hrádku zmocnil někdejší služebník krále a pozdější služebník moravského markraběte Prokopa, rytíř **Jan Zoul z Ostředka**, jenž odtud se svým otcem **Mikulášem Zoulem** († 13. 7. 1404) a četnými pomocníky konal loupežné výpady do širokého okolí. Díky tomu ovládal rozsáhlé území od Kutné Hory až k Vltavě. Protože zoulovské loupeže neustaly ani po konsolidaci situace mezi příslušníky vládnoucího rodu a Jan Zoul dokonce napadl hrad Dubou, patřící Vaňkovi z Dubé, jenž Zoula před lety doporučil králově přízni, vyslal proti nim roku 1404 král Václav IV. zemskou hotovost pod vedením energického pražského arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hazmburka. Mikuláš Zoul na Čejchanově Hrádku a Jan Zoul na Dubé jako zemští škůdci byli přepadeni vojskem a po dobytí hradů chyceni. Čejchanův Hrádek byl rozbořen a zničena byla i podhradní ves Sedlec.

Mikeš Zoul byl s padesáti svými druhy zajat a přiveden do Prahy před zemský soud, který je odsoudil k trestu smrti oběšením. Při okázalé popravě v Praze dne 13. července 1404 doprovodil Zoula k šibenici betlémský kazatel a budoucí významný církevní reformátor Mistr Jan Hus a svými slovy k pokání pohnul Zoula do té míry, že se obrátil k lidu a pravil: „*Svatá obci, prosím' vás, proste za mne Pána Boha!*“

Čejchanův Hrádek pak již nebyl obnoven. Do dnešní doby se z něj zachovaly pouze nepříliš zřetelné rozvaliny a zbytky příkopů a valů na zalesněném ostrohu asi 300 m západně pod nynějším zámkem Komorním Hrádkem.

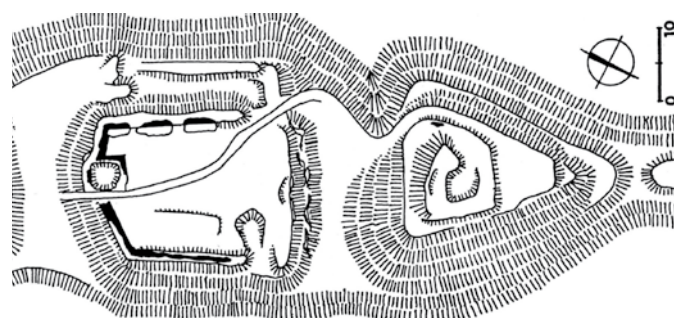
Statky Jana Zoula připadly královské komoře, což dokládá zápis z roku 1404, podle nějž král Václav ustanovil na choцерadskou faru po plebánovi Valentinovi kněze Mikuláše ze Zlonic. Tehdy už patřily k panství Hrádku celé Chočerady a jejich další osudy s ním byly natrvalo spojeny.

Pohled na Čejchanov z roku 1910

Čejchanov v roce 2000

Čejchanov – terénní náčrt hradu

GOTICKÝ HRAD VESELÉ

Ačkoliv po Zoulovi zůstali sirotci, král zabavil jejich dědictví a daroval je 23. září 1406 svým dvořanům, komorníkům **Mikuláši Šraňkovi a Martinovi ze Soutic**, „horu, na níž někdy hrad **Hrádek** řečený **Čajchanov** stál a námi zbořen byl, se čtyřmi poplužními dvory (tj. panskými dvory s příslušnými polnostmi), lesy a sady, pusté vsi **Sedlec** pod horou jmenovaného hradu a **Vráž**, dále ves **Chocerady** s podacím (tj. s právem ustanovovat faráře), řekou **Sázavou** a s mlýny a také ves **Lhotu**.“

Od těchto majitelů převzal před koncem roku 1412 hrádecké panství vyšehradský purkrabí a konšel **Racek Kobyla z Dvorce** († 2. 2. 1416), člen královské kanceláře Václava IV. Ten dostal dne 28. srpna 1412 od krále svolení, aby mohl „hrad **Veselé** nad řekou obecně **Sázavou** zvanou z **kamene** znovu založit, postavit a opevnit, jak se mu nejlépe zdát bude“. Byla to vlastně jedna z mála šlechtických novostaveb v období vlády krále Václava IV.

Přenesení hradu do nové polohy bylo motivováno zkušenostmi ze snadného dobytí Čejchanova.

*My, Václav, z Boží milosti král římský navěky vznešený a král český, oznamujeme všem tímto listem, že za oddané, pečlivé, užitečné a neúnavné služby, které slovutný **Racek z Dvorce**, purkrabí našeho hradu vyšehradského a náš milý a věrný služebník naší Milosti nadšeně prokazuje a v budoucnosti tím nadšeněji prokazovati bude, nikoli omylem či bláhově, ale po důkladném uvážení pojali jsme jeho, jakož i jeho dědice v milost a tímto, z moci krále českého a za svého pevného vědomí je pojímáme v milost i nadále a ze své zvláštní milosti svolujeme, aby hrad **Veselé** (Komorní Hrádek), který stojí nad řekou nazývanou obecně **Sázava**, z kamene opět vystavěli, vztýčili a vybudovali, ohradili a opevnili, aby jej lépe mohli uvést do pořádku a oni i všichni, kteří k nim náležejí, jej mohli mít v držbě a v míru vlastnit, přičemž jim budou odňata veškerá břemena.*

*Ukládáme tedy rozhodně a nevývratně všem urozeným pánům, rytířům, zemanům, správcům, purkrabím, hejtmanům, purkmistrům, přísězným konšelům a radám obcí, měst, usedlostí i vesnic, jakož i ostatním věrným poddaným svým a království českého, ať jsou jakéhokoli stavu či postavení, současným i budoucím, aby výše zmíněnému **Rackovi** a jeho dědicům ve výstavbě, vztýčování a budování, ohrazování a opevňování výše zmíněného hradu **Veselé** a všeho, co k němu náležejí, nikterak nebránili, naopak aby jim dovolili v jeho okolí v míru a klidu přebývat, chtějí-li se důsledně vyvarovat našeho nejrpicího rozhořčení.*

*Stvrzením tohoto listu budiž pečť naši královské Milosti. Dáno na **Točniku**, léta Páně tisícího čtyřstého dvanáctého, dne dvacátého osmého srpna, naší vlády v Čechách padesátého, v Římě pak třicátého sedmého.*

*Skrze pána **Konráda**, biskupa olomouckého, **Jan z Bamberka**.*

Racka Kobylu lze tedy považovat za stavebníka původního hradu na místě nynějšího zámku **Komorního Hrádku**.

Vzhled tohoto gotického hradu není v písemných ani jiných historických dokumentech doložen a lze na něj usuzovat pouze podle toho, co z daného období zůstalo po mnoha složitých stavebních proměnách zachováno v hmotě dnešního zámku. Z dosavadního – zatím pouze povrchového – průzkumu zámku je možno soudit, že původní gotický hrad obsahoval tři jednopatrová křídla, zajímavá polohu jižního, západního a severního traktu starší části dnešního zámku. Ani o vnějším opevnění hradu nelze mít bez archeologického průzkumu určitější představu. Po východní, jižní a západní straně byla nepochybně mohutná hradební zeď s příkopem. U jižního nároží hradby, na místě jihovýchodního kouta tzv. dvorečku (před nynější kantýnou), stávala válcová věž, jež chránila hrad především z té strany, kde byl terén málo svažité, a tedy snadněji přístupný. Na severní straně hradu, nad strmou strání, připadl asi hlavní obranný úkol polygonální baště, za jejíž pozůstatek lze považovat zdivo dnešního polygonálního závěru zámekské kaple. Uvnitř nádvoří byla studna s kamenným okružím.

Hrádecké panství pak drželi vdova po **Rackovi Anna z Úlibic** spolu s rytíři **Mikulášem Šraňkem** a **Mikulášem z Reblíc**, jako poručníci **Rackových** nezletilých dětí. Ti všichni ustanovili v roce 1418 plebánem v **Choceradech** kněze **Jana**, posledního katolického faráře před husitskými bouřemi.

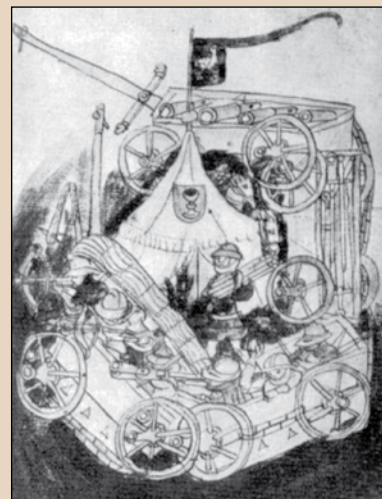
Na počátku husitských válek se **choceradskou** krajinou přehnala panská jízda, prchající ke **Kutné Hoře** po neúspěšném střetnutí s **Žižkovým** vojskem. **Žižka**

Erb Racka Kobyly z Dvorce

Václav IV.

Vozová hradba

Erb Kostků z Postupic

Erb Albrechta Rendla z Oušavy

Erb Ludvíka Zajímače z Kunštátu

tehdy zapálil benešovský minoritský klášter a spěchal do Prahy, avšak vojsko Panské jednoty ho dne 19. května 1420 v Poříčí nad Sázavou napadlo. Husitští bojovníci útok rychle odrazili a již druhý den byli v Praze.

Anna z Úlibic, přestože měla syna Václava Vlka a druhého manžela Kuneše z Hořejší Vsi, postoupila v roce 1422 své statky, tj. Hrádek na Sázavě (zvaný Veselý), s poplužím, mlýny, lesy a řekou a vsí Chocerady, Vráž a Dolince, husitskému hejtmanovi **Vilémovi Kostkovi z Postupic** († 6. 11. 1436). Už podle tohoto Kostky byl hrad nazýván **HRÁDEK KOSTKŮV**.

Vilém Kostka započal svůj závratný vzestup z malého šlechtice až po vlivného státníka a politika husitské strany v roce 1421 ve službách Pražanů při obléhání západočeského hradu Valdštejna. Téhož roku se účastnil poselství Pražanů ke dvoru litevského velkoknížete Vitolda s nabídkou české koruny. Náležel k nejužšímu kruhu důvěrníků Vitoldova zástupce a synovce Zikmunda Korybutoviče (zemského správce) a jako člen jeho rady se stal ve druhé polovině roku 1422 královským podkomořím. V roce 1432 byl zvolen husitským sněmem do poselstva na církevní koncil do Basileje. Byl přítelem Prokopa Holého, velitele polních vojsk, jenž mu dopomohl k výnosnému hejtmánství v Litomyšli. V bitvě u Lipan stál na straně Panské jednoty proti polním vojskům, ač se do poslední chvíle snažil o mír. V letech 1434–1435 jednal o znovupřijetí císaře Zikmunda na český trůn a odměnou mu bylo bohaté panství litomyšlské, zaniklé za husitských válek, a také část panství Sázavského kláštera, jež v husitské době zbořili Pražané. Při obléhání vzpurného města Hradce Králové byl zabit během nočního výpadu obránců. Vilémův rozsáhlý majetek jeho synové drželi nadále společně, neboť si zavedli vladařství po vzoru pánů z Rožmberka.

Statky po něm zdědil starší syn **Bohuš Kostka z Postupic** († 2. 11. 1449), který byl v letech 1440–1446 hejtmánem kraje chrudimského. V roce 1448 se zúčastnil po boku Jiřího z Poděbrad dobytí Prahy ovládané katolickými pány. Hrádecké panství rozšířil v roce 1443 koupí hradu a panství Dubá.

Po něm od roku 1449 v držení Hrádku následoval jeho bratr **Zdeněk Kostka z Postupic** († 1. 10. 1468), do jehož panství přibyl v roce 1454 Myšlín. Zdeněk Kostka byl v letech 1449–1452 (stejně jako předtím jeho starší bratr Bohuš) hejtmánem kraje chrudimského. V roce 1458 se stal nejvyšším mincmistrem Království českého a v roce 1462 byl s celým svým rodem povýšen do panského (tj. baronského) stavu. V roce 1463 rozšířil hrádecké panství koupí hradu a panství Zlenice, dále pak Střimelic a duchovních statků na Říčansku. Jako součást jeho vlastnictví se někdy uvádějí rovněž Ježov, tvrze ve Struhařově, Kolodějích a také hrad Nehov.

Jako králův důvěrný přítel a rádce stál za Jiřím věrně i v době, kdy se proti králi zvedla ozbrojená opozice katolické šlechty, sdružená do tzv. Zelenohorské jednoty. Vůdce této jednoty Zdeněk Konopišťský ze Šternberka vystupoval násilně nejen proti králi, ale i proti jeho stoupencům. Za domácích válek mezi králem a Zelenohorskou jednotou byl roce 1466 Hrádek spolu se Zlenicemi a Starou Dubou dobyt, vypálen a pobořen.

Zdeněk Kostka naproti tomu v dubnu roku 1467 jako pražský purkrabí řídil obléhání sídla Zdeňka Konopišťského ze Šternberka, hradu Konopiště, jehož posádka se pak po osmnácti měsících královu vojsku vzdala.

V roce 1468, nedlouho po bojích se Zelenohorskou jednotou, padl v bitvě u Zvole na Moravě v boji proti Uhrům. Po jeho smrti zůstal zřejmě Hrádek v držení rodu Kostků z Postupic, i když není zřejmé, zda ještě tehdy měl téhož majitele jako Litomyšl. Jisté je jenom to, že jako hejtmán na Hrádku je v roce 1476 připomínán Markvart z Kamenice.

Na počátku 16. století byl vlastníkem Hrádku **Albrecht Rendl z Oušavy** († 14. 9. 1522). Pocházel z chudého šlechtického rodu, proto vstoupil do služeb Zdeňka Lva z Rožmitálu, který byl jeho ochráncem a příznivcem. V období let 1494–1496 byl Rendl purkrabím Pražského hradu, v letech 1497–1500 členem komise k sepsání zemského práva a v roce 1498 jej král Vladislav II. jmenoval královským prokurátorem, aby hájil jeho majetkové zájmy. V letech 1515–1516 zastával Rendl úřad královského podkomořního.

Roku 1516 prodal hrádecké panství na dluh **Ludvíku Zajímačovi z Kunštátu** († 1543) z rodu pánů z Poděbrad. Za něho byl rozsah hrádeckého panství největší, neboť Ludvíkovi patřily i všechny statky zaniklého Sázavského kláštera. Avšak koupí Hrádku se Ludvík Zajímač natolik zadlužil, že nebyl schopen splatit celý obnos ceny panství, a tak Rendlovi synové v roce 1525 postoupili své nezakládající dědičné právo na Hrádek podle soudního odhadu **Jaroslavovi ze Šelmburka** († 14. 3. 1550).

Vedle statků převzatých od Ludvíka Zajímače získal Jaroslav ze Šelmberka také městečko Mnichovice s vesnicemi, které k němu patřily.

Jaroslav ze Šelmberka zastával v letech 1525–1549 velmi významný úřad nejvyššího komorníka Českého království, a tak se nelze divit, že tento majitel zanechal výraznou stopu i na hrádeckém panství. Zpustlý hrad opravil a opatřil pozdně gotickým vnějším opevněním, jehož poslední bašta byla zbourána až v první polovině 19. století. Při dosavadním průzkumu se sice nepodařilo prokázat výrazný Šelmberkův podíl na stavebním růstu nebo proměně Hrádku, ale samotný fakt, že se toto sídlo začalo zvat **Komorní Hrádek**, je výmluvný.

V roce 1525, tedy již v počátcích Jaroslavova panování na Hrádku, mu Ludvík Jagellonský dovolil vybudovat v Choceradech, na místě dosavadního brodu, most přes řeku Sázavu a vybírat k jeho udržování mýto. Tato dřevěná stavba na zděných pilířích měla pro Chocerady i pro dopravu na frekventované zemské cestě značný význam. Své rozsáhlé panství nejvyšší komorník ještě rozšířil v roce 1540 koupí statku Mrače.

V roce 1541 byl pověřen králem Ferdinandem I. obnovit zemské desky zničené téhož roku ohněm.

Jakoby v předtuše své smrti věnoval v roce 1549 své manželce Anně, rozené Krajířové z Krajku, městečko Lštěň a několik vesnic. Jeho synové Petr, Zikmund, Jan a Albrecht prodali 20. dubna 1554, za 19 300 kop grošů českých „...*dědictví své zámek Hrádek nad Sázavou se vším a všelijakým k témuž zámku, městečkám a dvorům příslušenstvím...*“ **Janovi mladšímu z Valdštejna**.

Ten byl ženatý s bohatou vdovou po Jiřím z Lobkovic Eliškou Krajířovou z Krajku, která byla patrně spřízněna s manželkou Jaroslava ze Šelmberka.

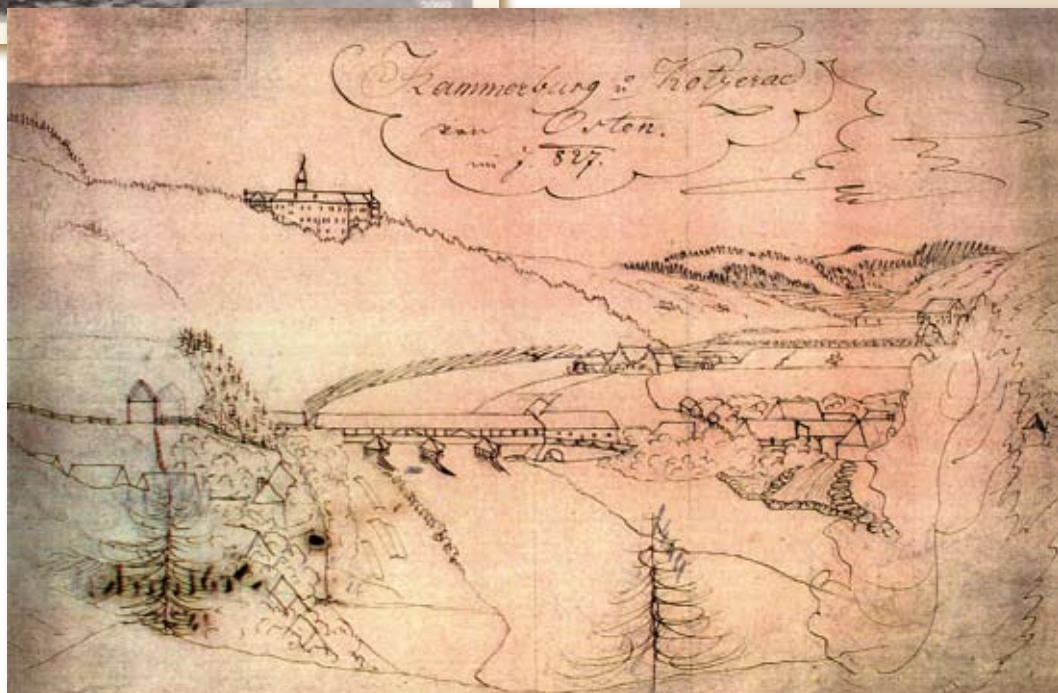
Erb Jaroslava ze Šelmberka

Erb Jana z Valdštejna

Mnichovice

Kresba Chocerad s dřevěným mostem

Jan z Valdštejna

Barokní radnice Stříbrná Skalice

Erb Magdaleny z Vartemberka

ŘANĚ RENESANČNÍ – STARÝ ZÁMEK

Jan mladší z Valdštejna (* kolem roku 1515, † 16. 6. 1576) pocházel z lomnické větve Valdštejnů. Byl to po mnoha letech první Valdštejn, který v zemi něco znamenal a své postavení si vysloužil nejen množstvím majetku, ale i osobními schopnostmi. Staroutrakvistickým smýšlením a pevnou vírou ve stavovská práva patřil ke konzervativní části české šlechty. Ačkoliv narážel na nepochopení pro svůj nekompromisní odpor k Jednotě bratrské a ostatním reformním směrům převažujícím nad utrakvistem, byl osobností všeobecně respektovanou. Byl vzdělaný a přátelil se s učiteli. V letech 1554–1570 byl nejvyšším sudím a od roku 1570 až do své smrti nejvyšším komorníkem císaře Maxmiliána II.

Dovedl však také rozmnožovat majetek svého rodu. Po smrti své manželky Elišky v roce 1565 (byla pochována v choцерadském kostele) uzavřel sňatek s Magdalenou z Vartemberka. Oběma sňatky rozšířil své velké panství o bohaté državy v severních Čechách. K hradeckému panství přikoupil v roce 1566 tvrz Soběhrdy a v roce 1574 Ostředek. Zdědil také Lovosice a Chvatěruby.

O jeho bohatství a mocenském postavení svědčí i to, že ze stříbra, které se tehdy dolovalo v nedaleké Skalici (nynější Stříbrná Skalice), dal razit mince se svým portrétem a erbem.

Brzy po získání hradeckého panství započal Jan mladší z Valdštejna s rozsáhlou přestavbou zdejšího gotického hradu na raně renesanční zámek, a to za účasti vlašského stavitele Ulrica Aostalliho.

Z této doby se na průčelích i uvnitř starší zámecké budovy zachovaly četné architektonické detaily kamenných ostění oken a dveří s přetínanou profilací. Alespoň jižní a západní křídlo zámku dal Jan mladší z Valdštejna zvýšit na dvě patra a k západnímu křídlu tehdy přibyl hranolový schodišťový přístavek. V řadě místností v přízemí a v 1. patře jsou klenby z tohoto období.

Jan mladší z Valdštejna zemřel v Praze a byl uložen do choцерadské kostelní hrobky vedle ostatků své první manželky.

Jeho druhá manželka **Magdalena z Vartemberka** spravovala po dobu nezletilosti jeho synů, Adama a Karla, panství, k němuž roku 1574 přikoupila statek Ostředek. Když Karel 14. září 1592 zemřel, zdědil Hrádek šestiletý syn **Adam**.

Adamova matka pečovala o synovo dědictví svědomitě, ba příkladně. Příčinila se o některé významné opravné práce a stavební úpravy na Hrádku. Tak například v roce 1580 dala opravit okrouhlou hradní věž, která stála v jihovýchodním koutu tzv. dvorečku (před dnešní kantýnou) a dále zvedací most přes příkop mezi zámkem, předhradím a dvorem. A zdá se, že právě do doby poručenské správy panství Magdalenou Valdštejnovou spadá rozsáhlá renesanční přestavba a rozšíření zámku i celého areálu. Syn Adam se vlády nad svým dědictvím ujal zřejmě až po dosažení zletilosti někdy na sklonku 80. let 16. století, kdy už podstatná část úprav byla dokončena. Jak rozsáhlé byly tehdejší změny na zámku, se dozvídáme z urbáře (majetkového soupisu) panství Hrádku z roku 1601, v němž je zámek charakterizován dokonce jako „v nově z gruntu vystaveném“.

Od základu bylo vystavěno východní křídlo zámku s hlavním schodištěm a velkým sálem, všechna čtyři křídla tehdejší zámecké budovy dosáhla výšky dvou pater. Do některých místností přízemí a 1. patra přibýly nové klenby. Průčelí zámku pak byla výtvarně sjednocena obdélníkovými sgrafity. Okna byla opatřena kamennými ostěmi s jednoduchou lištou a profilovanou římsou. Podle popisu ve zmíněném urbáři obsahoval zámek po přestavbě mnoho pokojů, dostatek sklepů, kapli, světnice, šneková (točítá) i přímá schodiště a rozličné východy. Střecha byla přikryta pálenými taškami.

V urbáři jsou popsány také ostatní části zámeckého areálu, avšak jejich přesná lokalizace je dnes velmi obtížná. V budově předhradí byla klenutá místnost pro služebnictvo a nad touto světnicí byla kancelář. Věž (v urbáři není uveden jejich počet ani tvar) sloužily jako vězení. V předhradí dále byla stáj pro 30 koní a nad ní byly komory. Také zde byla klenutá pekárna a nad ní spižárna. Naproti pekárně stála vinopalna. To všechno tehdy bylo nově postaveno.

Poplužní dvůr u zámku byl dosti prostranný, s čeledníkem, se stáji pro dva páry koní a stájemi pro 60 kusů hovězího dobytka, s chlévy a sýpkami. Byly tady také kovárna a nad ní světnice, dále kolárna a srub pro hospodářské nářadí. Vě velké stodole na obilí byly dva mlaty. Většina těchto staveb byla zděná, ostatní ze dřeva.

Značným nákladem byl u zámku vystavěn pivovar se sladovnou, hvozdem, spilkou a bečvárnou. Na západním štítovém průčelí pivovaru, jehož střecha byla původně kryta šindeli, se dodnes zachoval autentický sgrafitový letopočet 1590, který nepochybně udává dobu stavby.

Sgrafita na pivovaru (1590)

„A pivovar to nebyval kdysi lecjaký, vždyť k polovině 18. století máme záznamanou jeho produkci, která tehdy dostoupila až k 1500 hektolitrů vystaveného piva za rok. O více než sto let později (1873) vystavil pivovar (uváděný v Hrádku nad Sázavou) bezmála 1400 hektolitrů piva při várkách 45 hektolitrů. Z uvedených čísel je ale zřejmé, že pivovar v Komorním Hrádku se nijak nevyvíjel a zůstával zaklet v poloze ručně provozovaného a pomalu zastarávajícího pivovarského podniku, jakému už zvonila hrana...“

Zánik nastal v krátkosti, neboť k roku 1895 je při inventarizaci panského velkostatku konstatováno, že někdejší pivovar při zámku je již dlouho opuštěný.“

(Viz kniha Dějiny pivovarnictví.)

Průčelí pivovaru

POZDNĚ RENESANČNÍ – NOVÝ ZÁMEK

Adam z Valdštejna

Albrecht z Valdštejna

Císař Ferdinand II.

Adam z Valdštejna byl svou matkou vychován jako český vlastenec (ovšem spíše ve smyslu zemském než národním). Projevil se jako neobyčejně schopný hospodář, své zděděné statky – panství hrádecké, sázavské a lovosické – ještě rozmnožil koupěmi dalších.

Adam z Valdštejna (* 8. 6. 1570, † 24. 8. 1638), zvaný přáteli Dlouhán, přišel někdy před rokem 1589 ke dvoru císaře Rudolfa II. (poté co přestoupil ke katolicismu).

V roce 1591 se oženil s **Alžbětou z Valdštejna** (*1563, † 14. 1. 1614), pocházející z moravské větve Brtnických, luteránkou. Alžběta byla šetrnou manželkou, vedla domácnost, starala se o děti a dohlížela na správu valdštejnských statků, což bylo pro Adama, žijícího u dvora na vysoké noze, opravdovým požehnáním. Když ji cestou na Hrádek ranila mrtvice, které podlehla, zapsal si Adam do svého deníku, „že s tak velikým přítelem rozloučiti se musel“.

U dvora patřil Adam k oblíbencům Rudolfa II. a přičítali se mu skvělé výhlídky na kariéru. Stýkal se s celou dvorskou smetánkou, s diplomaty i s významnými měšťany, nevynechal jedinou příležitost k turnajům, lovu a hrám, vášnivě se však oddával hazardu. Nejoblíbenější Adamovou hazardní hrou byly vrhcáby, při nichž jednu noc vyhrál mnoho peněz a další den o ně přišel. Byl vítaným hostem v každém vznešeném domě a neobešla se bez něj žádná významná šlechtická svatba či jiná slavnost.

V roce 1598 rozšířil hrádecké panství koupí statku Mrač. V roce 1599 se stal jedním z poručníků nezletilého Albrechta z Valdštejna, kterého později uvedl ke dvoru. Poskytnutím vydatné finanční podpory však jako bohatý a vlivný příbuzný napomohl rychlému vzestupu mladého a zpočátku chudého Albrechta z Valdštejna, pozdějšího generalissima císařských vojsk. Po Albrechtově zavraždění v Chebu (1634) byl jedním z nemnoha, kteří projevíli smutek. Císařskou přízeň si Adam udržoval i znalostmi v chovu koní. V roce 1596 se stal císařským komorníkem a správcem císařských stájí. V roce 1603 byl jmenován radou české komory. V letech 1605–1606 byl nejvyšším maršálkem.

V roce 1606 se sice stal zemským soudcem, ale pro papežského nuncia Ferraru nebyl vhodným kandidátem na místo prezidenta české komory, neboť měl za ženu luteránku. Adam byl sice katolík, ale v horlivosti ve víře nijak nevynikal, což mnoha katolíkům vadilo, ale smířlivost mu zabezpečovala přátele mezi katolíky i evangelíky – od Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic na jedné straně až po Karla staršího ze Žerotína na straně druhé.

Od roku 1607, kdy na důkaz své velké zbožnosti poobědval s mnichy v klášteře u sv. Tomáše na Malé Straně, se účastnil všech veřejných církevních slavností, aby nezůstal pozadu za ostatními, i když se nevzdal smířlivého postoje k víře vlastní manželky i nekatolíkům vůbec.

V letech 1608–1611 byl nejvyšším zemským sudím. Když ho sesazený císař Rudolf II. v červenci roku 1611 propouštěl ze svých služeb, přiznal mu za odměnu titul tajného rady. Nový král Matyáš přijal Adama mezi své věrné a jmenoval ho nejvyšším hofmistrem a královským místodržícím.

V polovině roku 1614 se Adam začal veřejně ucházet o ruku velmi mladé protestantky **Johanky Emilie ze Žerotína** (*1600, † 1648), neboť s jejím bohatým věnem mohl založit na Moravě rozsáhlé latifundium, na jaké se jeho předkové v Čechách nikdy předtím nezmožili. Oženil se s ní 13. ledna 1615 v Olomouci. Sňatkem získal rozsáhlé panství Židlochovice na jižní Moravě.

Den ze dne se přimykal těsněji ke katolickému táboru, a proto se musel vzdát některých starých přátelství. V osudný den 23. května 1618 byli z pěti císařských místodržících v kanceláři jen čtyři. Pátý, Adam, byl upoután na lůžko. Tušil nepřijemnosti a nemoc jen předstíral, aby se jim vyhnul. Po převratu se pokusil hájit pravomoc svého úřadu, ale dostal od vzbouřenců domácí vězení. Situace v Praze nebyla pro něho bezpečná, a tak počátkem září odjel na Moravu. Od prosince 1618 byl se souhlasem stavů a s požehnáním Vídně neoficiálním císařovým vyslancem v Praze.

Po naprostém odmítnutí vlády Ferdinanda II. vzbouřenými stavby byl 22. června 1619 znovu zatčen. Z vězení však uprchl a uchýlil se do lužického Budyšina. Krátce po bitvě na Bílé hoře v listopadu 1620 napsal nejvyššímu kancléři list s prosbou o přimluvu u císaře ohledně náhrady za škody, které jako Ferdinandův věrný služebník utrpěl. Za odškodné žádal tři statky u Lovosic. V létě roku 1621 se vrátil do Prahy. Byl jmenován Lichtenštejnovým zástupcem v předsetnictví soudního tribunálu nad povstalci a konfiskační komise. Pro provinilé nemohl nic udělat a navíc měl starosti se svou manželkou, prožívající nervový otřes z pronásledování evangelických kněží.

Adam získal zpět nejen své statky, ale i část majetku konfiskovaného potrestaným účastníkům povstání. Přičinil se o to svou kořistnickou politikou zejména Albrecht z Valdštejna. Ten v roce 1620 koupil od královské komory za nepatrnou částku konfiskované panství Rožďalovice (u Nymburka) a po třech letech je vyměnil s Adamem. V roce 1623 předal Adamovi panství Dobrovice (u Mladé Boleslavi), které tehdy rovněž získal od královské komory jako konfiskát. Obdobným způsobem připojil Adam k svým statkům panství Křinec, Kunstberk a Nový Ronov na Nymbursku.

Pobělohorská rekatolizace se nevyhnula ani hrádeckému panství, avšak nebyla tu prosazována s takovou krutostí jako jinde. Protestantský kněz musel z Chocerad odejít a zdejší farnost byla připojena k mnichovické. Choceradská fara zůstala od roku 1622 až do roku 1705 neobsazena.

Ani třicetiletá válka nezanechala na Komorním Hrádku a v jeho okolí tak kruté stopy jako na jiných panstvích, neboť Adam z Valdštejna svým vlivem prosadil, že si tu procházející vojska počínala zdrženlivěji než jinde. Avšak po ekonomické stránce panství značně trpělo. Tak např. zámecký pivovar pro špatnou úrodu a nedostatek pracovních sil vařil méně než čtvrtinu piva oproti stavu před válkou.

Císař Ferdinand II. odškodnil Adama za příkoří, která utrpěl za povstání, nejen velkým pozemkovým majetkem, ale i titulem „*Lysoce urozený*“ a polepšením rodového erbu „*za prokázanou věrnost při posledním vzbouření, s jakou byl statky i život nasadil pro svého dědičného krále*“ (viz RA Valdštejn, Diplomatarium Waldsteinio-Wartembergicum 1). I když se Adam snažil získat knížecí titul jako samozřejmě ocenění svých dlouholetých zásluh, spokojil se s povýšením své rodové linie do hraběcího stavu (25. 6. 1628). Hraběcího titulu však užívali až Adamovi synové, neboť jemu stačilo, že je „*českým pánem*“.

V roce 1627 se Adam stal nejvyšším purkrabím a tento úřad zastával až do své smrti. V letech 1616–1638 nechal přistavět k západní straně starého zámku novou dvoupodlažní trojkřídlovou budovu ve slohu pozdní renesance, s přízemními arkádami a mohutnými vikýři a hodinovou věží, tzv. nový zámek. Všechny místnosti prvního patra nového zámku pokryly nástěnné renesanční malby.

Své državy podstatně rozšířil v roce 1629, kdy mu jeho sestra Eliška, provdaná Žerotínová, před svým odchodem do exilu postoupila do užívání třebičské panství.

V srpnu 1631 hostil na zámku Albrechta z Valdštejna a Karla staršího ze Žerotína. V prosinci téhož roku ležel s vojskem na Hrádku don Baltazar Marradas. V roce 1634 vojáci „*Hrádek vyplundrovali, svršky pobrali, dobytky, klisny odehnali a co nemohli pobrat od obilí, to popálili.*“

Rozvoj vojenské techniky a taktiky, zvláště dělostřelectva, podstatně omezil obrannou způsobilost starých hradních fortifikací, které bránily prostorovému růstu sídel renesančních velmožů, toužících po pohodlí a přepychu. A tak i na Komorním Hrádku byla velká část zastaralého středověkého opevnění zrušena. Především byla zbořena středověká hradba před západním a zčásti i jižním průčelím zámku a odstraněn zvedací most přes hradní příkop. Nový trojkřídlový jednopatrový zámek (nynější vstupní zámecká budova) byl nad hlavním vchodem opatřen hranolovou věží z hrázděného zdiva, s hodinami a cibulovitou střešní bání. Příkop, který zůstal před západním průčelím nové zámecké budovy, byl překlenut novým, pevným kamenným mostem. Na jižní straně byl příkop zasypán a na jeho místě byla zřízena renesanční umělecká zahrada.

Adam z Valdštejna před smrtí rozdělil rozsáhlý majetek mezi své čtyři syny.

Jan Viktorin Karel hrabě z Valdštejna (* 1616, † 1673) získal panství Komorní Hrádek.

Bohaté Valdštejnovy statky v severních Čechách obdrželi ostatní tři Adamovi synové – Karel, Maxmilián a Rudolf. Z nich Maxmilián získal po Albrechtovi z Valdštejna velké panství mnichovohradištské a převzal i proslulý Valdštejnský palác na Malé Straně.

Polepšený erb Adama z Valdštejna

Císař Matyáš

Jan Viktorin z Valdštejna

Manýristická štuková výzdoba v jídelně

Jan Karel z Valdštejna

Janu Viktorinovi svěřil císař Ferdinand III. významné úřady, za což od něho získal vysoké půjčky na vedení války. Zatížilo to však nadměru Valdštejnovy statky, na nichž uvázly velké dluhy.

Jan Viktorin se rád věnoval zahradnictví, neboť zahrady byly pro něj „rájem českým“ a své zkušenosti sepsal do půvabného dílka „Ráj český, nebo rozkoše a kratochvíle zahradnické i též užitkové odtud pocházející“.

Vzhledem k dluhům byl Jan Viktorin nucen v roce 1648 prodat statek Mrač s několika vesnicemi Bernardovi z Martinic. V roce 1663 odprodal část panství, a to panství bývalého Sázavského kláštera benediktinům v Břevnově. K zadlužení přispěla i nákladná vnitřní úprava Komorního Hrádku.

Klenby v několika přízemních místnostech nového zámku byly v době kolem roku 1660 opatřeny velmi náročnou manýristickou štukovou dekorací, která dnes patří k největším dochovaným památkovým hodnotám zdejšího areálu a je pravděpodobně dílem italského štukatéra Carla Brentana.

Do období těchto úprav patrně také spadá přístavba vnějšího šnekového (točitého) schodiště na nádvoří straně jižního křídla nového zámku a přízemní obytný přístavek v tzv. dvorečku. Jan Viktorin dal také zřídit čtyřbokou kapli Čtrnácti svatých pomocníků u cesty z choceradské Malé Strany ke Komornímu Hrádku.

Když hrabě v roce 1669 zemřel, zanechal své dědice ve svízelné situaci, neboť od nich královská komora vymáhala nezaplacené daně za mnoho let zpět. **Jan Karel Ferdinand hrabě z Valdštejna** († 16. 10. 1708) – i v zastoupení svých nezletilých sourozenců – žádal v roce 1669 českou královskou komoru o odklad plateb, a to s odůvodněním, že hodnota zděděného majetku je nižší, než jsou pozůstalé dluhy.

Jan Karel byl od roku 1690 podkomořím královských věnných měst a svědomitým úředníkem, neboť několika listy datovanými na Komorním Hrádku „znalost češtiny od osob úředních žádá“ a „o zpeněžení padlých kůží v prospěch obce pečuje“.

Za jeho držby byl záklopový strop na chodbě 1. patra nového zámku na Komorním Hrádku pomalován figurálními, rostlinnými a erotickými motivy, většinou podle předloh francouzského rytce J. Callota.

V roce 1693 odprodal statek Ostředek a dobrým hospodařením se mu podařilo panství oddlužit. Dokonce dal v roce 1690 velkým nákladem přestavět v barokním slohu kostel Nanebevzetí Panny Marie v Choceradech. O finanční náročnosti tohoto díla svědčí mimo jiné bohatá štuková výzdoba stěn a kleneb v interiéru stavby. Později dal na svůj náklad přestavět choceradskou faru, kam 5. 5. 1705 nastoupil kněz Augustin Václav Soukup.

Po smrti Jana Karla hraběte z Valdštejna zdědil hrádecké panství roku 1708 jeho syn **Jan Václav Ignác hrabě z Valdštejna** (* 1674, † 1713).

Dne 26. března 1689 byl na přímělu pražského arcibiskupa, který byl jeho bratrancem, jmenován papežem Innocencem XI. nesídelním kanovníkem olomoucké kapituly. V roce 1713 postoupil Jan Václav Komorní Hrádek i ostatní zděděné statky za doživotní roční důchod 11 000 zlatých svému strýci **Františku Josefovi Oktaviánovi hraběti z Valdštejna**, majiteli rozsáhlého panství Mnichovo Hradiště a Bělá pod Bezdězem. Umrtím Jana Václava hrádecká větev Valdštejnů vymřela.

Kaplička Čtrnácti svatých pomocníků u Chocerad

Malované desky ze stropu renesanční chodby

Kostel v Chočeradech

Neznámý malíř počátku 17. století

Rodokmen rodu Valdštejna

Oil on canvas 129,5 x 107,5 cm

Dat. 1608 (doplňen 1622)

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, státní zámek Mnichovo Hradiště, MH 10555 (staré 5550)

Obraz byl namalován v roce 1608, kdy se Adam ml. z Valdštejna stal zemským sudím. On i jeho vzdálený synovec a chránělec Albrecht konvertovali již dříve ke katolické víře, a tak si otevřeli cestu k perspektivní kariéře u dvora. Objednavatelem rodokmenu musel být Adam sám, protože patřil k nejzámožnější větvi rodu. Na nejvyšších příčkách rodokmenu bohatě rozvětvené

rodiny Valdštejna jsou vedle Adama ml. portrétováni druhorozený Adamův syn Maxmilián a Albrecht, všichni konvertité, zdá se, že si rodokmen objednala ta část rodu, která změnila víru a přichýlila se k ambicióznímu arcivévodovi Matyášovi. V roce 1622 byl rodokmen nastaven, doplněn o dva malé syny Maxmiliánovy, a především byly přidány dva erby – Adamův a Albrechtův, s uvedením jejich nové titulatury.

Valdštejnský rodokmen je významnou památkou proto, že jeho drobné portréty, byť málo čitelné, zachycují nejstarší dochovanou podobu tří významných členů rodu. Adama ml., Albrechta a Maxmiliána. Dokládá také úzké propojení Adama ml. z Valdštejna s mladým Albrechtem, a tak mimoděk potvrzuje, že vzdálený strýc měl k synovci velmi blízko a že to byl on, kdo mu otevřel cestu k budoucí závratné kariéře. Albrecht se mu odvděčil tím, že jeho syna, když zemřel jeho vlastní, určil svým dědicem.

Nizozemský malíř

Bitva na Bílé hoře 8. 11. 1620

Olej na plátně 40,5 x 67,5 cm

Po 1620

Ingolstadt, Bayerisches Armeemuseum, 23

Bitva na Bílé hoře, jeden z klíčových momentů třicetileté války, byla současníky a v následujících generacích zachycena v nejrůznějších podobách, především v obrazech a grafických listech. Většina autorů vycházela z dobových autentických záznamů postavení obou bojujících stran a přizpůsobovala je vlastním představám či dobovým zprávám. Obraz z Ingolstadtu se vymyká převažujícím pohledům z ptačí perspektivy na válčiště, je jiný než Sadelerovy rytiny jednotlivých fází bitvy a sešikování vojska. Neopakuje ani scénu podle ryté předlohy, jak karmelitán Dominik a Jesu Maria drží na prsou obraz Panny Marie, nalezený znesvěcený na strakonickém hradě, a dodává s ním odvahu generálům vedoucím své šiky do bitvy.

Na kopci v popředí obrazu se skupina jezdců v čele s velitelem v plné zbroji chystá vyjet za jezdeckými pluky, podporovanými dělostřeleckou palbou, které směřují do místa střetu bojujících stran. Jde o pohled na bojiště z jiné strany, než je obvyklé, a proto se zdá, že skupina s jezdci v levém rohu představuje určitou skupinu účastníků bitvy. Buquoy byl po předchozím zranění přítomen bitvě na nosítkách, jeho účast byla oslavena na obraze z Dohrau. Mohl to tedy být Tilly, nebo ještě spíše Maxmilián I. Bavorský, který dal namalovat na památku slavného vítězství a svého podílu na něm tento obraz malíři blízkému svým dílem Pieteru Snayersovi.

BAROKNÍ ÚPRAVY ZÁMKU

František Josef z Valdštejna

Marie Marketa Černínová z Chudenic

František Josef Jiří z Valdštejna

František Josef Oktavián hrabě z Valdštejna (* 25. 10. 1680, † 24. 2. 1722) byl už v roce 1705 (ve svých 25 letech) tajným radou císaře Leopolda I. a komořím Království českého. Později (1714) se stal dvorským sudím a místodržícím, od roku 1719 byl zemským hejtmánem na Moravě. Byl též velkým milovníkem a znalcem hudby a zpěvu.

Jeho manželka **Marie Marketa**, rozená **Černínová z Chudenic** (* 11. 7. 1689, † 4. 7. 1728), pocházela snad z nejbohatšího rodu tehdejších Čech. Byla to dcera Heřmana Jakuba Černína a Marie Josefy, rozené Slavatové z Chlumu a Košumberka.

Po převzetí Komořního Hrádku dal František Josef hrabě z Valdštejna upravit některé části zámku. Barokně byla přestavěna kaple.

Z této fáze proměn zámku Komořního Hrádku je rovněž barokní zeď s branou mezi prvním nádvořím a tzv. dvorečkem.

František Josef hrabě z Valdštejna dal také nově umělecky vybavit vnitřek kostela v Choceradech. Z této doby jsou hlavní oltář s obrazem Nanebevzetí Panny Marie, s (ze dřeva) vyřezávanou skupinou Zvěstování Panně Marii v nástavci a se čtyřmi sochami apoštolů, dále kazatelna, dvě boční sochy sv. Prokopa a sv. Vojtěcha. Tehdy byla doplněna i štuková výzdoba kostela.

Komořní Hrádek si zřejmě velmi oblíbila Marie Markéta Valdštejnová, která tu zvláště po smrti svého manžela Františka Josefa často pobývala a také tu v roce 1727 (ve věku 39 let) zemřela. Byla velkou příznavkyní kapucinského řádu, na své náklady dala rozšířit, vyzdobit a do dnešní podoby upravit kostel Narození Páně v Loretě na Hradčanech v Praze, spravovaný mnichy této řehole. Ještě za jejího života se jí kapucíni odvděčili čestným titulem „máti kapucínů“. I když zemřela na Komořním Hrádku, byla pochována do kapucinské hrobky v pražské Loretě.

Dědic valdštejnských statků **František Josef Jiří hrabě z Valdštejna** (* 24. 4. 1709, † 2. 2. 1771) byl posledním českým majitelem Komořního Hrádku. V roce 1733 totiž prodal hrádecké panství hraběti Janu Adolfu hraběti z Metsche, příslušníku německého rodu vzešlého z Anhaltska (historické území po obou stranách Labe v Německu s centrem v Dessau), tajnému radovi a nejvyššímu komořimu císaře Karla VI.

Umělecky výrazně byly obohaceny místnosti 1. patra nového zámku. V hlavním křídle byl zřízen velký sál se zvýšeným stropem s fabionem a bohatou štukovou dekorací. Ještě za života Jana Josefa Jiřího z Valdštejna byly ve všech místnostech 1. patra nového zámku nahrazeny trámové záklopové stropy rákosovými, štukovanými, jejichž bohaté a ušlechtilé tvary patří do rozkvětu vrcholného baroka.

Barokní brána

Jan Adolf Metsch (*1672, †1740) byl posledním mužským potomkem svého rodu. Proto manželka své dcery **Marie Karoliny** (* 26. 1. 1709, † 15. 4. 1784) hraběte Jana Josefa Khevenhüllera adoptoval. Ten spojil na základě císařského souhlasu z 24. dubna 1751 jméno a erb metscheovského rodu se svým .

Od této doby až do roku 1945 patřil Komorní Hrádek příslušníkům rodu Khevenhüller-Metsch.

Jan Josef kníže Khevenhüller-Metsch (* 3. 7. 1706, † 18. 4. 1776), nejvyšší dědičný štolba v Korutanech, byl od roku 1737 skutečným tajným radou. V letech 1734–1737 sloužil jako císařský vyslanec v Holandsku a v Dánsku. V letech 1742–1745 zastával úřady nejvyššího dvorního maršálka, poté až do roku 1760 nejvyššího dvorního komořího a nakonec nejvyššího dvorního hofmistra. Za celoživotní zásluhy obdržel roku 1744 Řád zlatého rouna.

Prvních osm let vlády Marie Terezie bylo ve znamení válek o rakouské dědictví, v nichž habsburská monarchie ztratila Slezsko, které do té doby patřilo k zemím Koruny české. V roce 1744 prošla krajinou kolem Komorního Hrádku vojska pruská i rakouská. Pro vojenské vysloužilce ze svého panství dal Jan Josef se svou chotí v roce 1755 zřídit na vyvýšenině poblíž choцерadské fary špitál. Po roce 1820, kdy již nebyl vydržován hrádeckou vrchností, byl přestavěn na školu.

Hrabě Jan Josef se jako vojevůdce zúčastnil války sedmileté (1756–1763), v níž Rakousko usilovalo získat zpět od Pruska Slezsko. Vydobyl si v bojích zásluhy, za něž obdržel 30. prosince 1763 od císařovny Marie Terezie titul říšského knížete, dědičný pro prvorozeného syna. V roce 1775 získal titul nejvyššího dědičného hofmistra v Rakousích pod Ens. Později mu byl svěřen úřad státního ministra.

Na Komorním Hrádku dal Jan Josef kolem roku 1750 zřídit barokní uměleckou zahradu italského typu, za cestou po jižní straně zámku. V roce 1758 přestavěl v rokokovém slohu zámeckou kapli, do níž byly také pořízeny nové oltáře. O této rokokové proměně kaple vypovídá nápis ve štukové kartuši nad triumfálním obloukem.

Kněžna Marie Karolina dala v roce 1765 vystavět za zámeckou zahradou, v lese u Vráže, loretánskou kapli Panny Marie Loretánské, kterou 10. srpna 1766 vysvětil opat Sázavského kláštera Leandr Kramář.

Po jeho smrti se ujal panství nejstarší syn **Sigmund Friedrich kníže Khevenhüller-Metsch** (* 22. 2. 1732, † 15. 6. 1801). Působil v diplomatických službách v Portugalsku a u sardinského dvora v Turíně, poté se stal císařským a říšským zplnomocněným generálním komisařem v Itálii. I když odešel ze státních služeb, zdržoval se převážně v Itálii a o správu hrádeckého panství se příliš nestaral, takže zámek pustl.

V dochovaném popisu zámku z roku 1797 se konstatuje, že celá budova včetně krovu je ve velmi špatném stavu. Ve druhém patře starého zámku se popis zmiňuje pouze o jednom pokoji a kuchyni. Celý zámek byl oceněn pouze na 900 zlatých.

Loretánská kaple v lese za zámeckou zahradou byla v roce 1787 z nařízení císaře Josefa II. zrušena.

Jan Adolf Metsch

Erb Jana Adolfa Metsche

Erb Jana Josefa Khevenhüller-Metsche

Jan Josef Khevenhüller-Metsch – 1. kníže

Kostel a škola v Choceradech

Sigmund Friedrich Khevenhüller-Metsch – 2. kníže

KLASICISTNÍ ÚPRAVY ZÁMKU

Karel Maria Khevenhüller-Metsch – 3. kníže

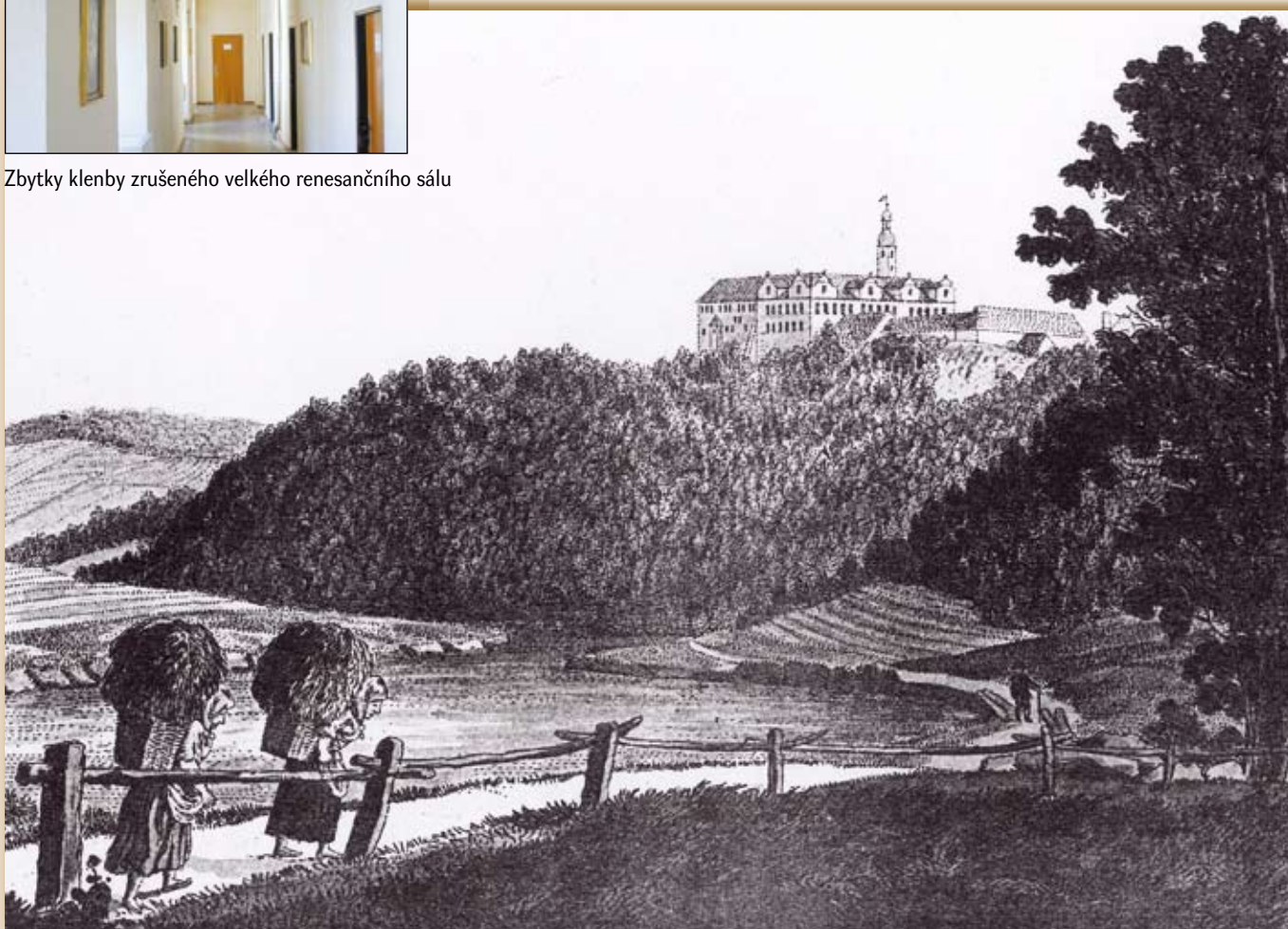
V roce 1801 převzal majetek jeho syn **Karel Maria František kníže Khevenhüller-Metsch** (* 26. 11. 1756, † 2. 6. 1823). Ten dal v roce 1814 majetek panství soudně ocenit. Ze soudního popisu je zřejmé, že Karel Maria František dal na zámku provést rozsáhlé opravy. Při opravě střech nového zámku byly zbourány mohutné renesanční vikýře. V zahradě byl postaven v empírovém slohu domek zahradníka a v Levíně přestavěn v témže slohu panský dvůr. Cena zámku se tak zvýšila na 3 000 zlatých.

Protože zemřel bez potomků, převzal panství jeho mladší bratr **František Maria Jan Josef kníže Khevenhüller-Metsch** (* 7. 4. 1762, † 2. 7. 1837), který v opravách zámku pokračoval.

Tato klasicistní úprava se týkala zejména 2. patra starého zámku, kde bylo nově zřízeno 18 pokojů se stropy omítnutými na rákos. V prvním patře východního křídla starého zámku byl zrušen velký renesanční sál. Ve výčtu stavebních výdajů za léta 1806–1819 byly uvedeny práce truhlářské, pokrývačské, zámečnické a kovářské, jmenovitě pak oprava zámecké (zřejmě ohradní) zdi, oprava věže a zdi zámku.

Zbytky klenby zrušeného velkého renesančního sálu

Rytina Komorního Hrádku od W. Bergera (1806)

ZÁMEK V OBDOBÍ ROMANTISMU

V roce 1837 přešlo panství na syna předchozího správce panství **Richarda knížete Khevenhüller-Metsch** (* 23. 5. 1813, † 29. 11. 1877). V roce 1851 se stal prezidentem botanicko-zoologického spolku ve Vídni a v roce 1861 dědičným členem panské sněmovny. V letech 1868–1869 a 1872–1877 byl poslancem českého zemského sněmu.

Za knížete Richarda byly v komplexu zámeckých budov provedeny patrně větší stavební úpravy, nedochovala se však jejich dokumentace ani záznamy o nich. Zámecký park byl upraven v anglickém stylu.

Ve starší literatuře však jsou zmínky o tom, že v polovině století byla údajně zbořena okrouhlá věž, na níž byl nápis „Renovatum 1580“, a že před rokem 1858 byl zřízen nový skleník (zřejmě byl míněn skleník při jižním průčelí zámku). Někdy mezi lety 1840 až 1848 byly učiněny drobné úpravy části přízemí nového zámku. K roku 1844 se vztahují zmínky o zámecké škole a vrchnostenských kancelářích. Přibližně kolem poloviny 19. století byly zaskleny arkády na nádvoří straně nového zámku s romantickými, gotizujícími tvary okenních rámců a přiček.

Do období života knížete Richarda spadají i revoluční události 1848, kdy došlo ke zrušení roboty, což obyvatelstvo panství přivítalo s nadšením. Tehdejší zámecká vrchnost byla mezi lidem oblíbená. Zejména choť knížete **Marie Antonie rozená Lichnowská** (* 18. 4. 1818, † 10. 1. 1870), která každoročně pobývala v létě několik měsíců na zámku, proslula svými dobročinnými skutky.

Kněžna Antonie dala na paměť šťastného návratu syna Jana Františka Karla z Mexika obnovit zpustlou čtyřbokou kapli Čtrnácti svatých pomocníků, kterou u silnice z Chocerad na Hrádek v 17. století založil Jan Viktorin hrabě z Valdštejna.

Richard Khevenhüller-Metsch – 5. kníže

Antonie Lichnowská

První nádvoří – otevřené arkády

Malba zámku s parkem v druhé polovině 19. století

Jan František Karel Khevenhüller-Metsch
– 6. kníže

Pro sebe pak chtěla obnovit někdejší loretánskou kapli v lese jižně od zámeckého parku a zřídit v ní svoji hrobku. Kaple sice byla neznámým vídeňským architektem postavena v neorenesančním stylu a byl v ní zřízen i honosný náhrobek z kararského mramoru, ale kněžna byla po své smrti podle svého přání uložena 13. ledna 1870 k věčnému odpočinku v kryptě pod zámeckou kaplí „*za velkého účastenství okolního obyvatelstva i duchovenstva*“.

V roce 1877 se ujal správy panství syn **Jan František Karel kníže Khevenhüller-Metsch** (* 19. 12. 1839, † 11. 9. 1905), který v touze po dobrodružství bojoval v letech 1864–1867 v Mexiku po boku císaře Maxmiliána (bratr císaře Františka Josefa II.) proti republikánům. Velel husarskému pluku „Emperador“ zvanému „Červení husaři“. Republikáni císařská vojska porazili a císaře zastřelili. Jan František Karel se zbytek vojsk kapituloval a vrátil se do vlasti. Za statečnost v boji byl vyznamenán císařským mexickým Orden de Nostra Senora de Guadalupe (Řádem Naší paní z Guadalupe) a Orden de Aquila Mexicana (Řádem Mexického orla) a Vojenskou záslužnou medailí. Na hradě Hardegg v Podolí sestavil mexickou sbírku.

O čtyřicet let později se Jan František Karel zasloužil o ukončení nepřátelství a obnovení diplomatických styků mezi Mexickou republikou a Rakousko-Uherskem. V letech 1872–1877 byl poslancem českého zemského sněmu a v roce 1903 generálním konzulem v Bejrútu. Po své smrti byl pochován v kryptě pod hradní kaplí v Hardeggu.

Dne 2. března 1872 byla po více než sto letech zrušena jednotřídní komornohrádecká škola, jež byla „*v přízemku, ve druhém dvoře zámku*“.

Učitelem byl v roce 1803 Antonín Neumann, poté František Karel Hrbek (* 9. 11. 1795, † 12. 8. 1879), pak Josef Hubínek, v letech 1847–1868 Jiří Šikl a od roku 1869 pak poslední učitel Josef Janovský († 17. 4. 1919).

V roce 1879 se konalo v širém okolí cvičení pražské posádky a korunní princ Rudolf, velitel 29. pěšího pluku, přijel 6. července na zdejší zámek.

Hrad Hardegg

Loreta

ZÁMEK VE 20. STOLETÍ

V roce 1905 převzal panství **Anton Sigmund kníže Khevenhüller-Metsch** (* 26. 7. 1873, † 8. 11. 1945). Za jeho vlastnictví došlo k rozpadu Rakouska-Uherska a vznikla samostatná Československá republika.

Fideikomisní panství Komorní Hrádek se v roce 1925, kdy byla zákonem všechna svěřenectví zrušena, změnilo ve velkostatek Komorní Hrádek.

V roce 1933 měl velkostatek rozlohu 2 863 ha a patřil k němu zámek s parkem, dvůr Obora, který byl pronajat, cihelna v Choceradech, louky, pole a lesy rozdělené do polesí Obora, Moštice, Vestec, Hlavačov, Myšlín, Ježov a Bělčice.

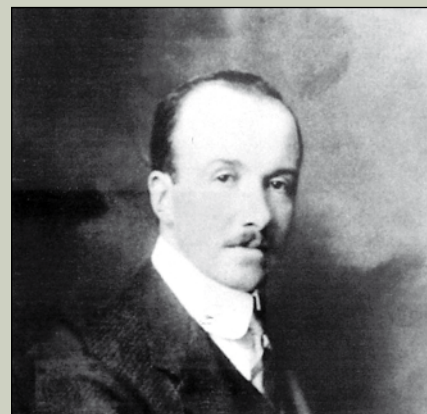
Majitelé velkostatku těsně před koncem války odvezli na svá panství v Rakousku ze zámku knihovnu a z kaple ornáty, kalich a krásnou stříbrnou, zlatem patinovanou monstranci z roku 1704, jejíž koruna byla zdobena tepaným akantem s postavami sv. Vojtěcha, sv. Jana Nepomuckého, sv. Václava a Panny Marie Karlovské.

Kníže Anton Sigmund Khevenhüller-Metsch nepřipojil svůj podpis pod list české šlechty prezidentu Benešovi ani pod list prezidentu Háchovi, v němž zemská šlechta prohlašovala, že „*chtěla vždy a za všech okolností hlásiti se k českému národu*“ (Archiv Kanceláře prezidenta republiky). Po zabrání Československa se naopak přihlásil k německé národnosti. Za 2. světové války byl zástupcem knížete lesmistr Hubert Pittinger (* 1899, † 29. 1. 1978), člen NSDAP.

Knížecí rodina se zdejšími lidmi zcela odcizila při sňatku Marie Anny hraběnky Khevenhüller-Metsch (* 16. 6. 1911, † 6. 1. 1989) s Gotthardem hrabětem Pilatim (* 19. 7. 1906, † 22. 9. 1969) v Drážďanech.

V listopadu 1944 přišla na zámek eskadrona rekonvalescentů z náhradního tělesa jezdeckta SS původem z Varšavy, složená z říšských Němců, Poláků a Slováků – *Kavalerie Ersatzabteilung Warschau, Genesendenschwadron*.

Před postupem Rudé armády se německá posádka odsunula do amerického zajetí. Správu velkostatku převzal lesní kontrolor Josef Hlaváček a důchodní Rudolf Foltýn. Na zámku zavlála československá vlajka.

Anton Sigmund Khevenhüller-Metsch
– 7. kníže

Staré vyobrazení Komorního Hrádku z roku 1896

Komorní Hrádek bez věže, která byla zničena bleskem roku 1900

Generál letectva Alois Vicherek byl hostem otevření Vojenské letecké ozdravovny na Komorním Hrádku

Náčelník generálního štábu armádní generál Bohumil Boček

Záběr z videožurnálu z otevření ozdravovny v roce 1945

Zámek ve vlastnictví státu

Po skončení druhé světové války Komorní Hrádek na krátkou dobu obsadily jednotky Rudé armády, ale již 6. června 1945 ho na základě rozhodnutí Zemského národního výboru v Praze převzala čs. armáda. Zámek byl přidělen velitelství letectva, které v něm zřídilo Vojenskou leteckou ozdravovnu, jejíž provoz byl zahájen 22. července 1945. Zpočátku byly podmínky do určité míry improvizované a první vojenští rekreanti i jejich rodinní příslušníci se museli poněkud uskromnit, ale postupem času se podařilo v zámeckých prostorách a přilehlé oboře vytvořit vhodné podmínky pro rekreaci pilotního personálu. O jejich pohodlí se staral škt. let. Emil Piša, někdejší národní správce zámku a první velitel ozdravovny.

Pozvánka na otevření Vojenské letecké ozdravovny

Štábní kapitán Piša s vojáky před zámkem v roce 1945

Štábní kapitán Emil Píša

(* 9. 6. 1904 v Hlávkově u Jihlavy, † 20. 6. 1968)

V letech 1920–1923 vystudoval Vyšší školu ovocnicko-vinařskou v Lednici. V době hospodářské krize nemohl najít ve svém oboru práci, a proto dále studoval na Vojenské akademii v Hranicích na Moravě. Po absolvování akademie v roce 1926 sloužil u 2. horského praporu v Dolném Kubíně u Ružomberku. V lednu 1927 byl na vlastní žádost poslán do leteckého kurzu v Chebu a v červnu byl přemístěn k 2. leteckému pluku „Dr. Edvarda Beneše“ v Olomouci. Od ledna do dubna 1929 byl posluchačem spojovací školy v Turnově a do července téhož roku pilotní školy v Prostějově. Dne 1. října 1929 byl povýšen do hodnosti nadporučíka.

V roce 1930 absolvoval stíhací pilotní školu v Chebu, kde byl učitelem letců tehdejší „král vzduchu“ štábní rotmistr Novák. V roce 1931 byl jmenován polním pilotem letcem. Při letu z Olomouce do Brna v říjnu 1932 musel pro závažnou poruchu motoru nouzově přistát v brambořišti na Drahaněské vysočině a poranil si páteř.

V letech 1932–1934 učil v Čáslavi letecké radiotelegrafisty a v roce 1935 radiomechaniky v Kutné Hoře. Dne 1. července 1937 byl přeložen z Brna do Prahy k Vojenskému leteckému výzkumnému ústavu v Letňanech. V říjnu a listopadu 1937 byl velitelem komise, která v Sovětském svazu kupovala a přejímala letouny pro čs. armádu. Dne 1. dubna 1938 byl povýšen na štábního kapitána.

Po obsazení republiky německou armádou nastoupil v prosinci 1939 na místo vrchního zemědělského tajemníka u Okresního úřadu v Českém Brodě. Dne 5. května 1945 byl Národním výborem v Českém Brodě jmenován vojenským velitelem města, ale již 9. května se na výzvu z rádia hlásil na letišti v Praze-Letňanech. Dne 1. ledna 1946 byl povýšen na majora. **Správce Vojenské letecké ozdravovny v Komorním Hrádku byl v období od 1. června 1945 do 15. srpna 1946.**

V srpnu 1946 nastoupil do Ústředního leteckého skladu v Praze-Holešovicích a v červenci 1947 byl přeložen k Ministerstvu národní obrany na referentské místo. Od června 1946 do května 1950 létal již jen jako navigátor dopravních letadel.

V roce 1950 onemocněl s páteří a po léčení na Slovensku byl dán 1. července 1951 do výslužby v hodnosti podplukovníka.

V srpnu 1946 ho nahradil plk. let. Bedřich Starý.

Plukovník Bedřich Starý

(* 10. 7. 1894 v Sobínově u Chotěboře, † 5. 4. 1972)

Jyučil se zahradníkem u Karla Vaňka, zámeckého zahradníka v Medlešicích. Poté pracoval u různých firem v Německu a ve Francii jako zahradnický příručí. Dne 20. srpna 1914 vstoupil do francouzské armády a byl zařazen k české rotě „Nazdar“. Po výcviku v Bayonu bojoval jako řadový voják na frontě v Champagni a v Artois, kde byl při útoku u Souchez raněn. Potom se přihlásil k letectvu a v lednu až únoru 1916 prodělal pilotní výcvik ve škole v Pau. Zkoušku složil na letadle Blériot. V dubnu a říjnu 1916 absolvoval letecký výcvik na bombardovacích letadlech v Avord u Bourges. Bojoval na řece Somme a Aisne a na frontě v Picardii, kde byl poblíž Soissons sestřelen německým stíhačem a těžce raněn. V Paříži byl 14. března 1919 přijat do čs. armády v hodnosti poručíka. V červnu 1919 bojoval na jižním Slovensku proti maďarským vojskům republiky rad. V září 1919 vykonal spojovací let Bratislava–Praha–Paříž a zpět se zvláštním posláním. Dne 22. prosince 1922 byl povýšen na štábního kapitána a v listopadu 1923 jmenován velitelem Vojenského leteckého učiliště v Chebu. V roce 1925 vykonal skupinový let Praha–Berlín–Kodaň a zpět na letadle A-11 a o pět let později skupinový let Praha–Košice–Bukurešť a zpět na letadle A-32.

V prosinci 1933 byl jmenován velitelem Vojenského leteckého učiliště v Prostějově a 1. července 1934 povýšen na plukovníka. Po potupné mnichovské dohodě neodešel bojovat proti Němcům za hranice, ačkoli k tomu byl vyzván, neboť se duševně zhroutil ze zrady Spojenců, zejména Francie. V dubnu 1939 byl poslán do výslužby a odešel do svého rodiště, kde v roce 1944 pomáhal organizovat odbojové hnutí.

Dne 15. srpna 1946 byl jmenován velitelem Vojenské letecké ozdravovny v Komorním Hrádku a funkci vykonával až do 30. června 1947. Od července 1947 až do roku 1954, kdy odešel do důchodu, působil v Leteckém výzkumném ústavu v Praze-Letňanech. Byl vyznamenán francouzským Croix de guerre (válečným křížem), Médaille commémoration (vojenskou pamětní medailí), Croix du combattant volontaire (křížem dobrovolných bojovníků), stal se Chevalierem de la légion d' Honneur (rytířem řádu Čestné legie) a Officierem de la légion d' Honneur (důstojníkem řádu Čestné legie), dále obdržel Čs. válečný kříž, Čs. revoluční medaili, Čs. medaili Za vítězství, rumunský Ordin Coroana României (Řád rumunské koruny) a srbský řád „Белу опаш“ (Bílého orla).

V červnu 1947 ho vystřídal mjr. let. Karel Barva.

Major Karel Barva

(* 24. 9. 1908 v Bohatých Málkovicích u Vyškova, † 2. 3. 1959)

Jyučil se strojním zámečníkem. V roce 1930 byl posluchačem Školy radiotelegrafistů v Čáslavi, v roce 1931 absolvoval kurz leteckých střelců v Prostějově, v následujícím roce kurz leteckých mechaniků v Olomouci a kurz létání za noci v Olomouci a v Praze. Poté ještě absolvoval Školu rotmistřů pěchoty v Milovicích.

Po obsazení republiky Němci odešel v červnu 1939 přes Polsko do Francie. V říjnu 1939 byl přijat do čs. armády ve Francii a přidělen k čs. vojenské správě v hodnosti rotmistra. Koncem října 1939 navázal rádiové spojení s domácím odbojem. Dne 28. října 1940 byl povýšen na štábního rotmistra.

Po příjezdu do Velké Británie byl v červnu 1941 přidělen k II. odboru, 1. odd., čs. Ministerstva národní obrany v čele s plukovníkem gšt. Františkem Moravcem (* 1895, † 1966), náčelníkem čs. zpravodajské

služby. Od června do září 1943 létal u RAF, poté byl zařazen k Čs. samostatné brigádě. Dne 7. března 1945 byl povýšen na poručíka a přeložen k telegrafnímu vojsku.

Od 30. června 1947 do 11. března 1949 byl velitelem **Vojenské letecké ozdravovny v Komorním Hrádku**. V roce 1950 byl komunistickým režimem obviněn z protistátní činnosti, zatčen a vězněn. Po propuštění z vězení pracoval jako dělník v papírnách v Harmanci na Slovensku. Brzy byl poslán do invalidního důchodu a až do své smrti 2. března 1959 byl pod stálým dohledem StB.

Byl vyznamenán Čs. válečným křížem, Čs. medailí Za chrabrost, Čs. medailí Za zásluhy I. stupně, Čs. pamětní medailí, britskou War Medal a Defence Medal.

Vojáci při budování Vojenského výcvikového a rekreačního střediska v roce 1948

V únoru 1946 převzalo MNO od Ministerstva zemědělství jako konfiskát podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. i zbývající část velkostatku Komorní Hrádek, zahrnující 2 670 ha lesů a oboru o rozloze 67 ha, kterou nadále obhospodařovalo ředitelství Vojenských lesů a statků Hořovice.

Dnem 30. dubna 1948 Vojenská letecká ozdravovna zanikla a následujícího dne začalo v Komorním Hrádku působit Vojenské výcvikové a rekreační středisko, podléhající oddělení vojenské rekreační péče všeobecně vojenského odboru MNO. Chod střediska i nadále řídil mjr. let. Karel Barva.

V březnu 1949 ho vystřídal škpt. hosp. František Liška, působící doposud jako náčelník Vojenské ozdravovny Maxičky.

Štábní kapitán František Liška

(* 14. 10. 1888 v Albrechticích u Týna n. Vltavou)

V říjnu 1911 byl povolán k 11. pěšímu pluku v Písku, kde se stal pomocníkem účetního. Od července 1914 do října 1918 se aktivně účastnil 1. světové války až do jejího konce. V lednu 1919 byl přeložen z Písku do Banské Bystrice k 25. pěšímu pluku a stal se přednostou účtárny. Dne 1. ledna 1920 byl povýšen na poručíka a od listopadu 1920 nastoupil jako přednosta účtárny u 29. pěšího pluku v Jindřichově Hradci.

V letech 1922 – 1928 sloužil u 4. hraničářského praporu ve Vimperku a Čkyni jako hospodářský důstojník. Poté až do roku 1938 byl hospodářem 2. hraničářského praporu „Roty Nazdar“ v Trutnově. V říjnu 1933 byl povýšen na kapitána. Od února do prosince 1938 byl hospodářem 26. pěšího pluku v Banské Bystrici. V lednu 1946 byl přidělen k účtárně Ministerstva národní obrany.

Od 11. března 1949 do 30. dubna 1951 byl velitelem **Vojenského výcvikového a rekreačního střediska v Komorním Hrádku**. Dne 30. dubna 1951 byl poslán do výslužby.

Nově zřízené středisko se zařadilo do rozsáhlé sítě obdobných zařízení, budované již od počátku roku 1947, přičemž se specializovalo na sezónní (letní) rekreační péči o výkonné letce a příslušníky jejich rodin. Kromě toho bylo taktéž určeno k pořádání kurzů politické výchovy, organizovaných doposud ve Vojenském výcvikovém a rekreačním středisku Slapy. K přemístění těchto kurzů došlo až v červnu 1949, kdy byl v Komorním Hrádku zahájen 10. běh politickovýchovných kurzů. Jednalo se o krátkodobé (několikadenní až dvoutýdenní) kurzy, kterých se zúčastnilo 50 až 60 osob. Kromě toho zde probíhala řada specializovaných kurzů, jako např. přípravný kurz pro uchazeče o studium specializace výchovy a osvěty ve Vojenské akademii v Hranicích (červenec až srpen 1949 pro 110 osob), soustředění osvětových důstojníků před zahájením výcvikového roku (100 osob v září 1949) či kurz pro instruktorky žen (na přelomu listopadu a prosince 1949). Jako odloučená součást střediska byl na základě osobního pokynu ministra národní obrany gen. Svobody vybudován na přelomu let 1948 a 1949 v Samechově srubový objekt s garáží a koupalištěm, sloužící k rekreaci významných domácích i zahraničních hostů vojenské správy. V lednu 1951 se Vojenské výcvikové a rekreační středisko transformovalo na Vojenskou zotavovnu zajišťující celoroční péči o vojáky z povolání od 40 let věku, která svoji činnost ukončila v květnu 1952. Zotavovně velel kpt. Tomáš Franta.

Štábní kapitán Liška s vojáky v roce 1949

Kapitán Tomáš Franta

(* 9. 12. 1906 v Žíteči u Chlumu u Třeboně, † 16. 5. 1952)

Do obecné školy chodil v Lutové, do měšťanské a živnostenské školy v Chlumu u Třeboně. Vyučil se vozovému kovářství. V letech 1926–1927 absolvoval poddůstojnickou školu u 48. pěšího pluku v Benešově, v roce 1928 pak zpravodajský kurz a kurz účetních (1929) s prospěchem velmi dobrým. V dubnu 1932 byl přidělen ke 2. rotě 48. pěšího pluku jako účetní setniny v hodnosti rotmistra. Od září 1933 sloužil v Parkáni u 11. hraničářského praporu jako účetní 2. hraničářské roty.

V prosinci 1936 odešel do výslužby. Dne 16. října 1946 byl povolán do činné služby k Vojenskému účetnímu a cenzurnímu úřadu a přidělen k sumarizační skupině jako pomocník cenzuranta v hodnosti štábního rotmistra. Do hodnosti poručíka byl povýšen 4. března 1949.

Od 30. dubna 1951 až do 16. května 1952 byl velitelem Vojenské zotavovny v Komorním Hrádku.

Dalším uživatelem zámku se od 1. června 1952 stala nově zřízená Vyšší škola důstojníků místních vojenských velitelství, pod velením plk. Arnošta Krče.

Plukovník Arnošt Krč

(* 5. 8. 1896 v Přemyslovicích u Prostějova, † 1. 9. 1985)

Vystudoval gymnázium v Kroměříži a v dubnu 1915 byl odveden k 93. pěšímu pluku v Šumperku. V červenci již bojoval na ruské frontě, kde byl v červnu 1916 zajat Rusy. Dne 23. července 1917 vstoupil do čs. legií v Rusku. Ve 4. střeleckém pluku Prokopa Velikého se účastnil bojů u Bachmače a proti sovětským oddílům na Volze. Dne 24. října 1918 byl povýšen na praporčíka, v lednu 1920 raněn u jezera Bajkal v bojích proti oddílům atamana Semjonova. V dubnu 1920 byl povýšen na poručíka a odplul z Vladivostoku lodí „Amerika“ do vlasti. V srpnu 1921 se stal velitelem 7. roty 45. pěšího pluku při mobilizaci proti Maďarsku (návrat excisáře Karla I. do Maďarska). V letech 1922–1925 se dlouhodobě léčil z válečných zranění.

Dne 11. července 1926 byl povýšen na štábního kapitána a v lednu 1928 velel poddůstojnické škole u 45. pěšího pluku. Od července 1929 do prosince 1931 působil u 22. pěšího pluku jako velitel roty. V letech 1931–1938 sloužil u 4. pěšího pluku Prokopa Velikého v Hradci Králové a v Dobrušce. Dne 1. července 1937 byl povýšen na majora. Za mobilizace pro obranu vlasti před nacistickým Německem v roce 1938 se stal velitelem 2. praporu 54. pěšího pluku ve Smiřicích.

Po okupaci země Němci byl převeden do resortu Ministerstva školství a národní osvěty, ale již v listopadu 1939 nastoupil do funkce vrchního tajemníka Okresního školního výboru v Prostějově. Téhož roku se v Dobrušce podílel na založení odbojové organizace Obrana národa. V únoru 1940 byl zatčen gestapem a v prosinci 1942 odsouzen německým lidovým soudem ve Stuttgartu k doživotní káznici. Vězněn byl v Kaisheimu a Ambergu v Bavorsku. Po návratu do vlasti v květnu 1945 se přihlásil v Josefově do činné služby a po krátké zdravotní dovolené velel strážnímu praporu v Olomouci. Dne 30. dubna 1948 byl ustanoven posádkovým velitelem v Olomouci a dne 23. října 1948 povýšen na plukovníka.

Od 16. května 1952 do 15. května 1953 byl velitelem Vyšší školy důstojníků místních vojenských velitelství v Komorním Hrádku. V roce 1953 propuštěn do zálohy. Byl vyznamenán Válečným křížem 1918, Řádem M. R. Štefánika (Sokol), Čs. revoluční medailí, Spojeneckou medailí, Medailí Prokopa Velikého a Bachmačskou pamětní medailí.

Velení čs. armády tím reagovalo na nutnost specializované přípravy příslušníků téměř 180 okresních a obvodních vojenských velitelství, která v polovině března předcházejícího roku doplnila síť dosavadních krajských vojenských velitelství. K 1. lednu 1954 byla přejmenována na Vyšší školu důstojníků místních vojenských správ, protože ke stejnému datu proběhlo přejmenování „velitelství“ na „správy“. Škola v této podobě působila do 30. září 1955 a od 1. října 1955 ji nahradila Zdokonalovací škola důstojníků místních vojenských správ, která se v Komorním Hrádku nacházela až do 30. července 1960.

V rámci zmíněných škol byly pořádány především dlouhodobé kurzy s délkou trvání tři až devět měsíců, kterých se zúčastňovali pracovníci místních vojenských velitelství (správ) všech stupňů, referenty počínaje a náčelníky konče. V letech 1952 až 1960 proběhlo celkem 10 kurzů, které absolvovalo více než 1 400 osob. Kromě toho byly příležitostně organizovány i krátkodobé kurzy, jako např. kurz náčelníků místních vojenských správ v červenci 1955 (125 osob) nebo kurz pomocníků náčelníků štábů útvarů a svazků pro mobilizační věci na přelomu července a srpna 1959 (100 osob). Od srpna 1954 do dubna 1955 jako součást školy taktéž působil kurz kádrových pracovníků. Ve velení školy se vystřídali: pplk. Bohuslav Brožek, plk. Antonín Šimon.

Rekreanti na hřišti v prostoru dnešní ubytovny

Pěvecký sbor Komorního Hrádku

Podplukovník Bohuslav Brožek

(* 7. 4. 1914 v Týnci u Břeclavi, † 6. 6. 1999)

V roce 1933 vystudoval reálné gymnázium v Hodoníně. V červenci 1933 nastoupil k 10. jezdeckému pluku v Berehově na Zakarpatské Ukrajině, kde se stal velitelem čety, a poté posluchačem Školy důstojníků v záloze v Pardubicích. Od ledna 1935 do dubna 1937 sloužil u 3. dragounského pluku Svatopluka knížete Velkomoravského v Nových Zámcích na Slovensku. Dne 1. října 1936 byl povýšen do hodnosti poručíka. V letech 1937–1939 sloužil u Doplňovacího okresního velitelství v Opavě a v Uherském Hradišti. Od prosince 1939 pracoval jako zásobovací referent u okresního úřadu v Hodoníně. Dne 8. října 1942 byl pro odboj zatčen gestapem, vězněn na různých místech v Německu, posléze osvobozen Rudou armádou v dubnu 1945 v Brandenburg an der Havel.

V květnu 1945 byl přidělen k vojenskému velitelství v Hodoníně, poté nastoupil na Doplňovací okresní velitelství v Uherském Hradišti. Od ledna do srpna 1946 byl posluchačem Školy osvětových důstojníků v Praze, poté osvětovým důstojníkem v Uherském Hradišti a v Holešově, od ledna 1949 pak přednostou

osobního oddělení v Kroměříži, Bratislavě a v Trenčíně. Dne 25. února 1951 byl povýšen na podplukovníka.

V dubnu 1951 se stal velitelem Krajského vojenského velitelství ve Zlíně. Od března 1952 do května 1953 byl aspirantem na katedře organizace a mobilizace Vojenské akademie v Praze.

Od 15. května 1953 až do 27. července 1953 byl velitelem Vyšší školy důstojníků místních vojenských velitelství v Komorním Hrádku. V lednu 1954 odešel do zálohy. V roce 1966 vystudoval Vysokou školu ekonomickou v Praze. Byl vyznamenán Čs. válečným křížem 1939 a Čs. vojenskou medailí za zásluhy II. stupně.

Plukovník Antonín Šimon

(* 11. 6. 1913 v Praze-Vršovicích, † 15. 12. 2003)

Byl žákem obecné školy v Chvatěrubech a měšťanské školy v Kralupech nad Vltavou. Vyučil se autoklempířem u Františka Kratiny v Kralupech. V letech 1931–1945 pracoval ve firmě Autostudebkr Praha. Vojenskou službu nastoupil 8. října 1935 u 1. telegrafního praporu v Kutné Hoře. Po ukončení poddůstojnické školy radistů sloužil jako radista v hodnosti desátíka. Na jaře 1938 se zúčastnil mimořádného vojenského cvičení a o 4 měsíce později mobilizace jako velitel rádiového družstva 1. telegrafního praporu.

V květnu 1945 byl předsedou MNV v Kralupech n. Vltavou. Dne 6. července 1949 se stal posluchačem školy „C“ v Milovicích a 1. září byl přijat do armády v hodnosti štábního kapitána. Po kurzu v Praze se stal v listopadu branným tajemníkem Krajského vojenského velitelství v Karlových Varech a 25. února 1951 byl povýšen na majora. Od března 1951 do června 1953 zastával funkci vojenského velitele Prahy.

Dne 27. července 1953 se stal velitelem Vyšší školy důstojníků místních vojenských velitelství v Komorním Hrádku, funkci zastával až do 14. října 1959. Dne 1. listopadu 1957 byl povýšen na plukovníka.

V říjnu 1959 nastoupil do kurzu mobilizačních pracovníků na Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně. Od 17. února 1960 byl náčelníkem Krajské vojenské správy v Českých Budějovicích. Dne 30. června 1972 odešel do výslužby.

Byl vyznamenán pamětní medailí k 25. výročí Vítězného února, Řádem Rudé hvězdy a medailí Za službu vlasti, medailí Za zásluhy o obranu vlasti a medailí Za upevňování přátelství ve zbrani II. stupně.

Následně se do Komorního Hrádku přestěhoval kurz záloh politických pracovníků, který tvořil součást fakulty kurzů pražské Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda a doposud působil v Roudnici nad Labem. Převzetí zámku proběhlo 1. srpna 1960 a již 21. srpna byl zahájen první kurz, jehož posluchače představovalo 50 absolventů škol na důstojníky v záloze. Většinu kurzistů v letech 1960 až 1969 tvořili záložníci povolání na pravidelné vojenské cvičení. Jednalo se buď o důstojníky v záloze, absolvující školení o délce 35 dnů, nebo poddůstojníky a vojíny v tzv. přípravné evidenci, tj. před převedením do politického aparátu, jejichž soustředění trvala 56 dnů. Kromě toho zde probíhaly i pětíměsíční kurzy pro vojáky z povolání převáděné do politického aparátu nebo krátkodobé kurzy pro posluchače Vojenského odboru Fakulty tělesné výchovy Univerzity Karlovy či absolventy Vojenských škol Jana Žižky z Trocnova. Ročně různými druhy kurzů prošlo v průměru 600 osob. Jako náčelníci kurzu záloh působili: pplk. Antonín Lazovský a pplk. František Bublík.

Podplukovník Antonín Lazovský

(* 21. 8. 1921 v Ilavě nad Váhom, † 17. 6. 1986)

Narodil se v rodině řemeslníka. Vyučil se holičem v provozovně svého staršího bratra v Náměstově. V říjnu 1942 nastoupil vojenský výcvik u 4. pěšího pluku v Liptovském sv. Mikuláši. Od června 1943 bojoval v řadách tzv. Rychlé divize na jižní Ukrajině. V říjnu při bojích u Melitopolu se s většinou svých druhů vzdal sovětským jednotkám. Po dvouměsíčním pobytu v zajateckém táboře č. 82 v Usmani vstoupil 9. ledna 1944 v Jefremově do čs. armády. Stal se příslušníkem 2. čs. paradesantní brigády, s kterou byl vysazen na středním Slovensku na podporu protifašistického povstání. Při ústupu povstaleckých jednotek k partyzánům byl v prosinci 1944 zajat Němci. Ze zajetí v Ružomberku byl vykoupěn svým nevlastním bratrem. Potom pracoval v Tvrdošíně ve firmě svého bratra.

Po válce sloužil u 12. pěšího pluku v Levicích až do února 1947. Pak pracoval jako výčepní v Horní Seči u Levic a na stavbě Oravské přehrady. Od ledna 1951 sloužil u 8. pěšího pluku „Slezského“ v Mistku,

kde byl v březnu povýšen na kapitána, od května 1952 sloužil u 34. pěšího pluku v Krnově. Dne 10. května 1954 byl povýšen na majora. Již v Krnově začal kariéru zástupce velitele pro věci politické. Do hodnosti podplukovníka byl povýšen 3. května 1955.

Po kurzu na Vojenském učilišti Klementa Gottwalda ve Výškově působil v letech 1958–1959 ve stranických funkcích na velitelství 4. armády v Táboře. **Od 14. října 1959 do 31. října 1965 byl velitelem Východní školy důstojníků místních vojenských velitelství v Komorním Hrádku.** Poté pracoval ve Školním a výcvikovém středisku týlu Ministerstva národní obrany a od října 1968 byl velitelem Vojenské odborné školy. V březnu 1971 byl propuštěn do zálohy. Byl vyznamenán sovětskou medailí Za vítězství nad Německem, čs. pamětní medailí Za účast v zahraničním odboji, slovenskou pamětní medailí Za účast v SNP a medailí Za zásluhy o obranu vlasti.

Podplukovník František Bublík

(*17. 12. 1926 v Ořechově u Bzence, † 13. 8. 1989)

V březnu 1942 vstoupil do učení k nábytkářské firmě Ladislav Čmelík v Bzenci, kde po vyučení pracoval jako stolařský dělník. V letech 1946–1951 pracoval v n. p. Svit ve Zlíně.

Dne 1. října 1948 nastoupil vojenskou službu u 29. pěšího pluku v Třeboni. Od listopadu byl posluchačem poddůstojnické školy u 29. pěšího pluku v Jindřichově Hradci a od února 1949 Školy na důstojníky pěchoty v záloze v Košicích. Od srpna 1949 do září 1950 byl velitelem čety u 29. pěšího pluku v Jindřichově Hradci a v Třeboni a též na škole SNB v Krnově. V lednu 1951 byl povolán na výjimečné cvičení ke 43. pěšímu pluku v Hodoníně a tam byl 29. března přijat do armády v hodnosti nadporučíka. Od října 1951 do srpna 1952 byl posluchačem kurzu velitelů praporů ve Východní škole důstojníků pěchoty v Bruntále. Dne 1. září 1952 nastoupil službu u 30. mechanizovaného pluku v Benešově u Prahy, kde 14. listopadu převzal velení 1. praporu. Dne 13. září 1952 byl povýšen na kapitána.

V letech 1956–1965 byl předsedou KSC u 79. motostřeleckého pluku v Benešově. **Od 31. října 1965 do 13. srpna 1969 byl velitelem Vojenské politické školy v Komorním Hrádku.** Dne 30. dubna 1971 propuštěn ze služebního poměru. Poté pracoval jako truhlář až do roku 1984, kdy odešel do invalidního důchodu. Byl vyznamenán medailí Za službu vlasti a medailí Za zásluhy o obranu vlasti.

Po zrušení pražské VPA KG se kurz záloh k 1. září 1969 transformoval na Školu pro přípravu středních kádrů politického aparátu při bratislavské Vojensko-politické fakultě brněnské Vojenské akademie Antonína Zápotockého. Na škole se uskutečňovaly stejné formy přípravy jako v předcházejícím období a funkci velitele zastával plk. PhDr. Ladislav Franta.

Plukovník PhDr. Ladislav Franta

(* 1. 7. 1926 v Tomicích u Votic)

Vojenskou službu nastoupil v roce 1948 v Benešově. Po roce se stal žákem školy pro důstojníky v záloze v Novém Městě nad Váhom, poté absolvoval politicko-výchovný kurz ve Vojenském výcvikovém a rekreačním středisku v Komorním Hrádku.

Na podzim 1949 byl přijat ke studiu na Vojenskou akademii v Hranicích na Moravě, které ukončil v červnu 1950 v hodnosti poručíka spojovacího vojska. V červenci 1950 nastoupil k 80. spojovacímu praporu v Praze-Motole. V roce 1951 krátce působil v Benešově, než odjel v roce 1952 s čs. polní nemocnicí do Severní Koreje. Tam se v létě 1953 nakazil malárií a vrátil se na léčení do vlasti. Poté studoval na Vojenské lékařské akademii psychologii. Studium ukončil v hodnosti podplukovníka. Pracoval na Ministerstvu národní obrany a dále studoval na Vojenské akademii KG v Praze.

Od 13. srpna 1969 do 16. října 1972 byl velitelem Vojenské politické školy v Komorním Hrádku. Od roku 1988 až do odchodu do důchodu pracoval ve vydavatelství Naše vojsko.

V září 1972 došlo k jejímu vyjmutí ze složení VPF VAAZ a osamostatnění jako Vojenské politické školy Komorní Hrádek, která se nacházela v přímé podřízenosti HPS ČSLA. Na škole pokračovala příprava vojáků v záloze v rámci kurzů pro důstojníky (cca 3x až 5x ročně po 30 osobách) i poddůstojníky a vojíny (cca 5x ročně 75 až 80 osob), doplněná tříměsíčními přeškolovacími kurzy pro absolventy dvouletých důstojnických škol, ročních důstojnických škol a vojenských středních odborných škol, převáděné do politického aparátu (cca 1 až 2x ročně pro 40 až 60

Nástup posluchačů před ubikací v roce 1976

Kinosál

Prostor před zámek kolem roku 1980

osob). Do konce 70. let se zde během dvouměsíčních kurzů školili i absolventi VKVŠ a ŠDZ vybraní pro funkce v politickém aparátu (cca 3x ročně po 50 osobách). Od počátku 80. let začaly být kromě toho organizovány jednou ročně kurzy tzv. speciální propagandy „Reflex“ pro pracovníky médií, (televize, rozhlasu i periodického tisku) povolané na vojenské cvičení (v rozsahu jednoho až čtyř týdnů pro 30 osob) a od poloviny 80. let pětiměsíční kurzy předsedů praporních výborů SSM z řad vojáků základní služby (cca 2x ročně po 60 osobách). Kromě toho se školicí kapacity VPS využívaly pro celou řadu krátkodobých kurzů, pořádaných mimo jiné i pro různé složky MNO, jako například Civilní obranu, Finanční či Kádrovou správu nebo 8. oddělení GŠ. Různými druhy kurzů tak každoročně prošlo cca 900 až 1 000 osob. Ve velení školy se postupně vystřídal: plk. Vojtěch Gazda, genmjr. Miloslav Pfeifer, plk. Zdeněk Brunát, plk. Ing. Valentin Virčík a v jeho zastoupení pplk. Ing. Karel Hruža.

Plukovník Ing. Vojtěch Gazda

(* 15. 10. 1919, † 14. 8. 2006)

V letech 1953–1971 byl náčelníkem učební skupiny na Dělostřeleckém technickém učilišti v Praze, v letech 1971–1977 byl samostatným vedoucím pracovníkem na Vojenské politické akademii v Bratislavě. Od 16. října 1972 do 31. října 1977 byl velitelem Vojenské politické školy v Komorním Hrádku. Od listopadu 1977 pracoval na Ministerstvu zdravotnictví ČSSR.

Generálmajor PhDr. Miloslav Pfeifer

(* 21. 5. 1928 v Nové Hlině u Třeboně, † 28. 4. 1987)

Z měšťanské školy v Třeboni nastoupil v červenci 1942 do učení k truhlářské firmě V. Pešek ve stejném městě. Od července 1946 pracoval u firmy V. Sládek v Třeboni a poté u n. p. Lenc v Lomnici nad Lužnicí.

V dubnu 1949 nastoupil vojenskou základní službu u 36. pěšího pluku v Mladé Boleslavi, ale zanedlouho se stal posluchačem školy SNB v Dolném Kubíně. Od září 1949 do listopadu 1950 působil na místním oddělení SNB v Caparticích u Klenčí pod Čerchovem.

Koncem roku 1950 byl zástupcem velitele pro věci politické u 2. praporu 7. brigády Pohraniční stráže MV v Železně Rudě. Od 28. srpna 1951 byl posluchačem Vojenského učiliště Pohraniční a vnitřní stráže v Praze, dne 1. května 1953 byl povýšen na nadporučíka.

V letech 1954–1966 zastával funkci zástupce velitele brigády pro věci politické u 7. a 9. brigády Pohraniční stráže MV v Sušici a v Domažlicích. Dne 9. května 1960 byl povýšen na majora. Od září 1960 do srpna 1964 studoval na Vojenské politické akademii Klementa Gottwalda v Praze. Dne 1. ledna 1966

byl převeden z oboru Ministerstva vnitra k Ministerstvu národní obrany a od února působil v inspekci Hlavní politické správy ČSLA. Dne 1. května 1970 byl povýšen na plukovníka. V září 1971 se stal zástupcem náčelníka politickoorganizační správy Hlavní politické správy ČSLA. Dne 1. října 1976 byl povýšen na generálmajora. Od 31. října 1977 do 28. dubna 1987 byl velitelem Vojenské politické školy v Komorním Hrádku.

Byl vyznamenán Řádem rudé hvězdy, medailí Za službu vlasti, medailí Za zásluhy o obranu vlasti, medailí Za upevňování přátelství ve zbrani a čestným odznakem Za ochranu hranic ČSSR.

Plukovník Zdeněk Brunát

(* 31. 12. 1929 v Merklíně u Přeštic)

V červnu 1949 složil maturitní zkoušku na Obchodní akademii v Plzni. Od září 1949 do srpna 1951 byl žákem Pěchotní vojenské akademie v Lipníku nad Bečvou. Byl vyřazen v hodnosti poručíka a stal se důstojníkem z povolání.

V letech 1951–1958 sloužil jako velitel čtyř, pak roty a nakonec se stal učitelem taktiky na Vojenském politickém učilišti Josefa Hákna v Roudnici nad Labem. Od 18. září 1958 učil nejdříve taktiku na Vojenské politické akademii Klementa Gottwalda v Praze, poté se tam stal odborným asistentem na katedře taktiky a operačního umění. Dne 1. ledna 1960 byl povýšen do hodnosti majora. V letech 1960–1967 dálkově studoval dějiny vojenství na Vojenské politické akademii Klementa Gottwalda. Od 18. srpna 1969 do 8. září 1972 učil na Škole pro přípravu středních kádrů politického aparátu na společenskovědní fakultě Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně. Dne 1. října 1977 byl povýšen na plukovníka. V letech 1972–1985 byl náčelníkem učební skupiny taktiky na Vojenské politické škole v Komorním Hrádku, poté

dva roky zástupcem velitele školy. Od 28. dubna 1987 do 11. října 1989 byl velitelem Vojenské politické školy v Komorním Hrádku. Dne 30. listopadu 1989 odešel do výslužby.

Byl vyznamenán medailí Za službu vlasti, medailí Za upevňování přátelství ve zbrani, pamětní medailí k 25. výročí Vítězného února a pamětní medailí k 30. výročí národnosvobozeneckého boje našeho lidu a osvobození Československa sovětskou armádou.

Plukovník. Ing. Valentin Virčík

(* 11. 2. 1935 Palín)

Po ukončení vojenského gymnázia v roce 1953 přestoupil na péchotní učiliště v Lipniku nad Bečvou, kde setrval dva roky. Jeden rok studoval na Leteckém učilišti v Košicích, následně dva roky na letecké fakultě Vojenské akademie v Brně. Dále absolvoval dvouleté studium v Moskvě. **Náčelník Vojenské politické školy komorní Hrádek od 11. 10. 1989 do 1. 1. 1990.**

Od 2. 1. 1990 v kádrové dispozici NGŠ ČSLA. Dne 30. dubna 1990 propuštěn ze služebního poměru vojáka z povolání po splnění nároku na starobní důchod.

Podplukovník Ing. Karel Hruža

(* 28. 1. 1953 Brno)

Po absolvování základní devítileté školy studoval na Vojenské škole Jana Žižky z Trocnova v Bratislavě a poté v Opavě, kde v roce 1971 složil maturitní zkoušku. Dále pokračoval ve studiu na Vojenské vysoké škole týlového a technického zabezpečení, obor organizátorský-ekonomický, služby PHM ve Výškově a poté v Žilině. Vysokou školu dokončil v roce 1975 s vyznamenáním.

Po absolvování vysoké školy působil v letech 1975–1983 u motostřeleckému pluku v Benešově u Prahy ve funkci náčelníka služby PHM. V letech 1984–2001 zastával funkci zástupce pro týl u Vojenské politické školy a poté funkci zástupce náčelníka školícího střediska – náčelníka logistiky ve Školícím a výcvikovém středisku Sekce zahraničních vztahů GŠ, později Školícím a vzdělávacím středisku MO v Komorním Hrádku. Od roku 2001 pracuje jako vedoucí oddělení dokumentace a analýzy právních činností na Vojenském úřadu pro právní zastupování MO v Praze.

V roce 1996 absolvoval odborný šestiměsíční kurz německého jazyka v Bundessprachenamt v Hurthu (SRN).

Na přelomu let 1999 a 2000 působil 6 měsíců jako náčelník National Support Element v misi SFOR II na území bývalé Jugoslávie.

Byl vyznamenán medailí Za službu vlasti, medailí Za zásluhy o obranu vlasti, medailí AČR III. stupně, pamětní medailí Za službu míru, čestným pamětním odznakem Za službu v misi SFOR, pamětní odznakem k 15. výročí mírových misí na území bývalé Jugoslávie, pamětním odznakem ŘPP, čestným pamětním odznakem 50let NATO a medailí NATO Za službu při operacích na území bývalé Jugoslávie.

Funkci náčelníka Školícího a výcvikového střediska v Komorním Hrádku vykonával z pověření od 11. října 1989 do 15. května 1990 v souvislosti s dlouhodobou nemocí plk. Ing. Valentina VIRČÍKA.

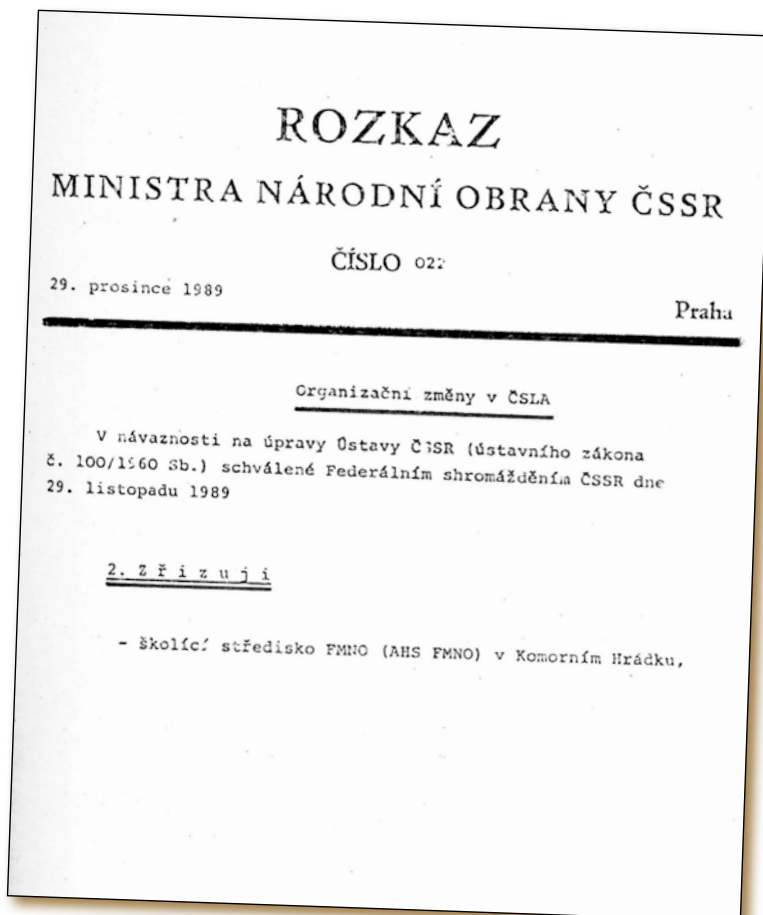
Po vnitřních změnách ve společnosti byla VPŠ na sklonku roku 1989 zrušena a v Komorním Hrádku začalo působit Školící středisko oddělení zahraničních styků GŠ ČSLA, reorganizované k 1. březnu 1990 na Školící a výcvikové středisko Správy zahraničních vztahů GŠ ČSA. V období od 1. března 1993 do 30. června 1996 vzniklo v Komorním Hrádku Školící a výcvikové středisko Ministerstva obrany (ŠVS MO).

Dne 1. července 1996 zde zahájilo činnost Školící a vzdělávací středisko Ministerstva obrany, jehož název přetrvává do současné doby.

Funkci velitelů zastávali plukovník Ing. Karol Janoušek a plukovník gšt. Ing. Roman Kučera.

Rozkaz MNO

Plukovník Ing. Karol Janoušek

(* 19. 7. 1944 v Martině)

V roce 1955 zahájil studium na Vojenské škole Jana Žižky z Trocnova v Moravské Třebové, kde v roce 1961 složil maturitní zkoušku. Po absolvování školy vykonával až do roku 1973 základní velitelské funkce u vojenského útvaru v Novém Městě nad Metují. V letech 1973–1976 studoval na Vojenské akademii v Brně obor velitelsko-štábní pro funkce u spojovacího vojska. Po absolvování akademie vykonával v letech 1976–1984 funkci náčelníka štábu u vojenského útvaru 5696 v Pardubicích, poté do roku 1990 funkci náčelníka spojovacího uzlu u samostatného útvaru v Praze. Dne 15. května 1990 byl jmenován náčelníkem Školícího a výcvikového střediska Sekce zahraničních vztahů GŠ, později Školícího a vzdělávacího střediska MO v Komorním Hrádku. Tuto funkci vykonával až do 31. prosince 2000, kdy odešel do výslužby. V letech 2001–2004 pracoval u Vojenských léčebných a rekreačních zařízení, kde zastával funkci zástupce ředitele Vojenského klubu v Praze. Na přelomu let 1993 a 1994 působil šest měsíců jako náčelník skupiny – pozorovatel v mezinárodní misi OSN (UNGCI) v Iráku.

Byl vyznamenán medailí Za službu vlasti, medailí Za upevňování přátelství ve zbrani, pamětní medailí k 25. výročí Vítězného února a pamětní medailí k 30. výročí národněosvobozeneckého boje o osvobození ČSR sovětskou armádou.

Plukovník gšt. Ing. Roman Kučera

(* 26. 7. 1962 v Chlumci nad Cidlinou)

Po absolvování základní devítileté školy studoval na Středním odborném učilišti obor mechanik – seřizovač, studium ukončil v roce 1981. Poté v letech 1981–1986 studoval na Vojenské akademii Antonína Zápotockého obor vojensko inženýrský – tankový.

Po absolvování vojenské akademie nastoupil jako technik praporu u tankového pluku v Čáslavi. V letech 1987–1992 pracoval jako starší důstojník technické skupiny pluku, později jako technik oddílu, poté starší důstojník technické skupiny brigády a nakonec jako náčelník TAS u těžké dělostřelecké brigády v Jincích. V letech 1992–2000 působil ve Školícím a vzdělávacím středisku v Komorním Hrádku jako náčelník organizační a školské skupiny, později jako náčelník oddělení odborné přípravy.

Od 1. ledna 2001 do 29. ledna 2006 byl náčelníkem Školícího a vzdělávacího střediska MO v Komorním Hrádku. V roce 1998 absolvoval mezinárodní kurz pro štábní důstojníky. V období let 2000–2002 se zúčastnil ve Francii kurzu pro vyšší důstojníky "Mezinárodní kurz řízení obrany". V roce 2004

se zúčastnil kurzu pro vedoucí pracovníky k otázkám obrany a bezpečnosti EPASS. V roce 2006 absolvoval kurz Generálního štábu – odbornost pozemní vojsko. V roce 2007 absolvoval ve Francii patnáctiměsíční kurz generálního štábu – CID Paris. V roce 2008 absolvoval orientační kurz Evropské bezpečnosti a obranné politiky.

V roce 2002 působil šest měsíců v mezinárodní misi OSN – Stabilisation Force. Od roku 2007 působí ve funkci náčelníka oddělení řízení kariér v komisi AČR na Ředitelství personální podpory v Praze.

Byl vyznamenán medailí AČR II. a III. stupně, medailí ministra obrany ČR Za službu v zahraničí SFOR III. stupně a Záslužným křížem ministra obrany ČR III. stupně.

V současné době velí Školícímu a vzdělávacímu středisku Ministerstva obrany plk. Ing. Pavel Vobúrka.

Plukovník Ing. Pavel Vobúrka

(* 1. 6. 1957 v Dačicích)

Po maturitní zkoušce na Střední zemědělské technické škole (obor mechanizace) v Českých Budějovicích nastoupil na Vojenskou akademii Antonína Zápotockého v Brně, fakulta vojensko-inženýrská, obor tankový a automobilní, kterou absolvoval v roce 1983. Poté vykonával technické a velitelské funkce na stupni, prapor a opravárenská základna 10 letecké armády: (1983–1984 náčelník automobilní služby 7. praporu spojení a RTZ, 1984–1986 zástupce pro technické věci – 11 technických opraven 10 LA, 1986–1993 Náčelník 11 technických opraven 10 LA, 1993–1995 náčelník 53 opravárenské základny techniky PHM). Od roku 1996 do roku 2000 vykonával funkci ředitele odboru dopravy hlavního úřadu vnitřní správy Ministerstva obrany. V roce 1999 se stal absolventem NATO Start Officers' Orientation Course ve Vyškově. V letech 2000–2001 byl vojenským pozorovatelem mise UNGCI (United Nations Guards Contingent) v Iráku, v roce 2002 absolvoval United Nations Military Observer Course v German Army Infantry School, Hammelburg, Německo. V roce 2002–2003 UNAMSIL (United Nations Mission) v Sieře Leoně. Od roku 2004 do roku

2006 byl ředitelem odboru dopravy Úřadu provozu a služeb Ministerstva obrany. Od února 2006 je náčelníkem Školícího a vzdělávacího střediska MO v Komorním Hrádku.

Udělená vyznamenání:

- medaile prezidenta ČSSR – Za službu vlasti I. a II. stupně
- medaile AČR II. a III. stupně
- medaile Za službu v misi UNGCI
- medaile Za službu v misi UNAM
- medaile ministra obrany Za službu v zahraničí

Školící a vzdělávací středisko Ministerstva obrany České republiky

Nový typ vzdělávací instituce byl zřízen jako odezva na vývoj jednání konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě a schválení *Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě* S–KOS s cílem připravit odborně a jazykově vyškolené specialisty-inspektory pro realizaci této smlouvy. Po téměř půlroční programové a materiální přípravě byla činnost organizace oficiálně zahájena dne 21. května 1990.

Za dobu své existence prošlo školící středisko různými vývojovými etapami, které se zapsaly do jeho historie. Stěžejním vzdělávacím programem v prvních čtyřech letech činnosti byla příprava vybraných příslušníků armády k výkonu funkce inspektora nad dodržováním jednotlivých ustanovení Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě. O úrovni kurzů svědčí skutečnost, že Úřad pro kontrolu odzbrojení ČSFR byl pověřen přípravou a provedením praktické ukázky realizace této smlouvy pro zástupce 22 zemí, které na tento dokument přistoupily. Zde vyškolení inspektori po celou dobu provádění kontrol odzbrojení v Evropě prokazovali velmi dobré znalosti, odpovědnost v dodržování dohodnutých postupů při likvidaci určených zbraní a bojové techniky. Tím získali mezinárodní uznání a vysokou prestiž.

V období od roku 1990 do roku 2003 probíhal Kurz inspektorů k realizaci Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě – S–KOS ve 4 bězích s celkovým počtem 123 absolventů a Kurz velitelů deklaračních míst a objektů kontroly k realizaci smlouvy S–KOS v počtu 3 bězích se 125 absolventy.

V souladu se Směrnicí ministra obrany České republiky pro činnost armády v roce 1994, se ve dnech 15.–21. května 1994 uskutečnil kurz inspektorů verifikačních středisek armád států, které přistoupily ke Smlouvě o konvenčních ozbrojených silách v Evropě – „THE COURSE OF VERIFICATION CENTERS OF THE PARTICIPANT STATES OF THE TREATY ON CONVENTIONAL ARMED FORCES IN EUROPE“.

Zúčastnilo se 40 zástupců ověřovacích středisek 24 účastnických zemí.

Ve dnech 11.–13. dubna 1995 provedl smíšený inspekční tým, složený ze zástupců verifikačních středisek ozbrojených sil Německa, Kanady, Francie a Belgie, poslední inspekci snižování konvenční výzbroje a techniky v ČR, v souladu se Smlouvou o KOSE v opravárenském závodě (místě snižování) Šternberk.

Česká republika jako jedna z prvních účastnických zemí tak splnila úkoly týkající se snižování výzbroje a techniky a dosáhla počtů, které jí byly stanoveny.

Po vyškolení dostatečného počtu inspektorů ke kontrole odzbrojení byly zahájeny speciální kurzy pro přípravu specialistů k realizaci *Smlouvy o otevřeném nebi (S–ON)* o počtu 58 účastníků a *Smlouvy o zákazu chemických zbraní* ve 2 bězích s počtem 31 účastníků.

Inspekční tým S–KOS (vpravo mjr. Švidek)

Společné foto z ukázkové inspekce S–KOS (11.–15. 3. 1991)

Účastníci přípravy inspektorů (S–KOS)

Příslušníci ŠVS MO Komorní Hrádek v misi UNGCI na přelomu let 1993–1994

Zaměstnanci Komorního Hrádku při přípravě pozorovatelů OSN (zleva shora Marek, Souš, Kampf, Ryban, Buk, Foral, Švidek, Bubnová, Procházka, Toman)

Jazyková laboratoř pro výuku cizích jazyků

V souvislosti se vznikem mírové jednotky OSN v rámci Československé armády bylo oddělením mírových sil SZV/GŠ uloženo zahájit v ŠVS MO v Komorním Hrádku výcvik a přípravu vybraných příslušníků této jednotky. Další příprava těchto specialistů byla přesunuta do Českého Krumlova, kde byla vytvořena základna pro přípravu příslušníků jednotek mírových sil. Výcvik byl prováděn jak ve speciální, tak v jazykové přípravě. Souběžně s nimi probíhaly i speciální kurzy pro přípravu vojenských pozorovatelů OSN. V této oblasti proběhlo celkem 36 běhů s počtem 379 absolventů, kteří následně plnili úkoly v mírových misích v různých částech světa. Příprava těchto vojenských pozorovatelů byla ve středisku ukončena v roce 2003 a přesunuta do posádky Vyškov.

Od samého počátku existence střediska probíhala výuka anglického, francouzského a do roku 2003 i německého jazyka. Výuka angličtiny a francouzštiny je v současnosti nosným vzdělávacím programem střediska.

Cílem střediska je připravovat důstojníky, praporčíky a občanské zaměstnance armády po jazykové stránce na plnění úkolů jak u mateřských útvarů, tak na poli zahraničních aktivit, ke kterým Československo a později Česká republika přistoupila a které mají přímou návaznost na armádu. V současné době nabývá na významu a postupně přichází do popředí zájmů příprava vybraného personálu armády ČR do různých evropských institucí a struktur NATO, včetně mezinárodních vojenských uskupení či pozorovatelských misí.

Jazyková příprava je organizována formou intenzivních jazykových kurzů, resp. kurzů kombinovaných, případně formou individuální výuky u vybraného personálu resortu Ministerstva obrany. Všechny formy výuky příslušníků AČR jsou v souladu s normou STANAG 6001 závaznou pro členské státy NATO. Tato norma předpokládá osvojení angličtiny (event. dalšího jazyka) na úrovni, která umožňuje komunikaci v rámci aktivit mezinárodních ozbrojených sil a všech struktur NATO. Obecně lze říci, že proces vzdělávání odráží stávající potřeby, cíle a podmínky jazykové přípravy v nejširším slova smyslu.

Školici a vzdělávací středisko MO Komorní Hrádek organizuje a zabezpečuje intenzivní jazykové kurzy anglického jazyka pro úrovně STANAG 6001 SLP 2 a 3 v celkovém počtu 56 posluchačů v jednom běhu. V jednom školním roce probíhají dva cykly těchto intenzivních jazykových kurzů, přičemž kurz na úrovni SLP 2 trvá pět a kurz na SLP 3 necelých šest měsíců.

U jazyka francouzského je situace jiná, neboť výuka je kromě intenzivních prováděna i formou kombinovaných jazykových kurzů, a to pro úrovně STANAG 6001 SLP 1, 2 a 3 v celkovém počtu okolo 20 posluchačů. Zásadní rozdíl je v tom, že posluchači mají řízenou výuku v Komorním Hrádku pouze jeden týden v měsíci, zato však v trvání 10 měsíců.

Nedílnou součástí jazykové přípravy je i výuka individuální, určená pro vcholný management Ministerstva obrany a Generálního štábu AČR a pro vybraný personál resortu MO, který je předurčen pro práci v evropských strukturách a strukturách NATO. Komorní Hrádek má v této formě výuky exkluzivitu, což je dáno jednak geografickou blízkostí Prahy, ale i kvalitou učitelů a lektorů, kteří jsou navíc schopni nabídnout nadstandardní přístup ke svým „žákům“.

Odpovídající kvalitu jazykové přípravy a požadované výstupní znalosti studentů umožňuje dobré materiální vybavení a odpovědná práce kvalifikovaných, vysokoškolsky vzdělaných učitelů. Nedílnou součástí pedagogického sboru jsou rodilí mluvčí, vesměs velmi zkušené pedagogové. V průběhu každého výcvikového roku se tak daří jazykově vyškolit kolem 120 posluchačů, kteří získané jazykové znalosti a dovednosti úspěšně uplatňují ve své další práci. Učitelé oddělení jazykové přípravy se rovněž podílejí na realizaci zkoušek podle normy NATO STANAG 6001 ve zkušebních komisích jako akreditovaní examinační a přispívají tak k řešení současné problematiky profesní způsobilosti v rámci AČR.

Oddělení jazykové přípravy ŠVS MO Komorní Hrádek se skládá ze dvou skupin. Tou první a zároveň větší z nich je skupina jazykové přípravy anglického jazyka, složená z českých kvalifikovaných učitelů, včetně rodilých mluvčích. Tou druhou, menší, je skupina jazykové přípravy francouzského jazyka.

I zde působí rodilí mluvčí, kterého každoročně poskytuje francouzská strana v rámci smlouvy o česko-francouzské vzájemné spolupráci. Materiální a metodická pomoc Francie, kterou u nás reprezentuje Francouzský institut, je skutečně příkladná. Navíc Vševojskové školici jazykové středisko (CIFR) v Rochefortu zabezpečuje pro učitele francouzštiny odborné jazykové stáže.

Významnou pomoc při zabezpečování a zkvalitňování jazykové přípravy představuje spolupráce s americkými experty a jazykovým pracovištěm

DLI ELC (Defense Language Institute English Language Center) Lackland Air Force Base, Texas. Na jedné straně vybavilo středisko základní studijní literaturou ALC (American Language Course), která je hlavní učebnicí při výuce angličtiny v intenzivních jazykových kurzech a vybudovalo v Komorním Hrádku dvě jazykové laboratoře, na straně druhé každoročně jeden z učitelů absolvuje v Lacklandu čtyřměsíční odbornou jazykovou stáž.

Nezanedbatelná je i materiální a metodická pomoc Velké Británie, která je reprezentována činností British Council jak formou odborných jazykových seminářů, tak metodologickou podporou při výuce. I do Velké Británie míří každoročně učitelé střediska za účelem účasti na různých zdokonalovacích jazykových kurzech.

V pedagogickém sboru Školiciho a vzdělávacího střediska MO se kromě českých učitelů vystřídalo i několik zahraničních lektorů, kteří se zapsali nesmazatelným písmem do historie zdejší výuky cizích jazyků. Působili zde především za účelem zkvalitnění výuky, neboť rodilí mluvčí mají své důležité a nezastupitelné místo v již tak složitém a náročném procesu, jakým jazyková příprava bezesporu je. V odborné oblasti speciálních kurzů se zahraniční lektori podíleli na výuce v jednotlivých typech pouze příležitostně, formou přednášek o činnosti a organizační struktuře NATO.

GALERIE prvních zahraničních lektorů – učitelů cizích jazyků :

manželé Joseph a Voncille GREGOROVI – AJ – USA – září 1990 – červen 1991

slečna Alexandra EDSALL – AJ – USA – září 1990 – červenec 1991

pan Mitchell ORENSTEIN – AJ – USA – září 1990 – červenec 1991

pan Richard PODOL – AJ – USA – květen – září 1991

pan Martin Laverne KAMMERER – AJ – USA – říjen 1991 – červenec 1992

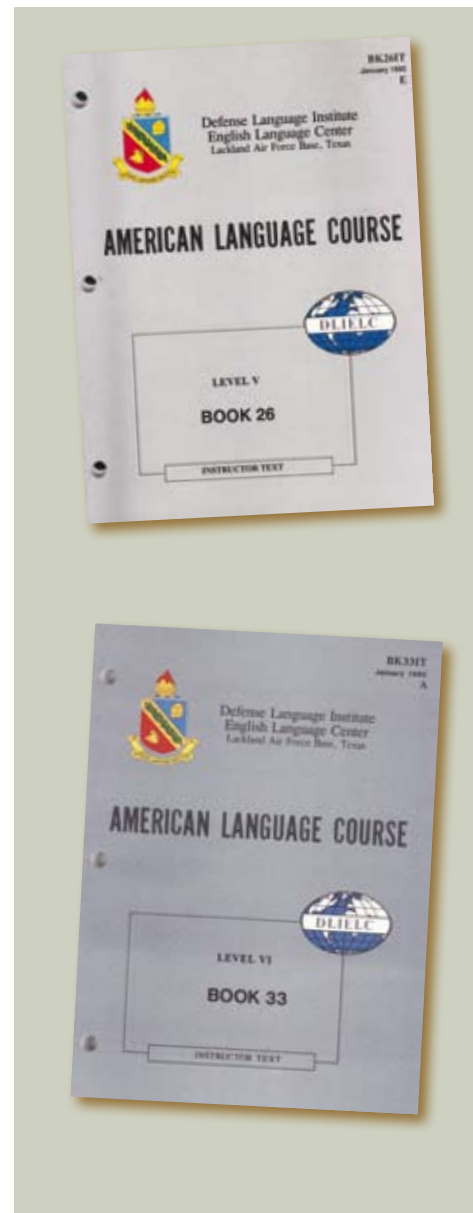
kapitán Joel BROS – FJ – FRANCIE – říjen 1991 – prosinec 1992

pan William MOELLER – AJ – USA – červen 1991 – červenec 1992

major v.v. Donal MAHONEY – AJ – V. Británie – září 1993 – s přestávkami do 2002

pan John PHILLIMORE – AJ – V. Británie – září 1993 – s přestávkami do 2002

pan David FOSTER – AJ – USA – únor 1995 – s přestávkami do srpna 2003

Při průběžném vyhodnocování jazykové přípravy realizované v rámci celé AČR je zřejmé, že ŠVS MO Komorní Hrádek patří mezi pracoviště s nejlepšími výsledky.

Veškeré úsilí je podřízeno plnění speciálních jazykových kvalifikačních požadavků stanovených NATO pro příslušníky nasaditelných jednotek, které vyplývají ze závazku České republiky (a současně dalších 17 států NATO) k plnění cíle výstavby sil NATO G/E 0356 „**Jazyková připravenost nasaditelných sil**“.

Cíli střediska odpovídá i materiální a technické zabezpečení procesu výuky a probíhajícími akcí. Samozřejmostí jsou moderně vybavené učebny, jazykové laboratoře či specializovaná učebna výpočetní techniky. Studenti mají k dispozici také knihovnu, která vedle oddechové literatury nabízí kompletní knižní fond pro studium cizích jazyků v jednotlivých kurzech.

Za celou dobu existence Školiciho a vzdělávacího střediska bylo v jednotlivých typech kurzů vyškoleno okolo 4 000 vojáků z povolání a občanských zaměstnanců AČR.

Druhé setkání ministrů obrany ČR, Maďarska a Polska při jednání o rozšíření NATO (1. 10. 1997)

Ministr zahraničních věcí Jiří Dienstbier na jednání KOLOKVIA (27. 8. 1992)

Velvyslankyně SR Magda Vašáryová při jednání KOLOKVIA

Společné jednání NGŠ ČR, Polska a Maďarska

Kromě těchto vzdělávacích aktivit středisko personálně, organizačně a materiálně zabezpečovalo další akce a činnosti. Za připomenutí stojí několikráté jednání „Visegrádské čtyřky“, jednání ministrů obrany a náčelníků generálních štábů těchto států, od roku 1994 zde probíhaly pravidelné semináře a školení ke stavu plnění Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě (S-KOS), zahraniční návštěvy a pod.

Výsledky vzdělávacího procesu a kvalita zabezpečování různých akcí konaných ve středisku se významnou měrou podílejí na upevňování dobrého jména naší armády nejen v České republice, ale i v zahraničí, kde má ŠVS Komorní Hrádek vysoký kredit.

Jednání představitelů verifikačních středisek NATO (16.–22. 5. 1993)

Jednání smíšené komise česko-španělské (1994)

Účastníci KOLOKVIA k evropské bezpečnosti (27. 8. 1992)

Návštěva prezidenta ČSFR v Komorním Hrádku

Při příležitosti návratu československé protichemické jednotky z Perského zálivu navštívil 14. 5. 1991 Školici a výcvikové středisko SZV GŠ Komorní Hrádek prezident České a Slovenské Federativní Republiky Václav Havel, který přivítal příslušníky této jednotky a poděkoval jim za vzornou reprezentaci ČSFR v misi OSN. Prezidenta doprovázel ministr obrany ČSFR Lubomír Dobrovský, náčelník Vojenské kanceláře prezidenta republiky generálporučík Tomeček, náčelník protichemického vojska generálmajor Černý a náčelník Správy zahraničních vztahů GŠ generálmajor Jiří Jindra a další představitelé Ministerstva obrany. Slavnostního nástupu se zúčastnili i vojenští a letečtí přidělenci země akreditovaní v ČSFR, starostové okolních měst a obcí a další hosté. Prezident republiky si po přehlídce nastoupené jednotky a projevu prohlédl historickou část Komorního Hrádku a zúčastnil se besedy s příslušníky jednotky.

Zahavím Školici středisko
a měji mu další úspech —
Václav Havel
14/5/1991

Zápis prezidenta Václava Havla
v knize návštěv

Návštěva prezidenta Václava Havla v Komorním Hrádku

Dny evropského kulturního dědictví

Dny evropského dědictví (EHD) jsou akcí, která každoročně otevírá co nejvíce zajímavých a výjimečných architektonických, archeologických a sakrálních památek, muzeí, galerií a knihoven, technických památek a militarií, budov, objektů a i dalších prostor, v nichž všech je uchováváno neuvěřitelně rozsáhlé množství sbírkových fondů a movitého kulturního dědictví. V České republice se veřejnosti otvírají i památky, které nebývají přístupny vůbec nebo pouze příležitostně a částečně.

V České republice se EHD konají pravidelně od roku 1991 v první polovině měsíce září. Od roku 1998 je jejich hlavním garantem Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska, které vždy ve spolupráci s jedním z členských měst pořádá národní zahájení. Partnery hlavního garanta jsou Ministerstvo kultury ČR a Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

Dny evropského dědictví v České republice mají podporu vrcholných vládních činitelů a orgánů. Ta dává Dnům evropského dědictví v České republice patřičný význam a rozměr a vůči světu jasně signalizuje vztah nejvyšších autorit státu k našemu zděděnému kulturnímu odkazu.

Na Komorním Hrádku se EHD pořádají od roku 2001, kde se návštěvníci v rámci organizovaných prohlídek seznamují s historií zámku od jeho založení do současnosti a s úkoly a posláním školícího střediska i s jeho postavením v rámci Ministerstva obrany. Při této příležitosti jsou pořádány i doprovodné akce s různým zaměřením.

Den otevřených dveří (2004)

Den otevřených dveří (2005)

Den otevřených dveří (2006)

Výstava o Sierra Leone 16. 9. 2005

INTERIÉRY ZÁMKU

Úvodem je nutno připomenout, že zpracování stavebního vývoje zámku je dnes téměř nemožné, protože archivní materiál týkající se panství Komorní Hrádek byl koncem druhé světové války nenávratně zničen v rakouském Riegersburgu, kam jej odvezl poslední majitel panství. Z centrálních fondů Archivu AČR byly získány údaje o majetkových převodech, popisy budov a dílčí plán ze čtyřicátých let 19. století. Úplně chybí dokumentace stavebních úprav, stejně tak jakékoliv zprávy o vybavení interiérů zámku. Pouze v popisech budovy se zachovalo několik zmínek o stavebním stavu objektu a o úpravách, které však nejsou blíže specifikovány.

V roce 1975 byl dokončen Státním ústavem pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze stavebněhistorický průzkum zámku, který byl zaměřen především na jeho stavební vývoj a též přilehlých objektů. Bylo konstatováno, že objekt je ve velmi špatném stavebnětechnickém stavu, který neodpovídá důležitosti využití, kulturnosti prostředí a v neposlední řadě ani jeho památkové hodnotě.

V průběhu roku 1984 byla obnovena jednání s orgány státní památkové péče ohledně možnosti postupného provádění oprav hlavní budovy zámku svépomocí, s využitím zpracované projektové dokumentace z roku 1975. Cílem této iniciativy byla snaha zabránit dalšímu zhoršování stavu budovy zámku.

Společně byl vypracován plán oprav hlavní budovy zámku a přilehlých prostorů, realizace prací však byla podmíněna odborným dozorem architektů, restaurátorů, statiků a dalších pracovníků SPPOP Praha. Již v roce 1985 byly zahájeny svépomocné práce za neocenitelného přispění vojáků základní služby (odborných profesí štukatér, kameník, umělecký kovář, zedník či prostý fanda zapálený do historie), občanských pracovníků, ale i vojáků z povolání.

Od roku 1991 do současnosti probíhají práce na opravě zámku za účasti odborných stavebních a restaurátorských firem.

Zámek Komorní Hrádek lze vysoce hodnotit jako významnou vývojovou architekturu. Starý zámek je ve svém goticko-renesančním výrazu vnějšku i vnitřku stále velice působivý s množstvím původních detailů vesměs ze 16. století. Nový zámek je pak pozoruhodným reprezentantem architektury první čtvrtiny 17. století s vynikajícím dílem raně a vrcholně barokních štukatur v jednotlivých místnostech zámku.

V přízemních místnostech severní části hlavního traktu nového zámku (dnešní komplex jídelen) je vynikající manýristická štuková dekorace z doby kolem roku 1660, která patří k tomu nejhodnotnějšímu, co se v zámku zachovalo. Je dílem italského štukatéra Carla Brentana, který se zasloužil také o výzdobu nedalekého hradu Český Šternberk.

Na základě výsledků restaurátorského průzkumu, uskutečněného v letech 1989–1990, bylo provedeno restaurování nástěnných maleb a štukových stropů ve vybraných místnostech nového zámku.

Zámek Riegersburg

Detail manýristické výzdoby v jídelně

Štuková výzdoba jídelny

Chodba

Na chodbě patra nového zámku byl v roce 1998 objeven pod rákosovým podhledem malovaný trámový záklopový strop. Malba vznikla na přelomu 17. a 18. století a je dílem pravděpodobně Bernarda Claudia, jenž v letech 1698–1701 pobýval na Komorním Hrádku. Použil zde mimo motivů (např. most s městem, kostelní věže, pták, říšské jablko, rostlinné rozviliny, zpověď, milenci, poprava) i motivy erotické, jež čerpal zejména z grafických předloh francouzského rytce J. Callota († 24. 3. 1635).

Fragmenty záklopového stropu jsou vystaveny na začátku chodby nového zámku u vstupu do zbrojnice. Zdi chodby jsou ozdobeny rytinami s vojenskými výjevy a loveckými trofejemi, které jsou na zámek zapůjčeny z Vojenského historického ústavu v Praze, a soukromé sbírky pana Miloše Fišera (†2008).

Stropní malované desky z roku 1630 z chodby renesančního zámku

Fragment malované desky záklopového stropu renesanční chodby

Celkový pohled na chodbu renesančního zámku

Zbrojnice

Na odkryté omítce jsou patrné nástěnné malby z první poloviny 17. století, představující brokátový vzor. V této místnosti byl v polovině 18. století původní strop snížen a nahrazen novým štukovým s válečnými motivy. Pod stropem jsou znatelné erby Adama z Valdštejna před polepšením a jeho druhé manželky Johanky Emílie ze Žerotína (z čehož lze odvodit vznik maleb). V rámci klasicistních úprav byla místnost o třetinu zmenšena. Na příčce visí kopie obrazů bitev Evžena Savojského z válek o španělské dědictví, pořízené z originálů ze zámku Litomyšl. V současné době je místnost využívána jako kancelář.

Křesťanské a turecké válečné zbraně na stropě

Zbrojnice po částečné rekonstrukci

Kávová souprava s dekorem Holandského salonku

Holandský salonek

Malba na stěnách pochází z první poloviny 17. století. Stěny v místnosti jsou ozdobeny brokátovým vzorem, barevnost je v odstínech modré a šedé barevné škály.

Malba je probarvena stíny a světlý tak, aby v celé ploše stěn byla vyvolána iluze látkového závěsu. V horní části je rozdělena do kartuší s krajinnými kompozicemi v podobě vodních hradů, které vytvořili italští mistři, ovlivnění holandskou krajinářskou školou.

Trámový záklopový strop je kopií původního stropu, který byl natolik poškozen, že musel být odstraněn. V současnosti se zde nachází sekretariát náčelníka Školicího a vzdělávacího střediska MO.

Vodní hrad v Holandském salonku

Drapérie v Holandském salonku

Vodní hrad v Holandském salonku

Vodní hrad v Holandském salonku

Vodní hrad v Holandském salonku

Holandský salonek

Zlatý salonek

Klasicistní kamna ve Zlatém salonku

Stěny místnosti zdobí brokátový vzor v okrových barvách z první poloviny 17. století. Rakouská dvouhlavá orlice, která v drápech drží ratolest a kotvu a iniciály F II, je důkazem polepšení valdštejnského erbu císařem Ferdinandem II. Tento použitý motiv orlice s iniciálou F II napomohl k upřesnění datace vzniku maleb. V horní části je malba rozdělena do kartuší s loveckými motivy, kolem je rostlinný dekor s motivem ptáků. Při retuších nástěnných obrazů s figurálními tématy byla poprvé (dle výrazu a postojů postav) zvažována návaznost k holandskému umění.

Pozdně barokní bohatě štukový strop má rostlinnou a figurální výzdobu, v medailonech jsou výjevy loveckých scén. Místnost je doplněna kopiemi parforsních honů z Pardubicka, jejichž originály visí na zámku ve Slatiňanech. V rohu místnosti stojí kachlová klasicistní kamna, která patří k původnímu dochovanému mobiliáři.

Tato nárožní místnost, barevností nástěnných maleb a ve spojení s restaurovaným stropem s reliéfní výzdobou, patří k nejkrásnějším místnostem v zámku. V současnosti je využívána jako kancelář náčelníka Školiciho a vzdělávacího střediska MO.

Malba ve Zlatém salonku

Čajový servis s dekorem Zlatého salonku

Renesanční malba ve Zlatém salonku z roku 1630 (znak Ferdinanda II.)

Celkový pohled na Zlatý salonek

Zelený salonek

Strop místnosti je vyzdoben pozdně barokní štukaturou z 2. poloviny 18. století, složenou z rostlinných motivů, která rámuje dvě boční a jedno velké centrální zrcadlo. Strop je ukončen fabionem většího poloměru s členitě profilovanou římsou. Stěny místnosti jsou vyzdobeny pozdně barokní dekorační malbou s rámovanými zrcadly, přičemž část rámování tvoří rostlinné girlandy. Mezi těmito zrcadly je umístěno pět váz, původně doplněných květinovou výzdobou. Tento motiv se na zámku objevuje ještě jednou (provedený v pískovci) a ukončuje fasádu zámecké kaple. Spodní část nástěnné malby je pojednána okrovými poli s tmavými výplněmi.

Pod touto restaurovanou malbou se nachází další barokní, která je uchována pouze v ostění oken, v lunetách nad portály dveří a má podobu květinové výzdoby (fragment je vidět v levé okenní špaletě).

Salon je zařízen stylovým nábytkem a zbytky původního mobiliáře.

Nyní místnost slouží jako přijímací salon náčelníka Školícího a vzdělávacího střediska MO.

Rokoková malba
v Zeleném salonku

Malovaná nádoba na zdi Zeleného salonku

Celkový pohled na Zelený salonek

Lovecký salonek

Ze tří pozdějších nástěnných maleb byla nejstarší malba s akanty restaurována ve dveřních a okenních výklencích, na stěnách místnosti byla rekonstruována dekorativní malba zrcadel a říms se šablonovými motivy.

Salon je dozdoben kopii obrazů za zámku Slatiňany, na kterých jsou namalovány výjevy parforsních honů. Strop místnosti s loveckými výjevy byl restaurován a rekonstruován s barevnými lazurami ve štukaturách, dle dochovaných detailů originálu.

Tento salon, stejně jako následující čtyři popsané místnosti jsou používány k reprezentačním účelům.

Akant v okenním výklenku

Výšeč různých výmaleb v Loveckém salonku

Detail stropu s loveckým výjevem

Celkový pohled na Lovecký salonek

Rytířský sál

Do sálu se vchází barokním portálem z červeného pískovce se supraportou vrcholící bohatě členěnou římsou. Za zmínku stojí restaurované velmi bohaté barokní kování a závěsy na vstupních dveřích.

V původně renesančním hlavním sále zámku, který sloužil pravděpodobně jako jídelna, se na zdech dochovaly rozsáhlé fragmenty pozdně renesanční výzdoby z první poloviny 17. století. Jídelna prošla barokní přestavbou na velký sál, při níž byl původní trámový strop nahrazen stropem omítkovým s fabionem a doplněn bohatou štukovou výzdobou, původně doprovázenou i nástrojnými malbami, patřící mezi umělecky vyzrálé projevy vrcholného baroka. Ve velkých medailonech jsou alegorie čtyř ročních období. Římsa stropu s reliéfy respektuje celou výšku nástěnné malby, její reprezentativní účel byl v minulosti vždy určující a zachoval tak její parametry. Štuková výzdoba místnosti patří mezi umělecky vyzrálé projevy vrcholného baroka.

Renesanční malba

Jaro

Léto

Vstupní dveře

Podzim

Zima

Rokoková malba z poloviny 18. století

Sejmutím novodobých omítek byla odkryta renesanční nástěnná malba. Místnost sloužila v novodobé historii jako promítací sál. Zhruba dvě třetiny zdi pokrývá ornamentální výzdoba představující brokátový závěs, který námětově vychází z tapetové či gobelínové výzdoby sálů.

Jezdci na koních v horní části maleb představují podle dochovaných nápisů římské císaře, malované podle kreseb malíře Jana van der Straeta, zvaného Stradanus (* 1523, † 1605).

V okenních špaletách byla nalezena a restaurována dekorativní rokoková malba s akanty z 2. poloviny 18. století.

Římský imperátor Vespasianus

Rytířský sál

Herna

Při rekonstrukci místnosti byl obnoven původní průchod do vedlejšího rytířského sálu. Nedochované pískovcové dveřní ostění bylo nahrazeno kopií. Původní dveře byly osazeny na své místo.

Místnost je po nutných retuších nedochovaných částí maleb vyzdobena nástěnou iluzivní malbou z 1. poloviny 17. století, kde spodní část stěn představuje brokátový závěs a horní část je rozdělena do iluzivních štukových kartuší s motivy rostlinných rozvilin s ptactvem, které je věrně a realisticky zpodobněno, a s motivy středoevropské krajiny. Tato část maleb byla dochována ve stavu minimálních ztrát, byla jen konzervována napuštěním roztokem (emulzí) z vaječného žloutku a lněného oleje. Zde byla konstatována velká podobnost s krajinnými tématy na grafických listech Václava Hollara.

Herna – rostlinné rozviliny s ptáky

Renesanční kachlová kamna

Drapérie

V rohu místnosti stojí bohatě zdobená kachlová kamna, okolo nichž byla ponechána část nástěnné malby z první poloviny 19. století. Menší plocha u horního rohu kamen je zachována se všemi novodobými překryvnými omítkovými a hlínkovými vrstvami a poškozeními, jako dokument stavu před restaurováním.

Trámový záklopový strop je kopií původního renesančního, který se nedochoval.

Herna – středoevropská krajina

Herna – interiér

Konferenční sál – původní zámecká knihovna

V patře severozápadního nároží zámku se nachází rozlehlá místnost bývalé zámecké knihovny. Je vyzdobena nástěnnou malbou z první poloviny 17. století, jejíž část je skryta nad stropem ozdobeném barokní štukaturou. Tato část maleb je tvořena rámci s rostlinnými motivy a ozdobnými kartušemi s vázami.

Na základě dochovaných původních fragmentů maleb na stěnách, hlavně však klenby vchodové špalety, kde se malba dochovala ve velice kompletním stavu, byl obnoven původní vchod do místnosti z hlavní chodby zámku.

Kromě restaurované renesanční nástěnné malby jsou v místnosti zachovány pozdější prvky: fragment mladší nástěnné malby na východní stěně, prostý římsový strop, nad kterým pokračují renesanční malby, okenní ostění s dřevěným obložením a okenicemi a původní krbová kamna, zdobená kachlemi. Tyto prvky byly zachovány i po provedeném restaurování místnosti jako doklad historického vývoje.

Krbová kamna
v Konferenčním sále

Renesanční malba

Celkový pohled na Konferenční sál

Modrý salonek

Po sejmutí dřevěných krycích panelů byla nalezena původní pozdně renesanční ornamentální nástěnná malba pocházející z 1. poloviny 17. století, pokrývající většinu ploch stěn. Výzdoba místnosti byla silně narušena pekováním, vápennými nátěry a zákaly po omítce, která ji překrývala.

Místnost byla doplněna nepůvodním barokním stropem s jednoduchou štukovou výzdobou. Nad ním byla v rámci průzkumu objevena původní renesanční malba s figurálními motivy, navazující na dekor stěn místnosti. Nad tímto pásem se objevil původní téměř nepoškozený renesanční záklopový strop s malbou na 6 deskách. Podobně byla objevena původní podlaha kazetového typu z roku 1902 (vyrobená ve Vídni), ukrytá pod několika vrstvami dřevotřísky a lina. Nástěnné malby byly postupně restaurovány s odstupem více let, s absolutním respektem k původní podobě. Restaurováním jednotlivých částí místnosti vznikl ucelený renesanční prostor vysoké umělecké hodnoty.

Spodní část stěn představuje brokátový vzor s motivem z valdštejnského erbu, horní část je rozdělena do malovaných rámců s andílky a alegoriemi čtyř zemských živlů: „Oheň, Voda, Země a Vítr“. Finančně se na rekonstrukci rámců podíleli Ing. Milan Slavíček a Mgr. Jiří Slavíček. Obrazy byly namalovány podle grafických předloh vlámského malíře Maertena de Vos (1531–1603), které ve svých rytinách zachoval mědirytec a kreslíř Johann Sadeler (1550–1600).

Renesanční nástěnná malba v Modrém salonku s jediným původním trámovým stropem

Voda

Oheň

Země

Vitr

Modrý salonek

Erb Valdštejnů v čajovém salonku

Tvarovaná patka klenby původního rytířského sálu

Hudební saloněk

Zařízení pekárny

Pekárna v gotické části hradu

Čajový salonek

Nachází se v 1. patře západní části severního křídla starého zámku. V roce 1999 byla objevena ve špaletě okna barokní malba z poloviny 18. století. Jsou na ní zobrazeny postavy Číňanů a erby Františka Josefa Jiřího z Valdštejna a jeho manželky Marie Josefy z Trautmansdorfu spolu s páskovým dekorem. Nyní je zde kancelář.

Bývalý rytířský sál

V 1. patře východního křídla starého zámku se nachází původní rytířský sál, sklenutý neckovou klenbou s výsečemi. Hrany výsečí vyrůstají z tvarovaných patek, zhotovených podle vzoru toskánských hlavíc. Štuková žebírka na klenbě tvoří síťový obrazec. Po dostavbě nového zámku byl sál rozdělen na obytné místnosti a dále upravován v době klasicismu a romantismu. Dnes jsou zde patrné pouze pískovcová zhlaví na pravé části chodby mezi okny.

Hudební salonek

V rámci rekonstrukce krovů a stropů ve 2. patře východního křídla starého zámku byl proveden restaurátorský průzkum stěn vytypovaných místností a částí chodby, při kterém byly odkryty fragmenty renesančních nástěnných maleb s figurálními motivy, které se řadí k nejstarším malbám na zámku.

Z důvodů celkové rekonstrukce této části zámku musela být malba sejmuta z původního zdiva a transferována dočasně na dřevotřískové panely. Po dokončení rekonstrukce byla vrácena zpět na své původní místo.

Hned vedle schodiště se nachází místnost, která je vyzdobena nástěnnou renesanční malbou, jež představuje postavy tanečníků a hudebníků.

Nyní slouží jako sborovna.

Zámecká kuchyň (pekárna)

V přízemí východního křídla starého zámku byla při opravách zdiva objevena bývalá zámecká kuchyně. Z ní se zachovala malá pec pravděpodobně z počátku 19. století a u ní základy obvodového zdiva velké renesanční pece. U pece je umístěno pekařské náčiní používané v tehdejší době, jako jsou kopisty, sázecí lopaty a ošatky, které do expozice věnovala rodina posledního pekaře Jaroslava Zacha.

Zámecká kaple

V historických pramenech se objevuje zmínka o zámecké kapli již v roce 1601. V místě starší kaple byla počátkem 18. století zbudována Františkem Josefem z Valdštejna velká barokní kaple s výrazným štítovým průčelím na nádvoří straně, zasvěcená Nejsvětější Trojici. Barokně byl vyzdoben i vnitřek kaple. Pilastry mají jónské hlavice s čabrakovými okrasami. Přestavba kaple citelně zasáhla prostorovou dispozici severního křídla, v níž bylo nutno učinit podstatné změny. Součástí kaple byly i kruchta a boční oratoře, přístupné z chodby 1. patra starého zámku.

Dnešní stav kaple pochází z rokokové přestavby za Jana Josefa a Marie Karoliny Khevenhüller-Metsch v roce 1758, jak o tom vypovídá latinský nápis ve štukové kartuši nad vítězným obloukem, v překladu: „*Pro větší slávu Boží Jan Josef Svaté říše Římské hrabě Khevenhüller Metsch, rytíř zlatého rouna, jeho císařského a královského Veličenstva tajný rada, konferenční ministr a nejvyšší komoří, a Marie Karolína, manželka, pro památku zesnulého hraběte z Metsche, respektive zeť a dcera, tento oltář dali zříditi a kapli obnovit v roce spásy 1758.*“

Původně zde byl velký dřevěný rokokový oltář. Oltářní obraz představoval Pannu Marii v oblacích, korunovanou Nejsvětější Trojicí. Po obou stranách kaple byly malé oltáře – epistolní oltářík s rokokovou skříní, kde byla socha Madony Loretánské, a evangelijní oltářík s obrazem na plátně (sv. Josef s Ježíškem).

Po roce 1925 byla kaple opravována. Stavitel Pechar ze Sázavy vyměnil v potřhaném zdivu oba poškozené pilíře kruchty a štukovou výzdobu znovu nanесl s použitím původních částí. Průčelí kaple restauroval akademický sochař Bosvart.

Původní mobiliář byl zničen v polovině 50. let 20. století.

Současné zařízení kaple bylo zapůjčeno pražským arcibiskupstvím z kostela sv. Petra na Hrádku v Brandýse nad Labem. Jedná se o tři bohatě zdobené raně barokní portálové oltáře s nástavcem, pocházející z let 1677–1681. Hlavní raně barokní oltář s portálovým nástavcem a s bočními brankami, zdobený boltcovým ornamentem, je z roku 1678. Oltářní obraz tvoří postava sv. Petra apoštola stojícího na skále oděného v řasnatý pluviál. Anděl nad ním drží tiáru a kříž. V dolní části pozadí je Řím. Před branou města je výjev znázorňující umučení sv. Petra. V nástavci je obraz sv. Josefa Kalasanského, zakladatele piaristického řádu. Oltář vlevo z roku 1677 je vyzdoben obrazem sv. Jana Nepomuckého a sv. Alžběty Durynské se znakem donátorky Voršily Kateřiny Boxpergové z Boxpergu. Oltář napravo je z roku 1681, který je doplněn obrazem Piety a Ecce Homo.

Lampa věčného světla je původní. Varhany na kůru jsou z roku 1935 od firmy Jan Tuček z Kutné Hory, původně pro kostel Církve československé husitské v Chocni. Z důvodu zrušení bohoslužebního místa a prodeje celé nemovitosti zakoupila varhany tehdejší sekce zahraničních vztahů GŠ s určením pro Komorní Hrádek. S ohledem na jejich stáří byly podrobeny celkové generální opravě a dnes je možno je využívat ke koncertním účelům.

Po odstranění betonové podlahy (kaple sloužila v novodobé historii jako tělocvična a později sklad materiálu) a štěrkového zásyvu, byla objevena původní podlahy tvořené deskami z červeného pískovce a mramorová deska, pod níž se nachází hrobka.

Deska z bílého mramoru, která je zasazena do pískovcové podlahy, je opatřena znakem hrabat z Metsche a latinským nápisem, v překladu: „*Zde je uloženo srdce nejosvícenějšího a nejjasnějšího p. p. Jana Adolfa římské říše hraběte z Metsche, jeho c. a k. katolického Veličenstva skutečného tajného rady a místokancléře, který panství to první získal, rodiny mecenáše, chudých dobrodince. Zemřel 28. listopadu 1740 ve věku svého 68 let.*“

Pod kaplí je krypta, kde je na desce ve zdi latinský nápis, v překladu: „*Zde je uloženo srdce Jana Adolfa hraběte z Metsche, tělem pohřbeného v kostele blahoslavené Panny Marie Skotského kláštera ve Vídni. Ať odpočívá v pokoji.*“ Za deskou je plechová urna s nápisem „*Srdce Adolfa hraběte z Metsche † 1740, kteráž hraběnka Khevenhüller ve skříní měděné zde schovati dala, však kněžna Antonie Khevenhüller-Metsch při příležitosti stavby této své hrobky 1853 do nové plechové skříně uložila.*“

Od roku 1870 spočívají v hrobce ostatky kněžny Antonie, rozené Lichnowské. Její tělesné ostatky byly na jaře 2000 podrobeny výzkumu a ošetřeny v antropologickém oddělení Národního muzea a 25. 8. 2000 slavnostně uloženy zpět.

Zámecká kaple kolem roku 1920

Varhany

Celkový pohled do krypty

V pravé sakristii je umístěno Muzeum historie

Obraz Čtrnácti svatých pomocníků

Vřetenové schodiště

Květinové festony v pravé oratoři

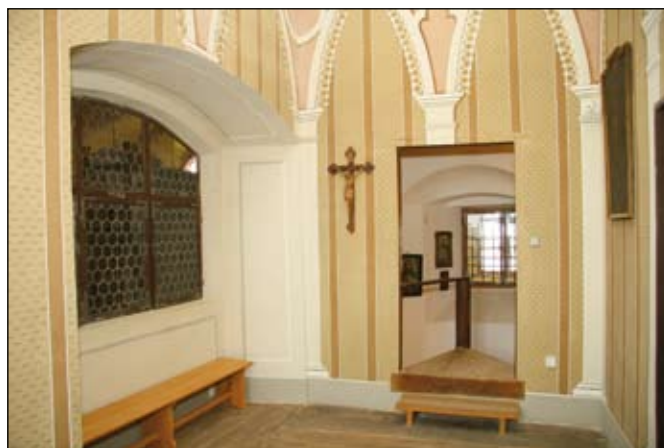
V pravé sakristii je umístěno zámecké muzeum a je zde i vstup do krypty. Muzeální expozice přibližuje stručnou historii zámku od jeho založení až do roku 1945. Dále je zde ukázka obnovy zámku, restaurování nástěnných maleb a proměn exteriérů zámku s porovnáním minulého a současného stavu.

Levá oratoř je přístupná z přízemí po původním dřevěném šnekovém schodišti. Obdélný prostor oratoře má rovný strop s výrazným fabionem, který je podtržen složitě profilovanou lištou. Stěny místnosti ve stavu těžkého poškození byly členěny iluzivní gotizující malbou, na toskánských pilastrech vyrůstají lomené oblouky dole lemované postupujícími se obloučky. Detaily šablonových říms a hvězdice na středu stropu byly retušovány. Malovaný tapetový vzor na stěnách a iluzivní římsy ve výklencích byly rekonstruovány podle dokumentovaného originálu. Byla použita původní technologie – probarvená hlinková barva s přírodním pojivem.

Do kaple se oratoř otevírá širokým segmentově překlenutým trojdílným oknem. Kování, zástrče i úhelníky jsou barokní, stejně tak i částečně zachované skleněné tabulky. Je zde obraz Čtrnácti svatých pomocníků, pocházející z kaple u cesty vedoucí z Komorního Hrádku do Chocerad. Obraz byl namalován na objednávku Jana Viktorina hraběte z Valdštejna.

V pravé oratoři je v klenbě restaurována renesanční nástěnná malba s rostlinným dekorem, květinovými festony a vázami na stěnách. Fragment pozdější secesní malby, totožné s malbou v levé oratoři, na spodních plochách stěn dokumentuje mladší výzdobu místnosti.

V rámci opravy krovu a střechy byla zděná klenba zámecké kaple zpevněna ocelovými výztužemi. Barevnost stěn a štukatur vychází z původní podoby.

Levá oratoř

Pohled na druhé nádvoří s průčelím kaple

Barokní zámecká kaple

Originál kříže z Lorety

Plastiky erbů na chodbě zámku

Lovecké trofeje od Miloše Fišera, dočasně uložené na Loveckém salonku před jeho rekonstrukcí

Výstavní síň

Je umístěna v suterénu tzv. starého zámku na místě bývalé kuchyně, posléze ve 20. století přebudované na sklad výstrojního materiálu. Po celkové rekonstrukci vlastními silami na přelomu let 2008–2009, zde byla vytvořena výstavní síň, zaměřená k uložení a zpřístupnění artefaktů, vzniklých v souvislosti se založením samostatného československého státu a jeho armády.

Muzeální expozice

Ve sklepních prostorách zámku pod zámeckou kaplí a ve dvou sakristiích kaple je umístěna muzeální expozice „Historie a současnost Komorního Hrádku“, která zachycuje průběh rekonstrukčních prací na objektech zámku v letech 1985–1995, včetně novodobé historie školícího střediska, založeného v roce 1990. Ve sklepních u kaple je umístěna archeologická sbírka, lapidárium a maketa hradu Čejchanova. K pozoruhodným exponátům patří mimo jiné renesanční kachle s podobou saského kurfiřta, barokní kachle s motivem vinné révy a další části klasicistních kamen.

Ke sbírce exponátů umístěných v zámeckém muzeu patří mimo jiné reliquiáři s ostatky sv. Vavřínce, Staroboleslavské paládium, talíř pod omáček zdobený zlatým erbem knížat Khevenhüller-Metsch, talíř s monogramem cara Mikuláše I. a v neposlední řadě i ručně psaná a malovaná modlitební knížka babičky Velebové z Vestce z roku 1812.

Expozice dále pokračuje na hlavní chodbě nového zámku, kde je galerie hlavních představitelů rodu Valdštejnů a Khevenhüller-Metsch.

K muzeální expozici můžeme zařadit i erby, které jsou vytvořeny podle předloh bývalých majitelů Komorního Hrádku architektem Martinem Hrdličkou.

Pro znaky je určeno čestné místo na hlavní chodbě v renesančním zbarokizovaném křídle zámku při vstupu do Rytířského sálu.

Je nesmírnou ztrátou pro zámek, že se nedochovaly původní lovecké trofeje, starožitný nábytek, obrazy a porcelán, který se nacházel v knížecích pokojích a dalších místnostech zámku.

Nově je otevřena expozice Československých legií.

Jediný zachovalý exemplář z původního zařízení kaple

Palladium

Muzeum archeologie

ZÁMECKÝ PARK A STAVBY V JEHO AREÁLU

Zámecký park před jižním průčelím zámku byl založen Janem Josefem Khevenhüller-Metsch po roce 1750 spíše (vzhledem k měřítku a typologii užitých prvků) jako barokní zahrada italského typu.

Z otisku katastrální mapy z roku 1842, která je hlavním archivním dokladem, jsou patrné základní polohopisné údaje. Zřetelný je daleký osový průhled v mírně stoupajícím terénu od středu jižního křídla nového zámku přes grottu s pavilonem (sala terenna), bazén, po zadní bránu parku k aleji, vedoucí k poutní kapli Panny Marie. Je patrna soustava vodních nádrží, zajišťující vodní hospodářství bazénu v parku.

Na hlavní ose parku leží střed hráze bazénu s klenutou grottou. Klenba z cihel je zčásti zřícena, ale jsou na ní patrné zbytky plastické vápenné omítky se struskou. Klenutý vodní kanál při podlaze přiváděl přepad vody z bazénu do vodní hry ve středu grotty. Na terase byly nalezeny zbytky opukové dlažby, která tu byla položena zřejmě až druhotně, pravděpodobně v době, kdy mohla být terasa zastřešena, a to nejspíše dřevěnou nástavbou.

Na fasádě grotty byly zjištěny zbytky starší plastické omítky s okrově žlutým nátěrem. Otvory grotty jsou bez výplně.

Vodní nádrž si zachovala pravděpodobně původní půdorys obdélníku s okosenými rohy. Stěny bazénu jsou vyzděny z lomového kamene, v nedávné době opatřeného tenkou vrstvou betonu a novou betonovou korunou.

Z hlavní osové brány na straně kaple se dochovaly oba pilíře s mimořádně náročným štukovým dekorem, stylově odpovídající době kolem roku 1750. Ostatní dochované brány mají zděné pilíře zakryté taškami nebo betonovou deskou. Opěrné zdi teras i ohradní zeď celého parku jsou z lomového kamene, téměř bez omítek, s výjimkou opěrné zdi u zahrádek, která byla rekonstruována v roce 2002.

Ze sadovnických prvků se do nedávné doby dochovala dvojice na sebe kolmých habrových alejí, dříve jistě tvarovaných, s rondely v křížení na jihozápadním konci. Ty tvoří spolu s hlavní cestou základ v minulosti rozvinuté sítě komunikací.

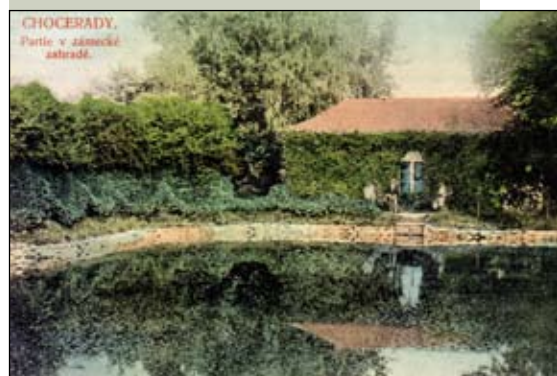
Hlavní kompozice parku byla v minulé době zdůrazněna například výsadbou dvojic zeravů, zatímco předchozí období 19. století svými krajinářskými úpravami výrazně potlačilo původní pravidelné uspořádání parku a inspirovalo se prvky volné přírody.

Ohradní zeď parku u Lesovny

Grotta v roce 2002

Míčovna u bazénu nad grottou

Barokní pilíře brány k Loretě

Dvojice zeravů

Douglaska tisolistá

Vzrostlé kulisové dřeviny podél ohradní zdi je možno považovat za nástupce původního vymezujícího prostoru po obvodu parku.

V parku rostou lípy velkolisté, zeravy obrovské, platan javorolistý, obří douglaska tisolistá (dosahující výšky 40 m, s obvodem kmene 346 cm), patří k nejvyšším stromům tohoto druhu ve středním Posázaví. Na vzhledu jsou patrné romantické úpravy z druhé poloviny 19. století.

Zájezdní hospoda – tzv. Lesovna

Zájezdní hospoda – tzv. **LESOVNA**, později obýdlí zámeckého správce, je prostorná jednopatrová stavba obdélného půdorysu s mansardovou valbovou střechou, pocházející patrně z 2. poloviny 18. století. Zdivo je kamenné, u obvodových stěn má tloušťku 95 cm, u vnitřních stěn pak 65 cm. V přízemí se dochovaly ve dvou místnostech valené klenby s lunetami, ostatní stropy jsou ploché, dřevěné a trémové. Na jihozápadním průčelí se dochoval barokní vjezdový portál se sloupky tesanými z červeného pískovce.

Lety objekt chátral a byl určen k demolici. Po složitých jednáních se jej podařilo zachovat a zrekonstruovat. Nové využití dovoluje rehabilitovat původní barokní dispozici zájezdního hostince.

Generální oprava objektu byla provedena v letech 1992–1993 a do provozu byl slavnostně uveden 22. září 1993. V současné době je využíván jako kulturně-spoločenské zařízení školicího střediska.

V jejím jihozápadním sousedství (rovněž v parku) je nevelká přízemní klasicistní stavba z roku 1816, někdejší **HOMEK ZÁMECKÉHO ZAHRADNÍKA**, na jehož průčelí je plastický erb Khevenhüller-Metsch. Na fasádě je pravděpodobné datum přestavby s letopočtem a iniciály stavebníka FKKM.

Při rekonstrukci objektu byl za komínem nalezen ročník přírodovědného časopisu Svazu pro přírodní dějiny v Sedmíhradsku z let 1859–1860, jehož členem byl Richard kníže Khevenhüller-Metsch.

Celkový pohled na Lesovnu

Lesovna po provedení rekonstrukce

Plastický erb rodu Khevenhüller-Metsch

Domek zahradníka u Lesovny

Při jižním průčelí zámku byl postaven kolem roku 1858 velký **SKLENÍK** se zděnými štíty a sedlovou střechou, který byl kolem roku 1925 částečně poškozen a v roce 1972 nadobro stržen.

Vlevo (západně) u hlavního vstupu do areálu stojí stará, původně snad renesanční patrová budova někdejšího **PURKRABSTVÍ** (nynějši ambulanti zařízení, kanceláře a sklady). V patře býval byt purkrabího, v přízemí byt šafářův.

Purkrabství je jedinou budovou, která se dochovala z rozsáhlého horního hospodářského dvora, zničeného požárem na začátku 20. století. Dvůr tvořily sýpka, kůlna, konírna s mramorovými žlaby ve tvaru mušlí pro 21 koní a velká stodola, na jejímž místě byla vybudována dnešní ubytovna. V zámeckém předdvoří je novodobá hluboká obdélná **VODNÍ NÁDRŽ**. Z někdejší klasicistní **KAŠNY** čtvercového půdorysu před severním průčelím budovy purkrabství zůstaly pouze vnější kamenné stěny.

Po provedení demolice dvou „tesko“ baráků a dokončení výstavby ubytovny v roce 1987 bylo celé prostranství kolem ubytovny a bezprostředního okolí zámku následně v roce 1988 upraveno ve stylu volného anglického parku.

Vedle purkrabství stojí novostavba vrátnice. Naproti ní na ohradní zdi jsou umístěny erby nejvýznamnějších majitelů Komorního Hrádku. Jedná se o erb Viléma Kostky z Postupic (1422–1436), druhý v pořadí je erb Jaroslava ze Šelmberka (1525–1554), třetí erb patří Adamovi z Valdštejna (1756–1638), poslední pak Janovi Josefovi Khevehüller-Metsch (1740–1782).

Pohled na vrátnici

Ohradní zeď s erby nejvýznamnějších majitelů Komorního Hrádku

Jižní průčelí zámku kolem roku 1975

Purkrabství s vstupním areálem kolem roku 1972

Skleník při jižním průčelí zámku

Budova bývalého purkrabství

Někdejší kašna

Štěrbínový otvor

Západní budova – takzvaný nový zámek

Kamenný erb hrabat z Metsche

Výzdoba stropu jídelny

Celé prostranství před západním průčelím zámku je od severu, západu a jihu až k budově purkrabství uzavřeno vysokou **OHRADNÍ ZDÍ**, v jejíž západní části se zachovaly štěrbinové otvory.

Hlavní vstup do **ZÁMKU** je od západu, z rozlehlého předdvorí. Přední, tj. západní budova zámku – tzv. **NOVÝ ZÁMEK** – je mladší částí celého komplexu. Je to trojkřídlová jednopatrová pozdně renesanční stavba z 2. desetiletí 17. století, spojená východní stranou severního křídla se starší zámeckou budovou. Nad hlavním vstupem je zasazen kamenný erb hrabat z Metsche a nad střešní římsou zděný štít. Někdejší hranolová věž z hrázděného zdiva byla asi v roce 1900 po poškození bleskem snesena. Věž byla na základě dochované fotodokumentace obnovena v roce 2000. Je opatřena novým zvonem slitým firmou Dittrych z Brodku u Přerova, který nese nápis „Komorní Hrádek L. P. 2000. Jubilaeum A. D. 2000. Cristus heri hodie semper“. Zvon byl slavnostně vysvěcen 9. května 2000.

V přízemních místnostech severní části hlavního traktu nového zámku je vynikající manýristická štuková dekorace z doby kolem roku 1660, která patří k tomu nejhodnotnějšímu, co se v zámku zachovalo.

Nyní zasklené chodby v přízemí i v patře na nádvoří straně nového zámku byly původně otevřené. Teprve někdy v polovině 19. století byly opatřeny dřevěnými okenními rámy a zaskleny.

Západní budova nového zámku

Zvon umístěný v zámecké věži

Zasklené arkády nového zámku

V patře nového zámku, upraveném do dnešní podoby v 2. desetiletí 18. století jsou reprezentační salony i velký sál vyzdobeny bohatou vrcholně barokní štukaturou. Nový zámek byl připojen k starší zámecké budově, jejímž jádrem je hmota gotického hradu zvaného Veselé, postaveného po roce 1412. Po pozdně gotických úpravách byl tento hrad v prvních letech 2. poloviny 16. století přestavěn na raně renesanční zámek a rozšířen o východní tzv. **STARÝ ZÁMEK**.

Do starého zámku se vstupuje průjezdem z prvního nádvoří. Převážná část fasád starého zámku je pokryta renesančním obdélníčkovým sgrafitem, dále jsou fasády členěny pozdně gotickými a renesančními okny s kamennými ostěňmi, na severní a západní fasádě pak i omítkovými barokními šambránami. Ze západní fasády vystupuje pravoúhlý blok renesančního schodiště, na nějž navazuje barokní přízdívka chodby, která pokračuje i podle severního křídla zámku. Výrazně se v nádvoří uplatňuje štítové průčelí **BAROKNÍ ZÁMECKÉ KAPLE**.

V místnostech přízemí a 1. patra starého zámku se zachovaly vzácné renesanční klenby, v přízemí a suterénu dokonce i několik kleneb gotických.

Na povrchu terénu poblíž jihovýchodního koutu nádvoří starého zámku se zachovaly viditelné zbytky zděného okruží staré studny (dnes z části rekonstruované), která byla ještě v roce 1895 použitelná.

Po vnější straně jižního křídla starší zámecké budovy je tzv. **DVOREČEK**, obklopený z jižní a východní strany vysokou kamennou gotickou zdí, součástí původního středověkého opevnění zámku. Ve východní hradbě je dochována dělová komora. V jihovýchodním rohu dvorečku, u styku jižní a východní části hradby, stávala válcová gotická věž, která i přes svůj zanedbaný stav sloužila kolem roku 1814 jako vězení. Věž byla údajně zbořena kolem poloviny 19. století. Při jižní zdi byla po určitý čas také konírna. Od nádvoří nového zámku je dvoreček oddělen barokní ohradní zdí s vjezdovou branou.

Vstup na druhé nádvoří pod původním hradem Veselé

Pohled na druhé nádvoří s průčelím kaple

Barokní brána na třetím nádvoří

Původní hrad Veselé

Dvoreček – třetí nádvoří

Pohled na starý zámek

Pozůstatky hradu Čejchanov

Sgrafita s letopočtem vzniku

Pivovar

Pohled na rybník

Ovocný sad za pivovarem

Jihozápadní část zámeckého areálu měla v minulosti převážně hospodářský charakter. Poblíž nynějšího hlavního vstupu stojí vedle vjezdové brány do bývalého **HOSPODÁŘSKÉHO DVORA** původně renesanční budova **PIVOVARU**, na jejímž západním štítovém průčelí, po odstranění mladšího přístavku, byly odkryty fragmenty renesančního obdélníkového sgrafita se zarámovaným letopočtem 1590, nepochybně udávajícím dobu výstavby. V současné době slouží část pivovaru jako tělocvična s posilovnou.

Za pivovarem je nevelké zděné stavení, patrně bývalá **KOVÁRNA**. Jižně od ní, na níže položené svažité plošině, již protéká potok, jsou dosud patrné pozůstatky zdi někdejších **HOSPODÁŘSKÝCH BUDOV**. Ze dvou **RYBNÍKŮ**, které bývaly pod tímto dolním hospodářským dvorem, jeden dosud existuje. Na stráni severně od rybníka je **OVOCNÝ SAD**, snad jedna z historicky doložených štěpníc. Před vnější stranou západní části ohradní zdi velkého zámeckého předdvorí je nevelká přízemní budova – bývalý **SADAŘŮV DOMEK**.

Od těchto míst se terén svažuje i směrem k západu a klesá až ke konci nynějšího zámeckého areálu. V jeho sousedství, na plošině skalního ostrohu porostlého stromy, se zachovaly málo znatelné **POZŮSTATKY ČEJCHANOVA HRÁDKU**, gotického hradu z doby kolem roku 1300, jenž byl předchůdcem Komorního Hrádku.

Zbytky valů Čejchanova

Domek sadaře

PAMÁTKY V OKOLÍ

Neorenesanční kaple – Loreta

Tuto bývalou poutní mariánskou kapli vysvětil na svátek svatého Vavřince 10. srpna 1766 sázavský opat Leander Kramář († 1. 9. 1801). Za Josefských reforem v roce 1787 byla kaple zrušena a část zařízení bylo přeneseno do kostela ve Vranově.

V letech 1873–1874 byla kaple přestavěna v neorenesančním slohu na náklady Karla knížete Lichnowského na mauzoleum, a to pro jeho zemřelou sestru, kněžnu Antonii, provdanou Khevenhüller-Metsch. Uvnitř je nádherný pomník z kararského mramoru od sochaře C. Cauera (* 1828, † 18. 4. 1885). Na podstavci pomníku je vytesána rozsáhlá báseň v německém jazyce, v překladu: „*Ve stínu této lesní kaple odpočivej sladce srdce milované matky, odpočiň si v tvé klidné světnici od pozemských útrap a pozemských bolestí! Příliš brzy jsi se s námi rozloučila, přece tobě je dobře, neboť čistě vychutnáváš věčný mír u tvého Boha, kterého milovala!*“

Na náhrobní desce v lodi kaple je německý nápis, v českém překladu: „*Zde odpočívá bezduché tělo nejjasnější paní Antonie Marie kněžny Khevenhüller-Metsch, rozené hraběnky Lichnowské a Werdenbergové, dvorní dámy císařovny, dámy vysokého Hvězdového kříže a císařského mexického řádu Sv. Karla atd. Narodena 18. 4. 1816. Zemřela 10. 1. 1870.*“

K přemístění ostatků zesnulé kněžny do hrobky však nedošlo, neboť v její pozůstalosti se našlo přání, aby byla ponechána v kryptě pod zámeckou kaplí.

Za Loretou stával dřevěný lovecký altán a u něj psí hřbitov.

Loreta

Zadní pohled na Loretu

Pomník z kararského mramoru

Náhrobník v Loretánské kapli

Současný stav Kapličky svatého Jana Nepomuckého

Kaplička svatého Jana Nepomuckého

Prostá kaplička na začátku cesty z Komorního Hrádku do Bělčic. Socha svatého Jana Nepomuckého byla před lety rozbita. Naproti ní býval rybníček, kam chodily v zimě (pod dohledem vychovatelky Fanny) bruslit dcery knížete Antona, sestry Leopoldina, Marie Anna a Ida Gabriela.

Kaple Čtrnácti svatých pomocníků

Kaple stojí v oblouku silnice z Choceřad na Komorní Hrádek. Býval v ni malý oltář s obrazem Čtrnácti svatých pomocníků v akantovém rámci a dvěmi sochami andělů. Na spodní části oltáře byl nápis: „Její osvícenost paní kněžna Antonie Khevenhüller-Metsch, rozená Lichnowská, dala tuto kapli za šťastné navrácení syna svého pana Karla z výpravy mexické dne 22. 9. 1867 obnoviti.“

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Choceřadech

V kostele dříve stálo skvostné valdštejnské mauzoleum, ale dochovala se z něj pouze velká náhrobní deska z červeného mramoru s vytesanou podobou Jana z Valdštejna a dvě malé mramorové desky se znaky Vartemberků a Krajířů z Krajku. V hrobce jsou pochováni: Jan z Valdštejna, Eliška Krajířová z Krajku, Jan Viktorin z Valdštejna, Jan Karel z Valdštejna, dále Eleonora Monika z Valdštejna a jako poslední zde byl pochován Jan Václav z Valdštejna.

Kaplička Čtrnácti svatých pomocníků

Varhany

Interiér kostela

Kostel v Choceřadech

Bývalý Knížecí špitál v Choceradech

Nad farou stojí budova bývalého špitálu, časem změněná řadou přestaveb. V roce 1755 manželé Jan Josef a Marie Karolina Khevenhüller-Metsch dali v Choceradech vystavět špitál s malou kaplí pro deset chudých z komornohrádeckého panství se vším potřebným zaopatřením. V roce 1816 žilo ve špitále devět mužů a jedna žena, která se starala o čistotu.

Po roce 1820 špitál zanikl a teprve zcela zpuštělý byl v roce 1846 na návrh faráře Jana Procházky (* 29. 8. 1803, † 18. 10. 1860) a na náklady knížete Richarda Khevenhüller-Metsch přestavěn stavitelem Františkem Jenšovským z Pyšel na novou školu, která byla 16. srpna 1846 slavnostně posvěcena. V současné době je objekt v soukromých rukou.

Zámecký mlýn

V roce 1525 se uvádí mlýn v Choceradech. V roce 1730 byl mlynářem Jan Janovský († 1. 10. 1730) a v letech 1856–1869 František Těšitel, poté koupil v dražbě mlýn jistý Hartmann, dále se jako majitel uvádí Antonín Schüller.

V roce 1900 koupil mlýn Jan Vávra (* 15. 5. 1861, † 19. 11. 1932), pražský mlynář a člen činohry Národního divadla. Rok poté byla stará renesanční budova mlýna zbořena a na jejím místě postavena budova nová, na jejímž průčelí se hrdě skvělo majitelovo jméno. Nový mlýn měl moderní mlecí zařízení poháněné Francisovou turbínou.

Rodině Vávrových patřil mlýn až do roku 1948, kdy byl znárodněn. Po roce 1989 byl mlýn v restituci vrácen herci Miloši Vávrovi, vnukovi původního majitele. V současné době je objekt v osobním vlastnictví, majitelem je od roku 1999 Ing. Radko Manda. Mlýn slouží k výrobě elektrické energie, kterou dodává do veřejné sítě.

Obora

Naproti zámku, přes řeku (nad vsí Chocerady) je les – bývalá obora. O oboře Valdštejnů na Komorním Hrádku se zmiňuje ve svém díle Miscellanea historica regni Bohemiae I. z roku 1679 jezuita Bohuslav Balbín. V roce 1757 nechala Marie Karolína kněžna Khevenhüller-Metsch oboru oplotit a osadit divokou zvěří. Na mapě choceradského revíru z poloviny 19. století je v oboře zakreslena pec malé cihelny, ve které se pálily cihly se značkou FKM (Fürst Khevenhüller-Metsch).

V květnu 1945 zde byla rozmístěna část armád maršála M. R. Malinovského, velitele 2. ukrajinského frontu.

V současné době je obora zrušena, území patří k polesí Komorní Hrádek, jež je součástí Lesů ČR.

Bývalý špitál, později škola v Choceradech (snímek pochází z roku 1922)

Vávruv mlýn v Choceradech

Jan Vávra, majitel mlýna

Obora – dvůr s cihelnou

Obora – hájovna

Dvůr Levín

Nad údolím na západ od zámku leží bývalý panský hospodářský dvůr Levín, který je poprvé připomínán již v roce 1428. K zámku se obrací svojí výstavnou empírovou branou se širokým trojúhelným štítem. V tympanonu je ve štuku provedený erb knížat Khevenhüller-Metsch. Nad obloukem brány je vyhotoven latinský nápis: „FKKM MDCCCXVI“, což v překladu znamená: „*kníže Karel Khevenhüller-Metsch 1816*“.

Vedle brány stojí obytné stavení, za ním kolem dvora seník, mlat, špýchar, stodola, chlív, kravín a mléčnice.

Na pamětní desce na kravíně je německý nápis, který v překladu znamená: „*Od Jeho Jasnosti pána pana Richarda knížete Khevenhüllera-Metsch a pod vedením knížecího pana inspektora Josefa Čermáka postaveno v roce 1861.*“

V rámci 1. pozemkové reformy byl v roce 1925 odprodán Václavu Vanišovi, který jej vlastnil až do roku 1948. V současné době je objekt v soukromém vlastnictví.

Latinský nápis nad branou do Levína

Levín

Hospodářský dvůr Levín

DOSLOV

Mezi kulturními památkami v České republice zaujímá areál zámku Komorního Hrádku zvláštní místo. Patří k těm významným z nich, které nejsou příliš známé, neboť od roku 1945, kdy byl zestátněn, byl spravován Ministerstvem národní obrany a využíván československou armádou, dnes Armádou České republiky, a je tedy po celou tu dobu veřejnosti nepřístupný. Jako charakteristické venkovské feudální sídlo byl během staletí dějištěm významných historických událostí a prošel mnoha stavebními a uměleckými proměnami. Na počátku byl nevelký gotický hrad z 2. desetiletí 15. století s dobově obvyklým opevněním, na něj navázalo pohodlnější zámecké sídlo, v němž byl hrádek proměněn v raně renesančním období a za zralé renesance, kdy začaly v areálu vznikat i další budovy, následně pak byl zámek rozšířen o poměrně velké nové křídlo s vynikajícím manýristickým štukovým a malířským dekorem, dále následovala barokní přestavba a pak rokoková úprava některých interiérů a k umělecky hodnotným úpravám patřily ještě i zásahy v období klasicismu a romantismu. V první polovině 20. století, kdy význam zámku i úroveň péče o něj již poklesly, učiněné úpravy již areál příliš neobohatily. A změny provedené v areálu zámku po jeho převzetí armádou byly dokonce značně devastující, neboť utilitární potřeby potlačily i mnohé z nejcennějších hodnot zámku. Teprve v 80. letech začaly některé ozdravující zásahy v areálu, i když například zrušit ubytování vojáků v hlavní zámecké budově znamenalo vybudovat v exponované poloze v zámecké zahradě novou panelovou ubytovnu. Obrat v péči o zámecký areál jako o kulturní památku nastal až po roce 1989, kdy se zásadně změnil obsahový charakter jeho využití. Začala cílevědomá, systematická památková rehabilitace zámku a ostatních budov areálu. Památkovým průzkumem, stavebními rekonstrukčními pracemi, restaurováním renesančních sgrafit, trámových stropů a nástěnných maleb a rokokových štukatur, pátráním po původním historickém movitém vybavení zámku a vrácením nalezených předmětů na jejich původní místa v interiérech se této památce postupně vrací její kulturní hodnota, a na světlo se dokonce dostávají i hodnoty ukryté pod nánosy úprav z mladších historických období ještě před příchodem armády. Tato tendence v péči o památkové hodnoty zámku díky příznivému vztahu vedení Školícího a vzdělávacího střediska MO a jeho nadřazených dále pokračuje, a lze se tedy těšit, že i některé další dosud pouze utilitárně využívané interiéry zámku, například nynější jídelna s vynikajícím manýristickým štukovým dekorem ze 17. století, získají důstojné uplatnění. Současná péče o areál zámku Komorního Hrádku svědčí o tom, že i armáda jako správce a uživatel může svědomitě a odpovědně nakládat s národním kulturním majetkem a využívat jej k tomu, aby její příslušníci pobyt v něm obohacovali svůj čas o kulturně, umělecky hodnotné zážitky a dojmy.

Miroslav Brožovský
Zpracovatel výchozího textu
o vzniku Komorního Hrádku
do roku 1945

Miroslav Brožovský

(* 7. 6. 1940)

Po absolvování Filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně (nyní Masarykovy univerzity) v Brně, obor Historik výtvarného umění, působil v letech 1966–2008 jako pracovník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště středních Čech v Praze (dříve s více jinými názvy), nyní ve výslužbě.

Výběr z jeho odborných publikací:

- Veltrusy (1972)*
- Zámek Jemniště (1978)*
- Konopiště (text pro průvodce, 1981)*
- Jemniště (text pro průvodce, 1982)*
- Dobříš – zámek, zahrada a park (1983)*
- Kokořín (1984)*
- Jemniště (1985)*
- Mělník (1987)*
- Komorní Hrádek (1988)*
- Zámek Konopiště (1994)*
- Hrad Kokořín (1997)*
- Zámek Veltrusy (1998)*
- Zámecký park ve Vrchatových Janovicích (2000)*
- Kokořín (2007)*
- Dále články v odborných časopisech, sbornících, přednášky na odborných konferencích ad.*

Rekonstrukce – srovnávací fotografie

První nádvoří před rekonstrukcí

První nádvoří během rekonstrukce v roce 1997

První nádvoří po rekonstrukci

Prosklené arkády v 1. polovině 20. století

Současný stav

Stav druhého nádvoří kolem roku 1938

Druhé nádvoří v současnosti

Stavební věž při rekonstrukci krovů v roce 2007

Třetí nádvoří s volejbalovým hřištěm v roce 1977

Třetí nádvoří v roce 2008

Domek sadaře před rekonstrukcí (1985)

Rekonstrukce domku sadaře (1995)

Současný stav

Domek zahradníka před rekonstrukcí

Domek zahradníka po rekonstrukci v roce 2008

Rekonstrukce herny s původními okénky pro promítání (1995)

Současný stav

Zámecká chodba před rekonstrukcí podlahy a osvětlení

Současný stav

Stav kaple před rekonstrukcí v roce 1976

Štít kaple – dnešní stav

Oprava podlahy na balkoně u varhan v listopadu 2005

Rekonstrukce v březnu 2006

Oprava kaple po zásahu blesku v roce 2007

Konferenční sál jako učebna – stav před rekonstrukcí v roce 2000

Konferenční sál – stav po rekonstrukci

Rekonstrukce Konferenčního sálu v roce 2002

Lesovna před rekonstrukcí

Lesovna po rekonstrukci

Lesovna během rekonstrukce (1992)

Lesovna při opravě střechy v roce 1993

Rekonstrukce na přístavku k Lesovně v roce 1993

Přístavek po rekonstrukci

Lesovna po provedení rekonstrukce rok 2008

Lovecký salonek před rekonstrukcí

Lovecký salonek po rekonstrukci v roce 2008

Průběh rekonstrukce Loveckého salonku

Rekonstrukce průchodu na prvním nádvoří v 90. letech

Zrekonstruovaný průchod na prvním nádvoří

Pohled na Komorní Hrádek bez věže (1930)

Současný stav věže

Oplechování věže měděnými pláty v roce 2000

Kompletní tubus v roce 2000

Spouštění tubusu v roce 2000

Rekonstrukce Rytířského sálu v letech 1990–1992

Rytířský sál v roce 2009

Stav Rytířského sálu těsně před rekonstrukcí

Současný stav Rytířského sálu, využívaného při slavnostních událostech na Komorním Hrádku

Výstavba ubytovny v roce 1987

Současný stav

Výstavba nového vstupního areálu se stanovištěm dozorčího

Stavební úpravy budovy dozorčího v roce 2005

Současný stav

Stav vstupu do zámku před rokem 1989

Současný stav

Výstavba nové opěrné zdi v roce 2005

Současný stav

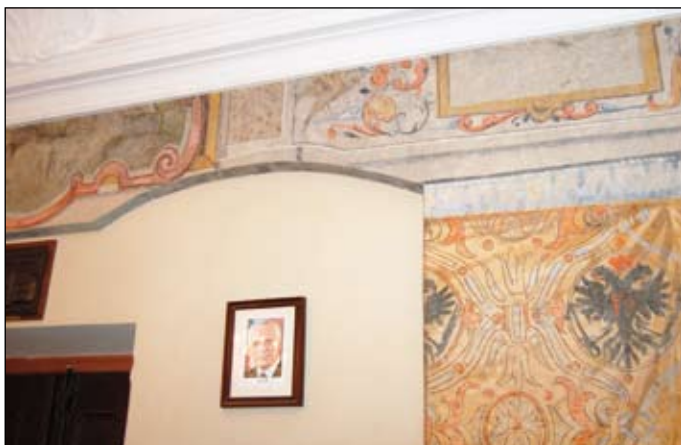
Zeleninová zahrádka u zámku

Současné parkoviště na bývalých zahrádkách

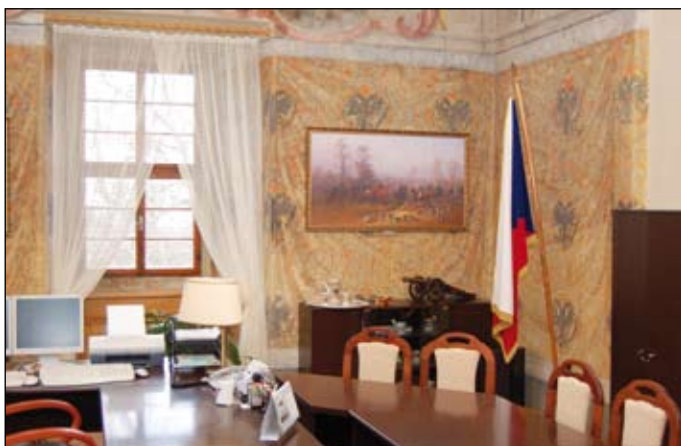
Oprava maleb ve Zlatém salonku

Současný stav

Původní interiér Zlatého salonu – dětský pokoj v roce 1910

Současný stav

FOTOGRAFICKÉ PŘÍLOHY

Knížecí lékař MUDr. Carl Walko

Důchodní Komorního Hrádku
Rudolf Foltýn v roce 1944

Rudolf Mikula působil jako komorník
na Komorním Hrádku do roku 1951

Oldřich Švanda byl zahradníkem
do roku 1919

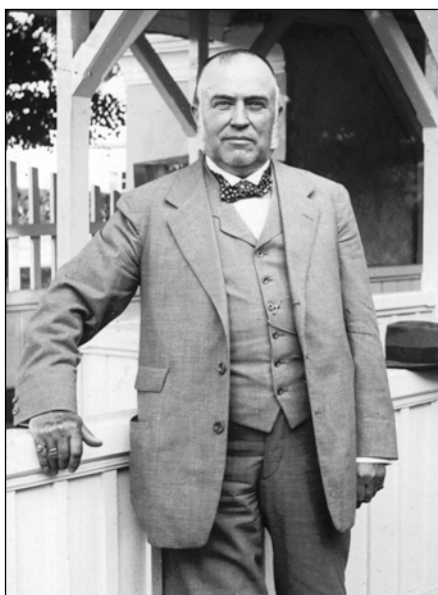
Josef Hemerka, zahradník (1919–1946)

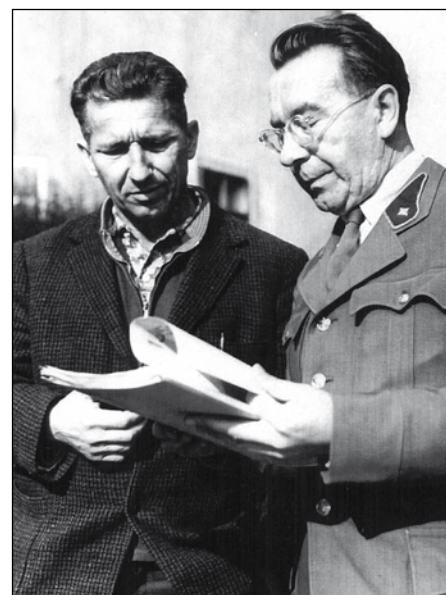
Emil Fasora, poslední zahradník
na Komorním Hrádku (1948–1952)

František Tomek, knížecí důchodní (1926)

Klíčnick Komorního Hrádku Pavel Grulich (1917)

Vpravo lesní kontrolor Josef Hlaváček

Choceřský mlýn v roce 1914

Komorní Hrádek v roce 1859

Komorní Hrádek po roce 1900

Komorní Hrádek kolem roku 1925

Dcery majitele Komorního Hrádku Antona Sigmunda Khevenhüller-Metsch (Marie Anna, Leopoldina, Ida Gabriela)

České služebnictvo u Khevenhüllerů

Kovář Komorního Hrádku

Učitel František Hrbek

Děti majitelů Komorního Hrádku

Pekař Jaroslav Zach (vpravo)

Stav omítek v roce 1976

Sochař
Miroslav
Böswart při
opravách fasád
gotického
hradu

Komorní Hrádek (1946)

Vojáci na Komorním Hrádku (1946)

Vojáci na Komorním Hrádku (1947)

Zaměstnanci Komorního Hrádku (1949)

Lektorka francouzského jazyka
Nathalie Stachowiak-Lamer

Učitel francouzštiny Joel Bros

Učitel Martin Laverne Kammerer

Učitelé Alexandra Edsall a Mitchell Orenstein

Učitelé anglického jazyka manželé Gregorovi z USA

Slavnostní přísaha posledních vojáků základní služby. Komorní Hrádek, 4. 5. 2002

Herečka Jiřina Jirásková na Dni matek 9. 5. 2002

Setkání dělostřelců v historických uniformách 3. 9. 2002

Kladení věnců na den veteránů 11. 11. 2004 v Choceradech

Slavnostní vyřazení kurzistů STANAG dne 21. 1. 2005

První kastelán zámku Komorní Hrádek pplk. v zál. Peter Rusnák v historickém renesančním převleku

Hnutí Stonožka v Komorním Hrádku 13. 12. 2005

Vyřazení absolventů kurzu anglického jazyka 23. 6. 2006

Vánoční koncert v roce 2006

Renesanční ples Komorního Hrádku 28. 4. 2007

Renesanční ples Komorního Hrádku 28. 4. 2007

Návštěva ministryně obrany
JUDr. Vlasty Parkanové 13. 12. 2007

Slavnostní setkání členů vojenského diplomatického sboru 11. 12. 2007

Vánoční koncert 21. 12. 2007

PAMA BOX PARTY konaná v Komorním Hrádku 19. 6. 2008

Zámecký archiv

PAMA BOX PARTY konaná v Komorním Hrádku 19. 6. 2008

Společné foto zaměstnanců ŠVS MO rok 2006

Návštěva válečných veteránů RAF v Komorním Hrádku v červnu 2009

Poslední příslušník 311. bombardovací perutě RAF gen. mjr. Otto Schwarz (na snímku vpravo) v kapli ŠVS MO společně s pplk. v zál. Františkem Doležalem a náčelníkem střediska plk. Ing. Pavlem Vobůrkou v červnu 2009

Ministr obrany PhDr. Luboš Dobrovský 27. 4. 1991

Ministr obrany doc. Ing. Antonín Baudyš, CSc. v Komorním Hrádku 19. 3. 1993

Ministr obrany RNDr. Vilém Holář v Komorním Hrádku 17. 1. 1995

Ministr obrany JUDr. Miloslav Výborný v Komorním Hrádku 17. 10. 1996

Ministr obrany JUDr. Miloslav Výborný v Komorním Hrádku 17. 10. 1996

Ministr obrany RNDr. Vladimír Vetchý, CSc. s náčelníkem ŠVS MO plk. Ing. Karolem Janouškem v Komorním Hrádku 13. 5. 1999

Ministr obrany
Ing. Jaroslav Tvrdík
v Komorním Hrádku
28. 6. 2002

Ministr obrany Ing. Miroslav
Kostelka v Hrádku
24. 5. 2004

Ministr obrany
JUDr. Karel Kühnl
s náčelníkem ŠVS
plk. Ing. Romanem
Kučerou
v roce 2006

Ministryně obrany JUDr. Vlasta
Parkanová při příležitosti
slavnostního otevření zámecké
kaple 13. 12. 2007

Ministryně obrany JUDr. Vlasta Parkanová 13. 12. 2007 v zámecké kapli

CHOCERADY.

Komorní Hrádek

Komorní Hrádek, Chocerady (pohlednice)

KOMORNÍ HRÁDEK

Komorní Hrádek

Komorní Hrádek, Choceřady (pohlednice)

Komorní Hrádek (pohlednice)

Mapa významných památek v okolí Komorního Hrádku

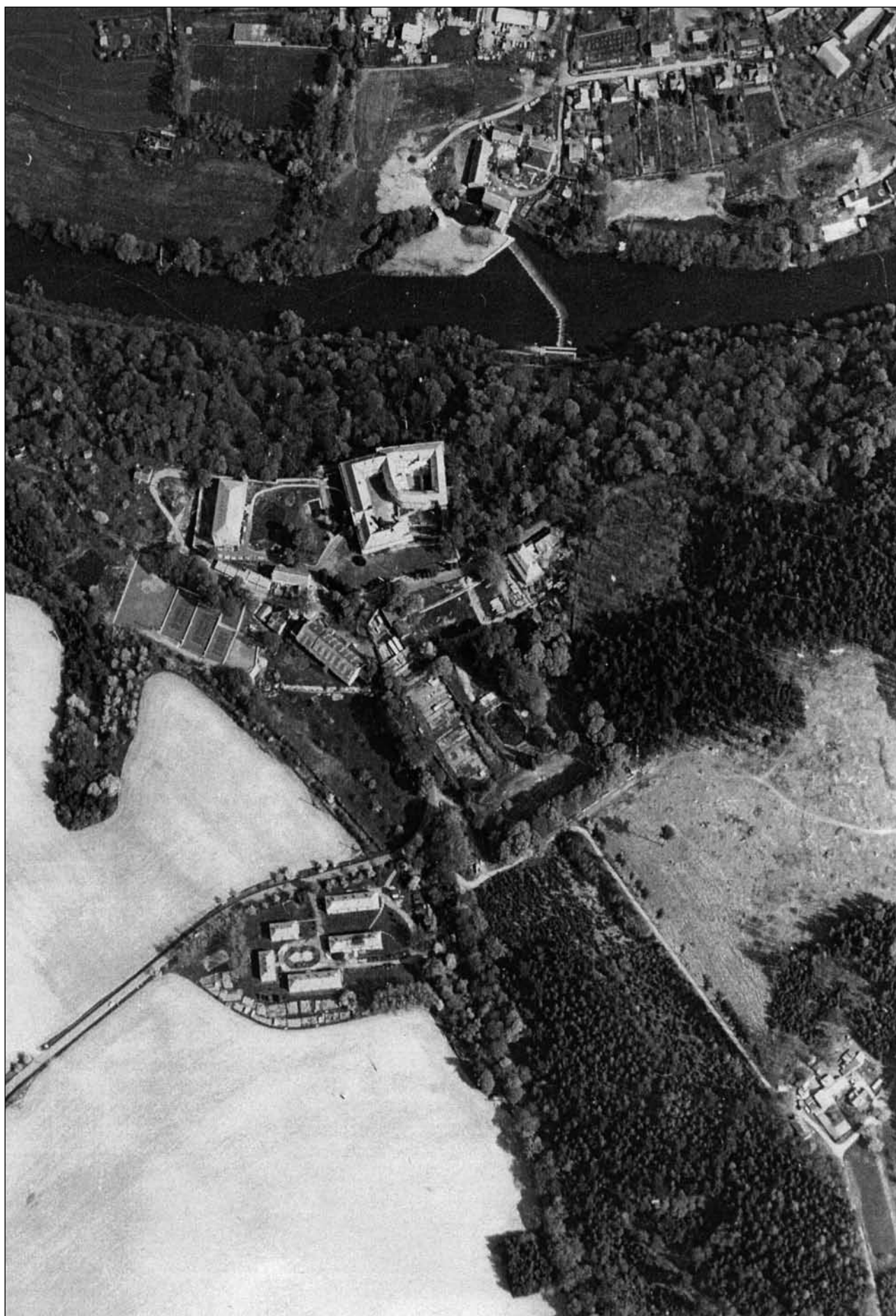

Letecký pohled na Komorní Hrádek (1949)

Letecký pohled na Komorní Hrádek (1959)

Letecký pohled na Komorní Hrádek (1992)

Letecký pohled na Komorní Hrádek bez věže (1997)

Komorní Hrádek z ptačí perspektivy, v pozadí obec Hvězdonice

Letecký pohled na Komorní Hrádek

HLAVNÍ POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

Národní archiv
Státní oblastní archiv Praha – pobočka Benešov
Staré letopisy české
Dějiny pivovarnictví
Farní kronika Chocerad
Obecní kronika Chocerad. Rukopis od roku 1925
Vojenský ústřední archiv Praha

LITERATURA

Podlaha, A.: *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Českobrodském*, Praha 1907, s. 45 n.
Podlaha, A.: *Posvátná místa Království českého, Praha 1907, díl I.*
Sedláček, A.: *Hrady, zámky a tvrze Království českého, XV.* Praha 1927, s. 97 n.
Líbal, D., Heroutová, M., Lišková, A., Novosadová, O.: *Komorní Hrádek, zámek – stavebně historický průzkum*, Praha 1975.
Poche, E. a kol.: *Umělecké památky Čech I (A-J)*. Praha 1977, s. 510.
Durdík Tomáš: *Povrchový průzkum a zjišťovací výzkum hradu Čejchanova*
Hrady v okolí Sázavy nad Sázavou
Ilustrovaná encyklopedie českých hradů
Vlasák A. N.: *Hrádek nad Sázavou a celé jeho okolí*
Brožovský M.: *Komorní Hrádek*
Chotěra P.: *Komorní Hrádek. Průzkum severního průčelí Starého zámku*
pplk. v.v. Dr. Pavel MINAŘÍK, CSc.

FOTOARCHIVY

Archiv Školicího a vzdělávacího střediska MO Komorní Hrádek
Fotoarchiv Prezentačního a informačního centra MO (*Marie Křížová a Radko Janata*)
Fotoarchiv Petera Singra
Fotoarchiv Ing. Karla Hružy
Soukromý fotoarchiv Martina Ledviny
Fotografie ze soukromých sbírek Bedřicha Salátka, Jiřího Salátka, Ing. Stanislava Olta

OBSAH

Předmluva	3
Úvod do historie	4
Původní hrad Hrádek	5
Gotický hrad Veselé	7
Raně renesanční – starý zámek	10
Pozdně renesanční – nový zámek	12
Barokní úpravy zámku	18
Klasicistní úpravy zámku	20
Zámek v období romantismu	21
Zámek ve 20. století	23
Interiéry zámku	39
Zámecký park a stavby v jeho areálu	59
Památky v okolí	65
Doslov	69
Rekonstrukce – srovnávací fotografie	70
Fotografické přílohy	83

Historie a současnost Komorního Hrádku

Školící a vzdělávací středisko Ministerstva obrany ČR

Kolektiv autorů

ŠKOLÍCÍ A VZDĚLÁVACÍ
STŘEDISKO MO
KOMORNÍ HRÁDEK

PREZentační a informační
centrum
ministerstva obrany

Vydalo Ministerstvo obrany ČR – Prezentační a informační centrum MO
Rooseveltova 23, 161 05 Praha 6

<http://www.army.cz>

Odpovědná redaktorka: Eva Karbulková

Grafická úprava a zlom: Jitka Oktábcová

Fotografie: Archiv Školícího a vzdělávacího střediska MO Komorní Hrádek,
fotoarchiv Prezentačního a informačního centra MO

(Marie Křížová a Radko Janata), fotoarchiv Petera Singra, fotoarchiv

Ing. Karla Hřůzy, soukromý fotoarchiv Martina Ledviny, soukromé sbírky
Bedřicha Salátka, Jiřího Salátka a Ing. Stanislava Olta

Dáno do tisku: červen 2009

Tisk: hansdesign, Brno

1. vydání

Kopírovat, překládat a rozmnožovat publikaci bez souhlasu vydavatele
je zakázáno.

AUNE NSIS

CIRCULUS

KAURZIMENSIS

BOHEMISCH BROD

KAURZIM

Map containing numerous place names such as: Stupitz, Dobruška, Prácheň, Zlatá, Kaurzim, Planian, and many others. The map shows a complex network of roads and rivers, with various geographical features and landmarks marked throughout the region.

CIR

SKOLICÍ A VZDĚLÁVACÍ
STŘEDISKO MO
KOMORNÍ HRÁDEK

PREZentační a informační
centrum
ministerstva obrany

